

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

ANKARA İLİNDE
NAZAR VE NAZARLIKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T- 989

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Firdevs KAYA

Tezi Hazırlayan : H. Feriha AKPINARLI

ANKARA - 1987

ÖNSÖZ

Mesleki Eğitim Fakültesi Elsanatları Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans Programında tez çalışması olarak yapılan bu araştırmada, "Ankara ilindeki nazar ve nazarlıklar" konusu ele alınmıştır.

Çağımızdaki bilim, teknik ve teknolojiadaki hızlı gelişmelerle birlikte toplumda kültürel değişimler oluşmaktadır. Bu hızlı değişen çağımızda nazar ve nazardan korumak için kullanılan nazarlıklara inanma düzeyindeki değişimin artmakta olduğu ve özellikle islam ülkelerinde nazar konusunun önemli bir inanma unsuru olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu önemli inanmanın düzeyini korunma yöntemlerini ve korunma için kullanılan nazarlıkları inceleme konusu üzerinde çalışılmaktadır.

Araştırma beş bölümden oluşmakta ve her bölüm kendi içinde alt başlıklarla açıklanmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın yürütülmesinde ve sonuçlandırılmasında pek çok kişinin emeği bulunmaktadır. Araştırmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, rehberliğinden yararlandığım, sayın danışmanım Pro. Dr. Firdevs Kaya'ya teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca çalışmanın yürütülmesinde yardımlarını esirgemeyen Pro. Dr. Orhan Acıpayamlı'ya, Prof. Dr. Suna Baykan'a, Doç. Dr. Örcün Barışta'ya, Yrd. Doç. Nuran Bilgin'e, Yrd. Doç. Taciser Onuk'a ve Dekoratif Eşyalar-Çiçek Ana Bilim Dalındaki öğretim görevlisi arkadaşlarıma teşekkürü borçbilirim.

Ayrıca araştırmanın yapılmasında yardımcı olan araştırmanın örneklem grubundaki kişilere, her yönden destek olan ailemede teşekkürü borç bilirim.

Ankara, Aralık 1986

H.Feriha Akpınarlı

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar	iv
ŞEKİLLER	vi
BÖLÜM	
I GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	4
Önem	5
Sayıltılar	6
Sınırlılıklar	6
Tanımlar	6
II YÖNTEM	9
Evren ve Örneklem	9
Verilerin Toplanması	10
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	10
III LİTERATÜRDEN ELDE EDİNİLEN BİLGİLER	13
Nazar İncacı	13
Nazardan Korunma Yöntemleri	17
Nazarlık	30
IV BULGULAR VE YORUM	34
Bulgular	34
Yorum	81
V ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER	87
Özet	87
Sonuç	89
Öneriler	91

	<u>Sayfa</u>
KAYNAKÇA.....	92
EKLER	95
A- Gözlem Fişleri.....	96
B- Levhalar.....	158
C- Anket Soruları.....	161
D- Anketi Cevaplayanların İsim Lislesi.....	169

TABLOLAR LİSTESİ

<u>TABLO</u>	<u>Sayfa</u>
1- Anket Uygulanan Kişiler İlgili Sayısal Durum.....	34
2- Doğum Yeri ve Yaşla İlgili Sayısal Durum.....	35
3- Öğrenim Durumu ile İlgili Sayısal Durum.....	37
4- Oturulan Semt, Mahalle veya Köy İle İlgili Sayısal Durum.	38
5- Halk Arasındaki İnançlara İnanma Derecesi İle İlgili Sayısal Durum.....	39
6- Ankara Yöresinde Karşılaşılan İnançlar İle İlgili Sayısal Durum.....	40
7- Göz Renkleri İle İlgili Sayısal Durum.....	42
8- Nazarla Etkilenme İle İlgili Sayısal Durum.....	43
9- Nazar Değen Kişilerdeki Belirtiler İle İlgili Sayısal Durum.....	45
10- Nazara İnanma Süresi İle İlgili Sayısal Durum.....	46
11- Etki Altında Kalma İle İlgili Sayısal Durum.....	47
12- Nazar Tedavisinde Kullanılan İşlemler İle İlgili Sayısal Durum.....	48
13- Nazar Tedavisi Yapan Kişiler İle İlgili Sayısal Durum...	49
14- Nazardan Korunma İle İlgili Sayısal Durum.....	52
15- Nazarlık Kullanma İle İlgili Sayısal Durum.....	54
16- Nazarlık Kullananlar İle İlgili Sayısal Durum.....	55
17- Nazarlığın Temin Edilmesi İle İlgili Sayısal Durum.....	56
18- Nazarlığı Hediye Etme İle İlgili Sayısal Durum.....	57
19- Nazarlık Takımının Yapıldığı Materyeller İle İlgili Sayısal Durum.....	58
20- Evlere Asılan Nazarlıklar İle İlgili Sayısal Durum.....	60
21- Dükkan v.b. Yerlere Asılan Nazarlıklarla İlgili Sayısal Durum.....	61
22- Çocuklara Takılan Nazarlıklar İle İlgili Sayısal Durum..	62

TABLOSayfa

23- Arabalara Takılan Nazarlıklarla İlgili Sayısal Durum.	63
24- Hayvanlara Takılan Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum.....	64
25- Çiçeklerdeki Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum....	65
26- Nazarlık Şekilleri ile İlgili Sayısal Durum.....	66
27- Nazarlıkların Kullanılması ile İlgili Sayısal Durum..	68
28- Nazarlık Türü Seçme ile İlgili Sayısal Durum.....	71
29- Nazarla İlgili Dualar.....	72
30- Nazardan Korunmak İçin Söylenenler ile İlgili Sayısal Durum.....	73
31- Desenler ile İlgili Sayısal Durum.....	74
32- Dokuma-İşleme-Örgülerde Kullanılan Materyaller ile İlgili Sayısal Durum.....	75
33- Bulunan Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum.....	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>ŞEKİL</u>	<u>Sayfa</u>
1. El ile ilgili döğme yapımında kullanılan motifler	23
2. Beş kenarlı yıldız motifli rozetler	24
3. El motifli stilize edilerek kullanılma aşamaları	25
4. Evlilik simgesi olan tarak motifi	25
5. Döğme ve Dokumalarda kullanılan nazardan koruyucu motifler	26
6. Şiş batırılmış kem göz	26
7. Göz motifinin yansıdığı şekiller	27
8. Gözü simgeleyen çeşitli motifler	27
9. Göz şeklinde mühürler	28
10. Gözü ifade eden motifler	29

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Bir toplumun siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda istenilen seviyeye yükselmesi ve geleceğe yönelik yatırımlar yapabilmesi için davranışlarının temelinde bulunan özü bilmesi gerekmektedir.

Toplumların özünden bir şey kaybetmeksizin korunmasında ve geliştirilmesinde bütün unsurlarıyla kültürün ihmale gelmez, vazgeçilmez önemli bir yeri vardır. Bunu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk; şu deyişle vurgulamaktadır; "Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür".

Dilimiz, edebiyatımız, tarihimiz, dinimiz, inançlarımız, sanatımız, folklorumuz, gelenek ve göreneklerimiz Türk kültürünü yansıtmaktadır. Bu unsurlar halk kültürünü kuşaktan, kuşağa canlı olarak iletmektedirler.

"Halk bilimin bir konusu olan din ve ahlak kurallarına karşın bölgeden, bölgeye ve topluluktan topluluğa yeni içerikler, biçimler gösteren inanç; kişice ve toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin ve bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir".¹

"Anadolunun çeşitli yörelerinde karşılaşılan inanışlardan eyrensel niteliği olanlardan biriside nazardır".²

¹Pertev Naili Boratav. 100 Soruda Türk Folkloru. (İstanbul: 1973),s.8.

²Deniz Ayhan, İzmir Cumaovası Görece Köyünde Göz Boncukluğu. I.Uluslararası Elsanatları Sempozyumu Bildirileri. (İzmir:1984),s.59

Çok eski devirlerden beri varolan inançlarımızdan nazar, ağızdan ağıza, nesilden nesile yerleşmiş felaketlerin, başa gelen belaların açıkça sebebi olarak görülmüştür.

"Türkiye son 45 yıl içinde maddi ve manevi yönden büyük kültür değişmelerine uğramıştır. Bu değişimin bir sonucu olarak, bir çok batıl itikat memleket hayatından silinip çıkmıştır. Fakat nazar halkın ekonomik ve sosyal yaşamında yaşamasına devam edebilmekte - dir."³

Nazar; "Belli bir insanın özelliği olarak bilinen insanlara öncelikle çocuklara eve, mala, mülke hatta cansız varlıklara zarar veren ve bakışlardan fırlayan çarpıcı, öldürücü güçtür".⁴

Herhangi bir yerde, toplantıda, kalabalık bir yerdeki beklenmedik kazada, ani bir hastalıkta birşeyin kırılması veya bozulması ve buna benzer olaylarda "nazar değdi" diye yorumlanmaktadır.

Geleneksel toplumlarda yaygın olan göz değmesi (nazar) inancının bireydeki güvensizlik ve saldırganlık-kıskançlık duygularını inkara ve yansıtmaya yarayan bir inanç sistemi olduğunda ileri sürülmektedir.

Nazarın herşeye değdiği gibi herkesinde nazarının değeceğine halk arasında inanılmaktadır. Fakat genellikle sarı saçlı, mavi gözlü insanların nazarının değdiğine inanılmakta ve halk bu fizyonomideki insanlardan çekinmektedir."Nazarın insanı mezara, hayvanı kazanı soktuğuna inanılır".⁵

³Orhan Acıpayamlı, Türkiyede Yağmur Duası Antropoloji (Fizik antropolojisi-Paleoantropoloji-Etnoloji-Prehistorya), 8.1973-74 (Ü.Ü. Basımevi Ankara: 1978), s.12.

⁴Mine Gökbuket, Anadoluda Göz ve Nazar İnançları. Türkiye'miz. 29, Ekim 1979 Yıl-10 (İstanbul: Apa Ofset Basımevi 1979), 6

⁵Mehmet Kardeş, Tortumda Halk İnanmaları. (İstanbul: 1961), s. 38.

Halk arasında nazarla ilgili deyişlerde rastlanmaktadır;

"Yarum gitma ovaya
tutar seni kolcılar
o fidan boylaruni
Nazar eden yolcılar"⁶

Nazar, çarpılma olarakta nitelenmekle beraber aralarındaki bağlantı çarpılmanın nazar değmesi sonucu olduğuna inanılmaktadır. Bununla ilgili bir deyişte şöyledir;

"Ne oldi sana yarum
Oy çarpıldun, çarpıldun
Nazar ettiler seni
Bu hallara tutuldin"⁷

Nazar olayına, Asya türklerinde, en eski ve anadoluda gelmiş, geçmiş tüm uluslarda rastlanmaktadır. "Kuzey batı Afrika memleketleri atalar sözünde şunlar vardır; kötü göz evleri boşaltır, mezarları doldurur; İnsan cinsinin yarısı nazar değmesiyle ölür; mezarların üçte ikisi nazara, isabet-i ayne aittir"⁸ gibi sözler özellikle islam ülkelerinde günümüze kadar gelmiş nazarı kuvvetlendirici nitelik tedirler.

Nazar olayında sadece uğursuz göz itikadı değil aynı anda tesirli sözde bulunmaktadır. "Yalnız şom göz değil şom ağızda vardır" diye belirtilmektedir. Bir kimsenin bakışına beğenici, methedici sözlerde karışırse tehlikenin daha büyüyeceğine inanılmaktadır.

⁶İsmet Zeki Eyüpoğlu, Anadolu İnançları (Olaylar, Belgeler, Anılar) Çarpılma Nazar Değmesi. (Ankara: 1974),s.96.

⁷Aynı,s.96.

⁸Westermarck. Kötügöz. Çeviren Şahap Nazmi Coşkunlar. (İstanbul: 1947),s.8.

Halk arasında yaygın olan kötü göz ve kötü dilden korunmak için çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Bu yöntemler iki grupta incelenmektedir. Birinci olarak; Nazar değmeden önce korumak için alınan önlemler ki bunlar; nazarlık taşımak, muska, hamayil v.b. tatmak. İkinci olarak; Nazar değdikten sonra alınan önlemlerdir. Kurşun dökme, hocaya okutma, tütsüleme v.b. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde bu işlemler farklı olarak yapılmaktadır.

Nazar değmeden önce alınan önlemlerden olan nazarlık, anadoluda en yaygın olan nazardan korunma biçimidir. Nazarlıklar; nazarı uzaklaştıran etkisiz kılan çeşitli nesnelerdir. Bunlar pek çok yerde ve çeşitli biçimlerde kullanılmaktadır.

Anadolu'da çok yaygın olan nazar değmesi inancı doğal bir olay değildir. Bilim aleminde bugüne kadar kötü göz ve dili kuvvetli bir kimsenin, kötü niyetinden ötürü bir hastalık veya ölüm olayı tesbit edilmemiştir. Nazar tümüyle kültür gibi sosyal bir üründür. Ve kültürün bir parçasıdır. Halk nazar inancına kuvvetle sarılarak onu türk folklorunun temel direklerinden biri haline gelmesine neder olmuş ve nazardan korunmak için el sanatlarımızın çeşitli dallarında ve çeşitli malzemelerle nazarlıklar üretilmiştir.

Bu incelemede, anadoluda yaygın olan nazar inancının geçmişi ve bugünkü durumu ve koruma yöntemlerinden biri olarak kullanılan nazarlıkların el sanatlarımızdaki yeri, geçmişte ve günümüzde yapılan nazarlıklar incelenerek nitelikleri (malzeme, kullanıldığı yer, kullanılan teknik, nasıl kullanıldığı v.b.) üzerinde durulacaktır.

Amaç

Bu çalışmanın genel amacı; Anadoluda nazar ve nazar inancına karşı alınan önlemlerden nazarlıklar incelenerek, halk bilim ve el sanatları dallarında bilimsel bir araştırma yaparak, bundan sonra bu dalda yapılacak girişimlere ve bilimsel araştırmalara yardımcı o-

lunması sağlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular ile ilgili cevaplar aranmaktadır.

- 1- Nazar inancı nedir?
- 2- Nazardan korunma yöntemleri nelerdir?
- 3- Nazarlık nedir?
- 4- Nazarlık çeşitleri nelerdir?
- 5- Nazarlıklar nerelerde kullanılmaktadır?
- 6- Ankara ilinde nazar inancı ve korunma yöntemleri nelerdir?
- 7- Ankara ilinde geçmişte ve günümüzde nazarlıklarda hangi malzemeler kullanılmaktadır?
- 8- Ankara ilinde nazar ile ilgili sözler ve ilginç olaylar nelerdir?
- 9- Ankara ilindeki eski nazarlıklar ile günümüzde yapılanlar arasındaki farklar nelerdir?

Önem

Bu araştırmada, nazar ve nazarlıkla ilgili çeşitli dokümanlar toplanarak değerlendirilmiştir. Nazar, halk arasında çok yaygın olan kültürel bir olgudur. Halkın sosyal ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun nazara inanmakta, çünkü sevdiği tüm varlıkları hertürlü kötülüklerden korumaya çalışmaktadır. İşte bu kötü bakışlardan ve dilden korunmada önleyici olarak kullanılan yöntemlerden biriside nazarlıklardır. Nazar ve nazarlığın tarihçesi eskiye dayanmaktadır. İnsanların varoluşundan beri güzeli koruma fikri mevcuttur.

Bu araştırmada inançların sergilenmesi ve korunmada kullanılan işlemleri belirleme ve nazarlık olarak eskiden kullanılanlarla günümüzde kullanılanlar arasında bir bağlantı kurulması çalışmaları yapılmıştır.

Araştırma sonucundan beklenen yarar; Bu konuda yapılan araştırmalar sınırlıdır. Ancak milli kültürümüzü yaşatabilmek için bu alandaki çalışmaların ortaya konularak bundan sonraki çalışmalara yar

dımcı olacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma Ankara ilinden seçilen örneklem grup ile sınırlandırılmıştır.

2- Literatürden sağlanan veriler, nazar ve nazarlıkla ilgili türkçe, ingilizce kaynaklarla sınırlıdır.

3- Örneklem gruptaki kişiler ve Ankara ilindeki kişilerde bulunan ve bu ilde yapılan ve satılan nazarlıklarla sınırlıdır.

Sayıtlılar

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıtlılar şunlardır;

1- Anketin geliştirilmesinde geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasındaki uzman görüşleri geçerli ve güvenilirirdir.

2- Ankete verilecek cevaplar, anketi cevaplayanların kendi yörelerinin inançlarının da yansıtmaktadır.

3- Ankete verilecek cevaplar, anketi cevaplayanların kendi görüşlerini ifade eder.

4- Araştırmada yararlanılan türkçe yazılı kaynaklar geçerli ve güvenilirirdir.

Tanımlar

İnanç: "Kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Batıl itikat, batıl inanış, boş inanç, hurufe deyimleride bu anlamda kullanılır".⁹

Gelenek (tradition): "Bir kuşaktan diğerine tarihsel ve toplumsal bazı değişikliklere uğradıktan sonra ve yalnız konuşma yoluyla"

⁹ Mine Gökbuğet, Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bununla İlgili Pratiklerin Dokumalarda Uygulanması I.Uluslararası Elsanatları Sempozyumu. (İzmir: 1984),s.198.

la geçerek çağımıza ulaşan, kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar".¹⁰

Görenek (Custom): "Bir toplumda halkın; yasaların ve yönetici kurumların etkisi altında kalmadan toplumsal, ekonomik, kültürel ve güncel sorunlarını, dinsel ve geleneksel anlayışlarına aykırı düşmeyecek bir biçimde çözümlemek amacıyla oluşturduğu ve kesinkes uyulması zorunluluğu bulunan kurullardan herbiri."¹¹

Töre (morals): "Aktöresel niteliği belirgin geleneksel halk davranışlarının herbiri."¹²

Kültür: "Bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel (manevi) alanlarda oluşturulan ürünlerin tümüdür."¹³

Elsanatı: "İçinde yaratıcılık, yargıya varma, beceri gibi öğeler bulunan, kişinin gördüğü, öğrendiği ve duyduğu şeyleri eğitsel bir değer taşıyarak biçimde elle yaparak anlatma etkinliğidir."¹⁴

Halk Eğitimi (yetişkinler Eğitimi): "Resmi ya da özel kuruluşlarca yetişkinlere türlü alanlarda bilgi kazandırmak ve anlayışlarını geliştirmek amacıyla düzenlenip yürütülen planlı eğitim etkinlikleri."¹⁵

¹⁰Halk Bilim Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları. (Ankara: A.Ü.Basımevi,1978),s.43.

¹¹Aynı,s.45.

¹²Aynı,s.96.

¹³Ferhan Oğuzkan, Eğitim Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları (Ankara:A.Ü.Basımevi,1981),s.101.

¹⁴Ruşen Alaylıoğlu,A.Ferhan Oğuzkan, Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. (İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1976),s.87.

¹⁵Oğuzkan, Ön.ver., s.165.

Muska: "Musha"nın halk ağzı söylenişi; "tılsım gibi, hastalıklardan ve bir afetden korunmak için yazılan ve üstte taşınan dua"¹⁶

Nazar: "Kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç, ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana, ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi".¹⁷

Nazarlık: "Göz değmesinden koruduğu inancıyla genellikle çocuklara, bazende eşya ve hayvana takılan nesne".¹⁸

¹⁶Reşat Ekrem Koçu, Türk Giyim Kuşam ve Süsleme Sözlüğü. (Ankara: 1967), s.177.

¹⁷Boratav, Ön.ver., s.125.

¹⁸Meydan Larousse s.255.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yürütülmesinde izlenen yöntem, araştırmanın evreni, örnekleme ve kullanılan veri toplama tekniği, verilerin çözümlenmesindeki istatistiksel işlemler açıklanmıştır.

Araştırmada betimleme yöntemi izlenmiştir.

Araştırmada, amaçlarda belirtilen soruları cevaplayabilmek için şu aşamalar izlenmiştir:

- 1- Nazar ve nazarlıkla ilgili literatür taraması yapılmıştır.
- 2- Nazar ve nazarlıkla ilgili verileri toplamak için anket geliştirilerek uygulanmıştır.
- 3- Nazarlıkla ilgili çalışmalar yapan kurum ve işyerleri dolayarak çeşitli nazarlık şekilleri incelenmiş, fotoğrafları çekilerek bu örnekler gözlem fişleri aracılığıyla katalog hazırlanmıştır.
- 4- Ankara ilindeki eski nazarlıkların fotoğrafları çekilerek incelenmiş, bu örnekler gözlem fişleri aracılığıyla katalog hazırlanmıştır.
- 5- Uygulanan anket sorularına göre tablolar yapılmış ve nazarlıklarla ilgili değişim süreci incelenerek yoruma gidilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara İli sınırlarındaki aileler oluşturmaktadır.

Örneklem olarak, Ankara ilindeki altı değişik bölgenin seçilmesi, araştırmacının içinde bulunduğu koşullar nedeniyle kolayca ulaşabileceği bölgelerdeki bazı aileler (BKz. Tablo 5 s.39), bu araştırmanın örnekleme olarak alınmıştır. Aileler seçilirken farklı yaşlarda, eğitim düzeyinde, sosyo-ekonomik düzeyde olmalarına dikkat

edilmiştir. Buna göre; seçilen örneklem evrenin temsil edecek niteliktedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama üç yolla yapılmıştır. Birinci olarak Nazar ve nazarlık ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatürden elde edinilen bilgiler, amaçlar doğrultusunda özetlenip değerlendirilmiştir.

İkinci olarak; veriler araştırmacı tarafından geliştirilen ankette toplanmıştır. Geliştirilen anket danışman öğretmen tarafından incelendikten sonra anlaşılabilirliğini belirlemek için seçilen beş kişilik ön deneme grubuna uygulanmıştır. Uygulama sonucunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ankette Kapalı uçlu, açık uçlu ve derecellemeli olmak üzere 60 soru bulunmaktadır. (Bkz. Ek G-s.160) son şeklini almış bulunan anket yeter sayıda çoğaltılarak, araştırmacı tarafından 60 kişilik örneklem gruba bizzat uygulanmıştır.

Üçüncü olarak; Nazarlık örneklerini toplamak için Ankara Etnografya müzesi, anket uygulanan kişiler, nazarlık satışı, koleksiyonu yapan işyerleri ve kişilerle görüşülerek orijinal veya günümüze ait olanların fotoğrafları çekilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen gözlem fişleriyle fotoğraflardaki nazarlıklar ile ilgili bilgiler özetlenerek düzenlenmiştir.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırma ile ilgili literatürden elde edilen bilgiler, sınırlandırılarak genel amaç ve cevaplanacak sorular doğrultusunda analizi ve sentezi yapılarak bilgiler düzenlenmiştir.

Nazarlıkla ilgili fotoğraflar gruplandırılarak geliştirilmiş olan gözlem formundaki özelliklere göre incelenmiş, örnekler açık ve net olarak tanıtılmıştır.

Anketle toplanan verileri anlamlı duruma getirebilmek için;

a) Deneklerin cevapladığı anket sonuçlarının ayrı, ayrı çe-

telemesi yapılmıştır.

b) Yapılan çetelemeden yararlanılarak frekanslar saptanmıştır. Bu frekansların saptama işlemi bazı sorularda denekler sayılarak, (soruya denek tek seçenekli olarak cevap vermek zorunluğundaysa

Örneğin:

"Soru: Gözü hangi renkte olanların nazarı dediğine inanırsını:

- a- Mavi gözlü
- b- Yeşil gözlü
- c- Siyah gözlü
- d- Kahverengi gözlü
- e- Başka

olduğu gibi), Diğerlerinde ise denek birden çok seçeneği işaretlemişse buradaki sayım denek sayısını gösterme yerine seçeneklerin ağırlık durumunu göstermektedir. Bu tip dağılımdaki sayısal durum denek sayısını gösterme yerine niteliklerin birbiriyle karşılaştırılmasında hangisinin daha çok ağırlık taşıdığını göstermeye yöneliktir. (Örneğin;

Soru: Çiçeklere "nazarlık" olarak neler takılmaktadır?

- a- Mavi Boncuk
- b- Yumurta Kabuğu
- c- Hurma Çekirdeği
- d- Mavi renkli kumaş
- e- İt boncuğu

f- Başka) Bu tip sorularda denek sayıları n ve n_1 şeklinde gösterilmiştir.

n = İnsanların sayısından ortaya çıkan toplam

n_1 = seçenek sayısından ortaya çıkan toplam ($60 \times 5 = 300$)

c- $Y = \frac{F}{N} \times 100$ formülü kullanılarak cevapların frekans

yüzdeleri hesaplanmıştır. Yüzde sonuçlarında virgöl sonrası değerler yaklaşık veya tam sayı olarak alınmıştır.

d- Frekans ve yüzde dağılım tabloları düzenlenmiştir.

e- Yüzdelere arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Elde edilen istatistiksel veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

LİTERATÜRDEN ELDE EDİNİLEN BİLGİLER

Nazar İnancı

"Belli bir insanın özelliği olarak bilinen, insanlara özellikle çocuklara, eve, mala, mülke hatta cansız nesnelere zarar veren bakışlardan fırlayan, çarpıcı ve öldürücü güçtür. Psikolojik olarak kıskançlık, haset duyguların yarattığı ve vurucu kuvvetin dışa çıkan iki noktasıdır".¹⁹

Nazar, değmesi korkusu hemen, hemen bütün islam ülkelerinde ağızdan, ağıza dolaşan ve kuşaktan kuşağa geçerek yerleşen bir inançtır.

"Yunanlıların "matısma", Arapların "elayn"= (göz) ya da "isabet-i ayn"= (göz değmesi), İranlıların "bed nezer"= (kötü göz), Hintlilerin "sihir"dedikleri bu çarpıcı gücün Türkiye'deki adları "nazar" "göz", "gözdeğmesi" "göze gelme", "pis göz", "kötü göz", "kengöz" dür".²⁰

Nazar inancı, halkımız arasında en yaygın olan inançtır. Bu inancı bizlere telkin etmiş olanlar daha evvel kendilerine telkin edenler gibi pratiğin tesir mekanizması üzerinde durmaya ve biraz olsun düşünmeğe lüzum görmemişlerdir. Bu inancın, halk arasında yaygınlığının nedeni gözdeğmesinin (nazarın) hak sayılmış olmasındanda ileri gelmektedir.

¹⁹ Mine Gökbuğet, Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bununla İlgili Pratiklerin Dokumalara Uygulanması. I. Uluslararası Elsanatları Sempozyumu. (İzmir: 1984), s.198.

²⁰ Sedat Veyis Örnek, Türk Halk Bilimi. (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1977), s.30.

Nazar (göz değmesi) gibi olayların halk arasında yayılmasını 3 yönde toplayabiliriz. Birinci olarak; Eski çağ kültüründeki inançların kuşaktan, kuşağa geçerek günümüze gelmesidir. Bunlar Anadolu'da görerek uygulanarak yayılan inançlardır. İkinci olarak; Tek tanrıci dinlerin doğuşundan sonra ortaya çıkan özlerinde eski çağ inançlarının kalıntısı bulunanlar. Bunlarda din inanç ayırımı gözetmeden bir arada yaşayan Anadolu topluluklarının benimsediği inançlar. Üçüncü olarak; Değişik göçler nedeniyle dışardan gelen Anadolu'da yaşayan yerlilerle kaynaşan yabancı göçmen inançlardır.

Bu üç yönden gelen inançlar anadoluda özümlendiğinde yeni bir nitelik kazanarak anadolu inançları haline gelmektedir.

Halk arasında kemgözlü veya kötü gözlü diye bilinen ve genellikle çakır, mavi gözlü kişilerin nazari değmektedir. Kemgöz, şiddetli ve çok etkili, belirsiz olmak üzere iki türdür. Şiddetli ve çok etkili bakış kişinin kötü isteklerinin bir başkasına aktarılmasıdır. Belirsiz bakış ise; bir kişinin çok istediği bir şey gerçekleştirdiği zaman kullanıldığı yöntemdir.

"İnanışa göre kötü gözlü kimselerin gözleri daha çukur, kaşları daha bitişik ve renkleri açık olur. Ençok nazar değen kişiler ise çocuklar, güzeller, toplum içinde sevilmiş kimselerdir. Bunun çocukların zayıf ve çabuk etkilenmelerine hünerliler güzeller ve mutlu ların ise insanların kıskançlık duygularını kamçılmasına bağlıyabiliriz."²¹

Nazar değen kişilerin fizyonomileri ile ilgili Zeki Çıkmam'ın araştırmasında şu sözlere rastlanmaktadır:

- Gözü boncuk mavisi olanlar kişiler uğursuz sayılır.
- Rengi sarı, gözleri mavi, dişleri seyrek olan kadın ve erkeklerin gözlerinin değmesinden korkulur.

²¹ Ayhan, Ön.ver., s.60.

- Gündüz bulut, gece ayaz, yıl azgını, kendi kula gözleri mavi, dişi seyrek kul azgını.

- Körler, tapallar, mavi gözlüler ve burunları ağızlarına, yakın olanlar uğursuzdurlar.

Nazar konusu manilerimizde girmektedir.

"Bahçelerde üzerlik
Mevlâm vermiş güzellik
Pembe Yanak üstüne
Mavi gözler nazarlık
Bayırdan düze geldim
Bahardan göze geldim
Birliğimiz bozuldu
Galiba göze geldim"²²

İnanışların bugünkü durumları ile ilgili güçbilmezin Yenimahalle ve Kayadibinde yapmış olduğu araştırma sonucuna göre "gözlemler boş inanç ve boş işlemlerin canlı olarak devam ettiğini göstermektedir.....Boş inançlar içinde en çok taraftar bulan nazardır. Yeni mahallede aile başkanlarının %49.5'i, Kayadibin'de %78.45'i nazara inanmaktadır. Nazarın Hasanoğlunda'da en çok inanılan boş inanç olması ilginç bir olgudur. İ.Yasa bunu halkın inancına göre peygamberlerin dahi nazara tutulup rahatsızlık geçirmiş olmaları ile açıklama eğilimindedir...Kayadibinde aile başkanlarının %37.2'si kurşun döktürmektedir. Muska takanlar bu toplulukta %23.5' oranındadır".²³

Nazar değmenin belirtileri şöyle sıralanmaktadır. "Uyku kaçar, gözler yaşarmağa başlar, insan sık sık esner, vücut zayıflar. Hastanın durgun bir hali vardır. Zamanla, vücutta çarpılma meydana gelir. Tedaviler fayda sağlamazsa hasta ölür".²⁴

²²Zeki Çıkman, Folklorumuzda ve Edebiyatımızda Göz. (Ankara: 1977),s.49.

²³Burhan Oğuz, Türkiye Halkının Kültür Kökenleri 2. (İstanbul: 1980),s.817.

²⁴Acıpayamlı, Ön.ver.,s.13.

"Nazar değme tehlikesi şüphesiz yemek esnasında daha büyüktür, çünkü o kötü gözün bakışındaki zehir yemekle beraber hemen vücuda girebilir. Bu tehlikeye meydan vere memek için herkes birden yemeğe çağrılır, ya da herkese ayrı, ayrı dağıtılır. Yemek yenirken orada bulunan köpek veya kediye biraz yemek vermelidir. Bu suretle haris gözler başka bir yere verilmiş olur."²⁵

"Gelin, yüzünü gözleriyle beraber pek sıkı kapar. Hatta Fas'ın bazı yerlerinde gelin yeni evine bir sandık veya kafes içinde götürülür. Bu suretle hem kendisini kötü gözden korumuş, hem de kendi uğursuz nazarlarıyla başkalarına zarar vermiyecek ihtiyati bir durum almış olur".²⁶

"İnsanda bir maddedir ve onun da ruh diyeceğimiz inşiaı vardır. Bu herkeste aynı seviyede değildir. Bu farkları bütün hayatımız imtidadınca görüyoruz. Mesela herkeste aynı ruhi tesir yoktur. Hele müteakıl inanışların bundaki tesir fazlalığı inkar olunamaz. O halde herkesin nazarı değmez. Nazarı değenler hakkında tecrübeye dayanır. Kanatler tevatüre varınca onda bir kuvvet tevehhüm edilir ve hatta ondan çekinilir... Hatta insanın kendisine kendi nazari bile değermiş derler."²⁷

Süheyl Ünver'in yaptığı bir incelemede 1680 nolu Türkçe yazmalarda Risalei Nefise der hakkı isabeti ayn diye kayıtlı olan eserde nazar ile ilgili şunlar söylendiğini belirtmektedir.

"Peygamberimiz buyurdu ki "Elhayünhak" yani kötü göz sahibinin gözünden zehir gibi bir eser çıkar herhangi şeye ulaşırsa helak eder ve zarar eder, bu vaki'dir".²⁸

Ayrıca nazarla ilgili bazı ayet ve hadislerle bakacak olursak

"Bir şey takınarak korunmak isteyen, o şeye havale edilmiştir (Tanrı korumaz o kişiyi).

²⁵ Westermarck, Ön.ver., s.10.

²⁶ Aynı, s.11.

²⁷ A.Süheyl Ünver, Nazar değmek hakkında bir risale, Oto-Noro Oftalmoloji. (İstanbul: 1948), s.1.

²⁸ Aynı, s.2.

Belki biz hakkı batılın üstüne atarız. Hak, neticide batılı yok eder. Batıl zevale mahkumdur. Kur'anı Kerim".²⁹

Nazarla ilgili olarak bir çok süre ve nazar duası mevcuttur. Süre olarak Felâk, Nas, İhlas, Fatiha süreleri ve Âyetelkürsi okunarak nazardan korunmaya çalışılmaktadır.

Nazardan Korunma Yöntemleri

Nazardan korunma yöntemleri çeşitli şekillende sınıflandırılmıştır. Bazı sınıflandırmalarda 1) Nazar değmeden önce alınan önlemler 2) Nazar değdikten sonra alınan önlemler olarak; Orhan Acıpayamlı nazar ile ilgili tedbir ve tedavileri üç ayrı noktada toplamışlardır.

"I) Muhatapla ilgili olanlar,

II) Kudret menbaı ile ilgili olanlar

III) Kudret menbaı-muhatapla ilgili olanlar"³⁰

1- Muhatapla ilgili olanlar: Bu tür nazar yalnız kişi üzerinde cerayan etmektedir. Bunun için nazara değecek şahsı, söz ve bakışlardan uzak tutmak gerekmektedir. "Türkiyede doğan bebek ile annesi, en aşağı kırk gün müddetle, en yakın akrabalara dahi gösterilmemeğe çalışılır."³¹ Fakat çağımızda folklor ürünleri ile ilgili anlayışlar bünyesini günün şartlarına göre değiştirmektedir.

Halka göre nazar, sihatli, güzel, neşeli, kimselere değmektedir. Buna göre korumak için özellikle çocukların elinin, yüzünün muhtelif yerlerinin karalandığı, çirkin giydirildiği görülmektedir.

²⁹Zeki Başar. Erzurumda Tıbbi ve Mıstık Folklor Araştırmaları (Sevinç Matbaası, 1972),

³⁰Orhan Acıpayamlı, Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar. A.Ü. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2 (Ankara: 1962),s.18.

³¹Aynı,s.18.

"Halk bu hareketleriyle, öldürücü kudreti aldatmağa çalışmaktadır"³²

Diğer bir korunma şekli ise, nazarlık taşımaktır. "Çocuğun yüzüne mavi bez örtülür veya kendisine mavi duvak ile mavi elbise giydirilir; Çocuğun koynuna bir dilim ekmek konur; çocuğun kakalı bezi odasının kapısına asılır; kakası kapının eşiğine saklanır; çocuğun kundağına iğde dalından kesilen bir parça veya sarmısak yerleştirilir; çocuk bir kocaکاریya yalatılır; tütsülenir".³³

Dua okuyarak nazardan korunmaya çalışılır.

"Tu maşallah fetebarekallah"der. Bebeğin anlına elif çeki - lir"³⁴

II- Kudret menbaı ile ilgili olanlar: Bu tür nazarı iki esas üzerine oturtmaktadırlar.

"1- Bebeğe nazar değmiş olan kimseyi bulmak,

2- Bu kimsede var olan nazar kudretini yok etmek"³⁵

Bu konu ile ilgili bir çok örnek verilmektedir:

"Şüphelenilen şahıs sayısınca pamuk'tan leblebi büyüklüğünde yuvarlaklar hazırlanmaktadır. Herbir pamuk yuvarlacık şüpheli bir şahsı temsil etmektedir. İkinci iş olarak, bu pamuk parçalarından herbiri bir şahıs tarafından bükülmeğe başlanır. Bu sırada orada hazır bulunanlardan biri, pamuk bükene:

- "Ne büküyorsun diye sorar- Muhatabı:

- "Düşmanın dilini der.

Bu pratikte, meydana gelmesi arzu edinilen olayın, bir taklidi yapılmaktadır."³⁶ Pamuk daha sonra ateşe atılarak yakılmaktadır.

³² Aynı, s.18.

³³ Acıpayamlı, Ön.ver., s.18.

³⁴ Aynı, s.22.

³⁵ Aynı, s.22.

³⁶ Aynı, s.22.

Bu örnekte önemli olan pamuk değildir. Pamuk ancak bir araçtır. Önemli işlem burma işidir, pamuk kolay bükülen bir madde olduğundan seçilmektedir. Şüpheli şahsı bulmada çeşitli yöntemler yörelere göre farklılık göstererek uygulanmaktadır.

III. Kudret Menbaı- Muhatap ile ilgili olanlar: Bütün korumalara rağmen nazar değen kişileri iyileştirmek için çeşitli sağaltma yöntemleri uygulanmaktadır. Bu yöntemleri sıralayacak olursak;

- 1- Kurşun Dökme
- 2- Tütsüleme
- 3- Tuz dökmek
- 4- Kırklama
- 5- Su içirme
- 6- Su dökme
- 7- Okutma
- 8- Bıçak atmak
- 9- Yumurta Kırma
- 10- Bez parçası bağlamak
- 11- Ateş söndürme

Kurşun Dökme: Nazardan veya büyüden ileri geldiği sanılan hastalıklarda hekim ve ilacın etkisi olmadığı halk arasında yerleşmiş olduğundan kurşun döken birine başvurulmaktadır. Kurşun genellikle bu işte denenmiş ocaklı ve izinli ihtiyar kadınlar tarafından dökülür.

"Kurşun dökmenin kendisine mahsus yolu ve geleneği ve bu hususta kullanılan bazı malzeme vardır...Madeni çukur bir kepçe, su koy maya mahsus madeni geniş derince bir tas, hastanın başına örtülecek kalınca bir peştemal, 250-300 gr. ağırlığında kurşun külçesinden ve parçalardan ibarettir."³⁷

³⁷ M.Halit Bayrı, İstanbul Folkloru. (İstanbul, 1972), s.8.

Kurşun dökme, işleminde kurşunlar tas içerisine konur ve bunun üzerine ateş konarak entilir. Çukur bir kaba su konarak bir elek veya kalbur içine konur. "Eleğin içine ayrıca; Tuz, üzerlik ayna, ayakkabı, ekmek makas, topluiğne (yahut iğne) konur. Suyun içine de para konur."³⁸

Kurşun dökülecek kimsenin üstüne örtü örtülür, elek hastanın başı üzerine getirilerek erimiş kurşun suya dökülür. Bu işlem üç kez tekrarlanır. Ve 1-2-3-5-7 gün yapılır.

"Kurşun dökme işlemi bittikten sonra elekteki ekmek küpeğe atılır, suyun içindeki para kurşun dökene verilir. Kömürle hastanın alnına bir elif çekilir. Sudan nazar değene üç yudum içirilir, karnına, yüzüne, dabanının altına, avuçlarına sürülür ve mütebaki su dört yolun çatına dökülür, arkaya bakmadan döntüp gelinir."³⁹

Erimiş kurşun her atıldıktan sonra sudan çıkarılarak kurşunun aldığı şekillere göre nazarın nasıl olduğu, nazarı değen kişinin yapısı ile ilgili benzetmeler yapılmaktadır.

Tütsüleme: Nazardan korunmak için veya nazara uğratılmış ise tütsüleme yapılmaktadır. Tütsü için şu maddeler kullanılmaktadır:

"a) Üzerlik, çörek otu, kuru karanfil, kaba süpürgesi, günlük (hepsi bir arada kullanılır)

b) Tuz, biber, soğan, sarımsak kabukları, mavi kağıt parçaları (hepsi bir arada) kullanılır.

c) Nazarı değdiği şüphe edilen kimsenin saçından elbisesinden, ayakkabısından gizlice alınan bir parça (ayrı ayrı veya hepsi bir arada)

d) Nazarı dediği şüphe edilen kimsenin oturduğu evin sokak kapısı eşiğinden kesilen yonga parçası yakılarak tütsülenir."

e) Tuz veya üzerlik"⁴⁰

³⁸Emrak, Nazar ve Söyleme Halkevi Mecmuası
antep: 1939), s.15.

10-11 (Gazi-

³⁹Aynı, s.15.

⁴⁰Çıkman, Ön.ver., s.56.

Tütsüleme yapmak için yukarıda belirtilen tertiplerden biri veya birkaçı ateşe atılarak nazar değen kişi bunun dumanına tutulur, üstünden atlar, üzerliklere tütsü yapan veya içinde üzerlik bulunan tütsü tertiplerinde tütsü yapılırken şunlar söylenmektedir:

"Ak göz kara göz
Mavi göz, yeşil göz .
hangisi nazar etmişse
onların nazarını boz"
Üzerliksin havasın
Kamu derde devasın
Allah seni yaratmış
Cümle bela savasın
Ey üzerlik üzerlik
Gitsin kemlik, gelsin güzellik
Üzerlik esen bir havasın
Her bir derde devasın
Allah seni bizler için yaratmış
Kaza, belâ her ne varsa savasın,
Derdim bak, gör ey biçare
Sonra koş, git kucağa
Üzerlik say ocağa
Bir, iki, üç, oldu yedi
Kaza bela bu evden gitti".⁴¹

Tuz dökmek: "Nazar dediği sanılan kimsenin başı üzerinde tutulan su dolu kaba iri kavrulmuş tuz dökülür".⁴²

Kırklama: Su yardımıyla arınma kötülüklerden uzak olma ve kurtulmadır. "Hastanın yıkanacağı suyun içerisine temizlenmiş süpürge çözü, ayakkabı tabanı, parçası atmak gibi motifler, bu pratiklere sonradan girmiştir. Ayakkabı parçası, çocuğa nazarı değdiği sanıla şahsa aittir."⁴³

⁴¹Çıkman, Ön.ver.,s.57.

⁴²Gökbuket, Ön.ver.,s.201.

⁴³Acıpayamlı, Ön.ver.,s.32.

Su içirme: Hasta olan kişiye içinde dualar yazılı tas veya fincanla su içirilerek, kişiyi nazardan arındırarak iyileştirmedir.

Su dökme: Su yardımıyla nazardan temizlenmedir. "Su doğrudan doğruya çocuğun vücuduna dökülmeyip, çocuğun üzerine gerilmiş olan bir bez üzerine dökülmektedir."⁴⁴

Okutma: Hasta hoca veya dua bilen bir kişi tarafından çeşitli dualar okunarak tedavi edilir. "Duanın 7 kişi tarafından okunması, hasta çocuğun anlına tükürük sürülmesi,....3 gün arka arkaya dua okunması".⁴⁵

Bıçak atmak: "Nazar değdiği sanılan kişi okunup üflendikten sonra bir bıçak hastanın üzerinde dolandırılır. Böylece nazar kesilmiş olur. Sonra bıçak oturulan yerden dışarıya doğru atılır."⁴⁶

Yumurta Kırma: Nazar dediğine inanılan inek, at vb. hayvanların alnında yumurta kırılır.

Bez Parçası Bağlamak: "Çitlenbik ağacının altında üç kez geçirildikten sonra ağaca bez bağlanır."⁴⁷

Ateş söndürmek: Ateş söndüren kişinin ocaklı veya izinli olması gerekmemektedir. İyice yanmış bir kömür parçası mangaldan alınıp, nazar değen kişinin başı, göbeği, ayakları üzerinde su dolu bir tase atılır. "Bu iş yapılırken besmele çekmek Benim elim değil, Ayşe Fatma anamızın eli demek lazımdır."⁴⁸

Bu işlemlerden başka bazı uygulamalar daha vardır;

"Meyva ağacına göz değdirene ve birkaç kişiye, yumurta ile su afsunlattırılıp, yumurta ağacın tepesinden fırlatılır; suyun içerisine de ziyaret toprağı karıştırılarak ağacın köküne serpilir."⁴⁹ Ayrıca

⁴⁴Acıpayamlı, Ön.ver., s.33.

⁴⁵Aynı, s.34.

⁴⁶Gökbuket.Ön.ver., s.201.

⁴⁷Aynı, s.202.

⁴⁸Bayrı, Ön.ver., s.7.

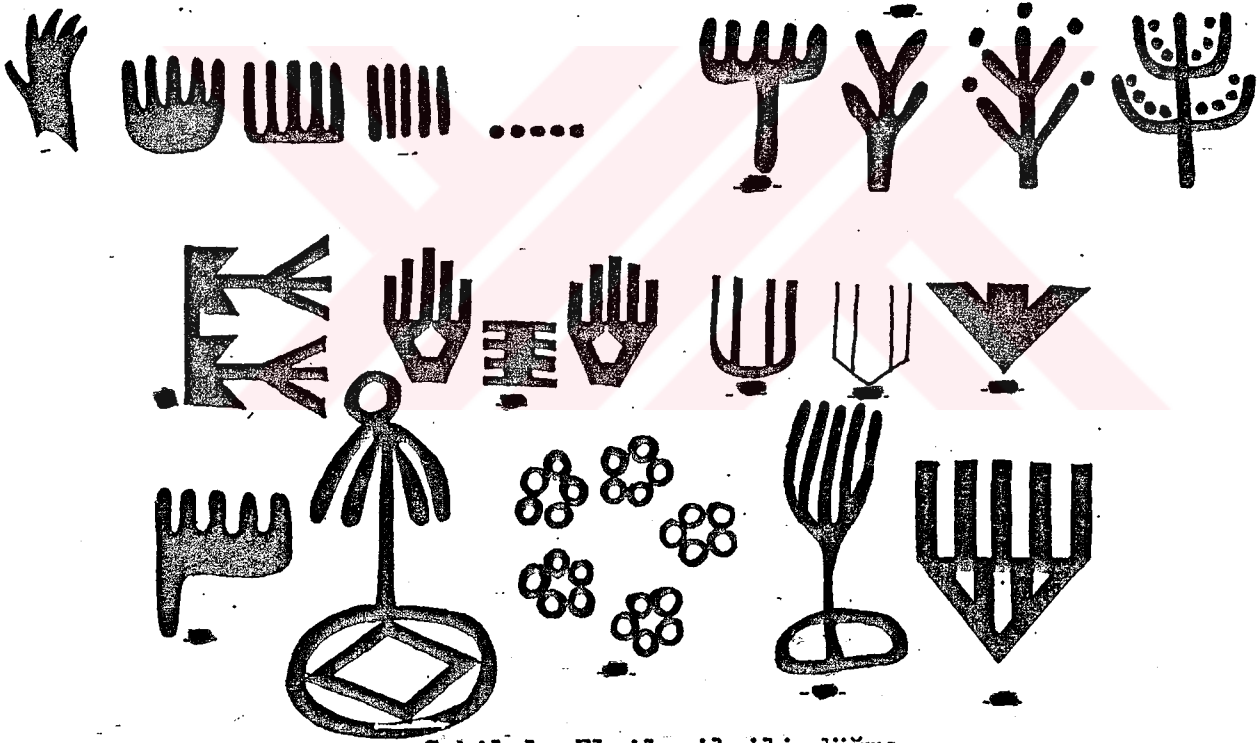
⁴⁹Kardeş, Ön.ver., s.39.

"Nazar değen davarlara afsunlattırılmış tuz yedirilir."⁵⁰

"Başkasının gözüne gelmeğe (nazar değmesine) karşı kendini korumanın en kısa yolu şudur: O adama karşı sağ elinizi, parmakları açık, uzatacaksınız ve "beş gözünün içine " yahut "beş gözünün üstüne" diyeceksiniz ve sağ elinizin bu hareketinin aynısını sol elinizle de tekrar edeceksiniz."⁵¹

Beş adedi ve beşle birleşen herşey nazara karşı bir tılsım ve muskadır. Perşembe haftanın beşinci günü olduğu için insanı korumak kudretine sahiptir.

El ve elin parmakları tehlikeli bakışa karşı bir koruma vazifesi gördüğünden gümüşten yapılmış küçük el numuneleri kullanılmakta ve hatta bu tür şekillerle döğmeler yapılmaktadır.

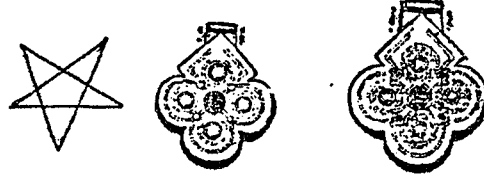

Şekil 1. El ile ilgili döğme

⁵⁰ yapımında kullanılan motifler
Kardeş, Ön.ver., s.39.

⁵¹ Westermarck, ön.ver., s.12.

"Göze karşı bir muska olarak kullanılan beş tasvirlerinden biri de (muhammesi muntazam) düzgün beşgen veya kalemi hiç kaldırmadan çizilen beş kenarlı yıldızdır."⁵²

Şekil 2. Beş kenarlı yıldız motifli rozetler

Nazarda kullanılan bir şekilde hac şekli veya içiçe geçirilmiş yani iki katlı haçlardır. Bunlarda hac şeklinden çok önemli olan beş sayısını veya sekizli rozeti oluşturmaktır.

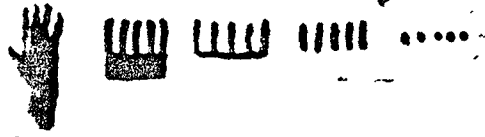
"Uğursuz gözden çıkan fenalığı defetmek için el parmaklarından başka sık kullanılan bir vasıta daha vardır. Göz resmi....Kuzey fas dağlarının mantolarının üzerine gösterişli işlenmiş "göz"leri vardır ki bilhassa fena göze karşı kendilerini muhafaza özelliğini taşır."⁵³

El tasviri, Kuzey Afrika, filistin, Suriye, İran, Hindistan ve Güney Avrupada kullanılmaktadır. "Parmakları simgeleyen beş sayısı, kötü göze karşı önleyici olarak kullanılır.El giderek stili-ze edilmiş ve beş nokta haline dönüşmüştür."⁵⁴

⁵² Westermarck, Ön.ver.,s.16.

⁵³ Aynı,s.28.

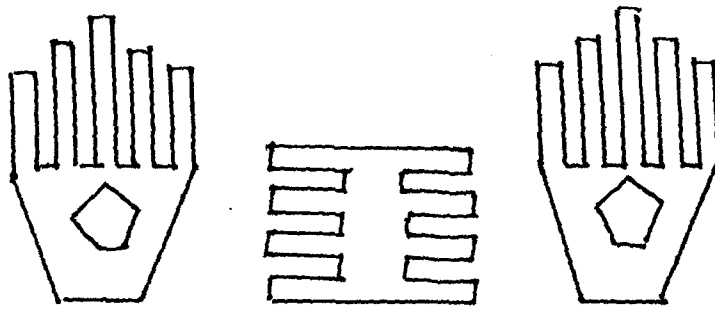
⁵⁴ Gökbuget, Ön .ver.,s.202.

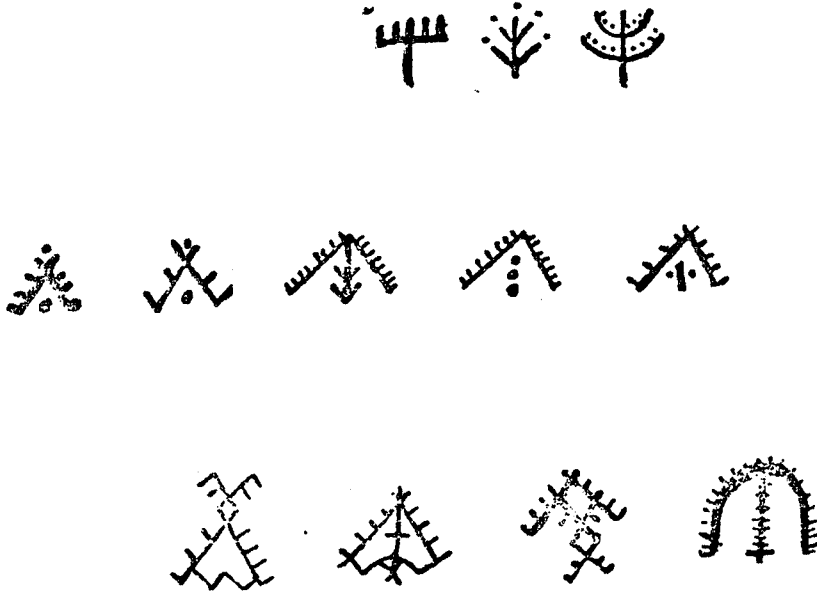
Şekil 3. El motifinin stilize edilerek kullanılması aşamaları

İç içe geçen karelerin oluşturduğu desenler merkez etrafında toplanarak beş sayısını verirler. Bu tür motifler Türk mimarisinde ve dokumalarda kullanılırlar. Gülbezek, Rozet ve Madalyon şekillerinde yapılmaktadır.

Çeşitli el motifi ile ilgili şekiller aşağıda görülmektedir. Şekilde görülen Anadolu'da evlilik simgesi olan tarak motifinin birer tarafından görülmektedir.

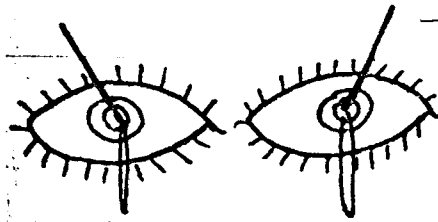
Şekil 4. Evlilik simgesi olan tarak motifi

Şekil 5. Döğme ve Dokumalarda kullanılan nazardan koruyucu motifler

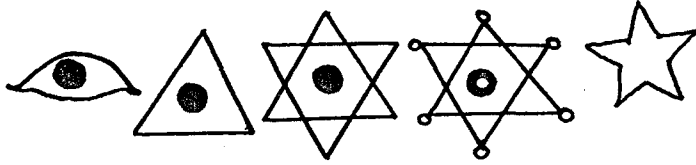
Fas'ta dövme olarak yüz ve ellerde kullanılan bu motifler, Anadolu'da dokumalarda kullanılmaktadır.

Gözün kendisi'nde "göz"e karşı bir koruyucu silah olarak kullanılır. İki göz resmi arabaların önüne ve arkasına konulmaktadır. "Adapazarı plakalı kamyonlarda (1966) göz'ün başka türlü kullanılışına şahit olduk. Burada "kem göze" şiş batırılıyor."⁵⁵

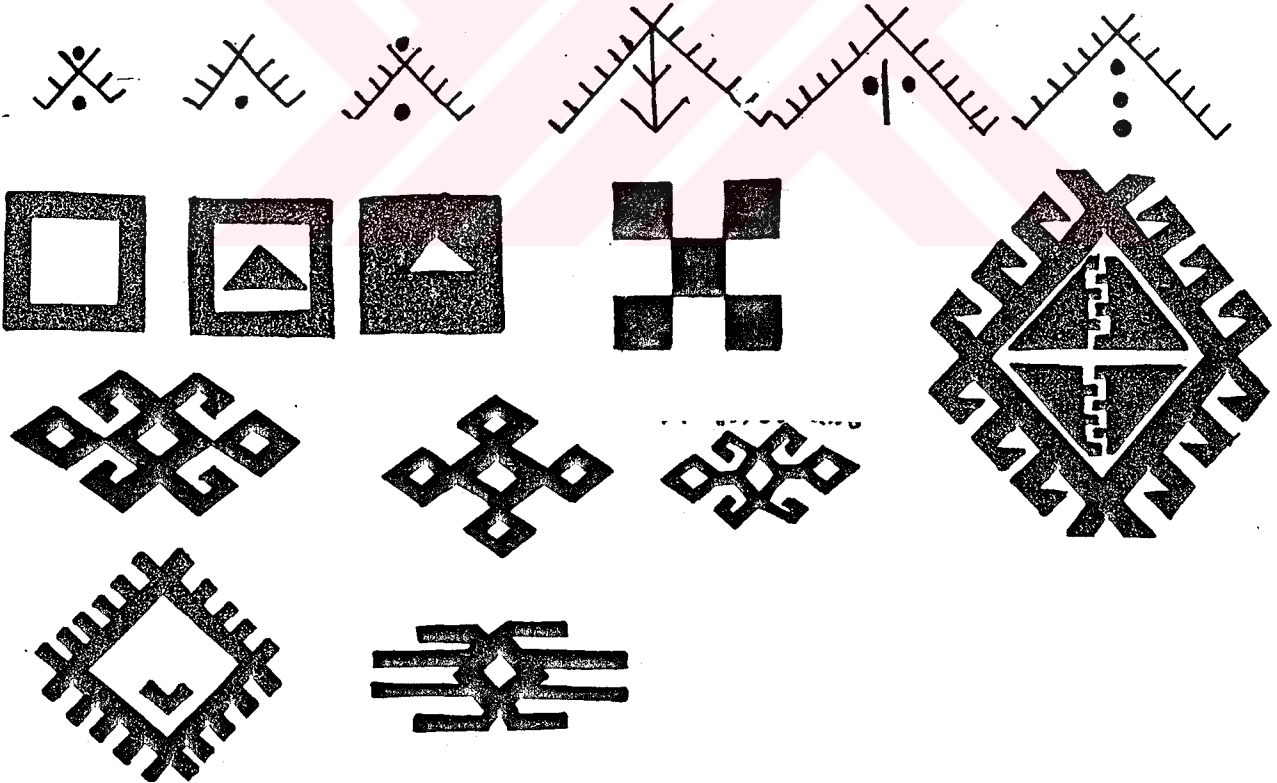
Şekil 6. Şiş batırılmış kem göz (Oğuz, S.773)

⁵⁵ Oğuz.Ön.ver.,s.773.

Şekil 7. Göz motifinin yansıdığı şekiller

Çocuklarada baykuş ve puhu kuşu gözü muska olarak takılmaktadır. Göz ile ilgili motifler şunlardır.

Şekil 8. Gözü simgeleyen çeşitli motifler

Şoförlerin nazarlık takımları arasında küçük bir bebeğe de rastlamaktayız.

"Gözün kendisinden sonra ortası beyazlı camlar, göz boncukları gelir. Gözün en yaygın stilize şekli ise üçgen olup çift üçgenin, yani Mühr-ü Süleyman'ın. İşte bu iki göz sayesinde cinler ordusu üzerinde etkili olabildiği varsıyımı haylıca yaygındır."⁵⁶

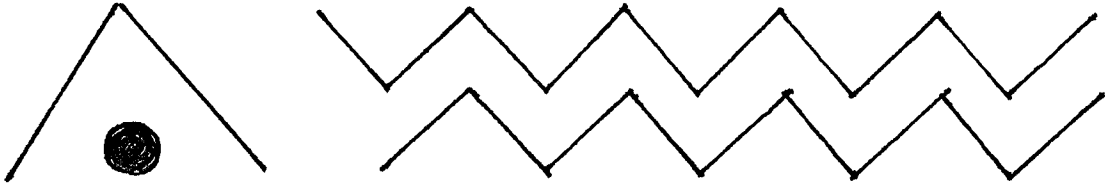
Barbarosun mühründe göz şeklinde olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda Mimar Sinan'ında mührü göz şeklindedir.

Şekil 9. Göz şeklinde
mühürler

⁵⁶ Oğuz, Ön.ver., s.774.

"Gözü ifade etmek için bazen, sivri bir kaşın altında bir nokta şeklide resmedilir.

Şekil 10. Gözü ifade eden
motifler

bunun bir çok varyantı vardır. Bunlar arasında dokumalar, kilimler v.s. de sık görülen ve bunun daha basitleştirilmiş bir şekli olan bir veya birkaç sıra zıkzağlı çizgiler vardır."⁵⁷

Nazarlık olarak birçok nesnelerle karşılaşırız. Bunlar tırnak, yumurtadır, Yumurta Doğa'nın ve bitkilerin yenilenmesinin sembol ve simgelerine bağlanır. "Ekinin içine tavuk saklanırsa cılk yumurta gömerik, (nazar değmesin için) iğde dalı da dikerik diyor Alaca Höyükli köylü"⁵⁸

Çiçekleri korumak içinde yumurta kabuğu asılmaktadır.

⁵⁷ Aynı, s.787.

⁵⁸ Aynı, s.794.

Boynuzda nazara karşı kuvvetli bir koruyucudur."Güney İtalya'da tek ya da çift boynuz erkekler tarafından bilekte taşınır, kadınlar bunu boyunlarına asarlar ve yeni doğmuş çocuklara takarlar. Kıvrık boynuz daha güçlü olup bu sebeple koç ya da teke veya keçininki yağlenir.....Asya inançları arasında demir boynuzlu bir gök (mavi) teke (Temir müstü kök teke) bağırıp ortalığı karıştırarak tufanı haber vermiş".⁵⁹

Boynuz, bolluk, bereket, doğurganlık simgesi, nazarlık ve kehanet aracı olarak kullanılmaktadır.

Muskalar nazar konusunda ençok kullanılan koruma aletleridir. "Yazıyı bilen kültürlerde kutsal kitaplardan alınan cümleler, kutsal sözler. Tanrı peygamber, aziz ve evliya adları, büyüsel formüller, kağıt, deri, teneke, bakır v.b. üstüne yazılarak amulet olarak kullanılmaktadır."⁶⁰

Yazılan muskalar üçgen şeklinde katlanarak 7 kat muşambaya sarılıp deri veya teneke, gümüş kaplara konulmaktadır.

Nazardan korunmak için kullanılan birçok nesne halk arasında ve çeşitli literatürde nazarlık olarak geçmektedir.

Nazarlık

Nazarlık, arapça "nazar" kelimesi ile Türkçe-lık ekinden mürekkep bir sözdür. Fransızca karşılığı "amulette" Amulet sözüde aslında Arapça "hamalet= süs için asılmış nesne"dir. İnsanlar ilkel çağlardan beri kötü gözlerin iyi ve güzel şeylere dokunacağına zarar vereceğine kötü gözlere inanmışlar ve korumak için çareler aramışlardır Türkler en iyi koruyucu olarak mavi boncuğu bulmuşlardır. "Boncuk" kelimesi 9.y.yılda Mahmut Kaşgari tarafından "moncak" şeklinde tesbit

⁵⁹ Oğuz, Ön.ver., s.797.

⁶⁰ Sedat Veyis Örnek, Sivas ve Çevresindeki Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların Ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki (Ankara: A.Ü. Basımevi, 1966), s.30.

edilerek "atın boynuna takılan değerli taş, arslan tırnağı, muska, tılsım gibi nesneler diye açıklanmıştır".⁶¹ Eski türkler atlarının boynuna tılsımlar astıkları gibi sancaklarının tepesine de boncuk asmaktadırlar. Boncuk çeşitli türk lehçelerinde "boncuk, moncuk, monçak, moyunşak, monşak şekillerinde söylenmektedir.

"Yeşil sarıklı bir oğlanki başta püskül yok
İmamesinde fesin bağlı sade bir boncuk (M.Akif)

Nazarlık olarak; Ev, dükkan, han v.b. yerlerin saçağına yahut duvarına at, deve, veya kurt kafası, çarpana (Ayakkabı eskisi) kurd derisi, geyik boynuzu asılır. Çocuklara, hayvanlara bitkilere ve arabalara ise takılan nazarlıklar; ipe takılmış veya bir küçük torbaya konulmuş şap.

"Şapın nazara karşı olan koruyucu hissesi hakkında şöyle denmektedir; Gözü pek değen adamın biri karşıdan gelen bir deve kervanını göstererek en başta giden deveyi nazarla yıkacağını söylemiş, deve tam hızalarına gelince; yüzünkoyu yuvarlanmış fakat derhal silkinip geri kalkıp yoluna devam edince; Gidin yüküne bakın demiş, meğer devenin yükü şap imiş".⁶² Kurt dişi takılır veya "çocuk nazardan korunmak için kurt kafası ile çimdirilir".⁶³

Bir başka nazarlık takımı it boncuğu (tazı boncuğu), göz boncuğu, horoz sesi duymamış iğde çöpü, hurma çekirdeği veya kurt derisinden ibaret olduğu gibi bunların hepsi birlikte veya ayrı ayrı kullanılmaktadır. Hepsinin birlikte kullanılmasına nazar takımı denmektedir.

Böylece nazarlık olarak çeşitli yörelerde farklı veya aynı malzemelerle karşılaşırız. Bu fetiş malzemelerini . Acıpayamlı dört grupta toplamaktadır. Bitki, hayvan, insan ve maden kökenli olanlar.

⁶¹Abdülkadir İnan. Nazarlıklar. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, 169.15.8.(1963),s.6.

⁶²Emrak, Nazar ve Söyleme. Halkevi, Mecmuası Sayı 10 Gaziantep: 1939,s.10.

⁶³Aynı,s.11.

Bitkileri; Ekmek, iğde ağacı, sarmısak, çörekotu, üzerlik, kâbe hurması, çalıparçası, iğdinağacı, karanfil, çitlik ağacı, çitlenbik, ladin ağacı,

Hayvansal; kurt dişi, kuş tırnağı, kaplumbağa kabuğu, hayvan dişi, kaplumbağa yumurtası kabuğu, yılan boynuzu, Balık damağı, kurt tüyü, kırmızı geyik boynuzu, fildişi.

İnsan yani beşeri olanlar; çocuk kakası ve kocakarı tükürüğüdür.

Madensel, Mercan, Akiktaşı, çelik zencir, Gözboncuğu, silboncuğu, şap, tuz, mavi boncuk, Altın, Tazı boncuğu, maşallah olarak belirtilmektedir.

Bu sayılan fetiş maddeleri, bazı koruma özelliklerinden dolayı nazarlık olarak seçilmektedir. Demirin sağlamlığı, altının sarı oluşu, kumaş, bez, cam mavi olduklarından nazarlık grubuna girmektedirler.

"Tam takım bir nazarlık başlıca şu materyallerden oluşmaktadır: Bir mavi nazar boncuğu, üstüne maşallah yazılmış; bir nazar altını; bir akik, bir kurt dişi, bir kaplumbağa yavrusu kabuğu bunlara altın yada gümüş cenberler geçirilir. Küçük püskül eklenirdi.⁶⁴ Bazan maddi kıymeti çok yüksek ve bir sanat eseri olan nazarlıklar eskiden beri toplumumuzda bebeklerin ilk ziyareti süsü olmuş ve aynı zamanda gelinlerin ve sunnet çocuklarının, evlerin dikkünlerinde süsü olmuştur.

Çocukların kundağına Gaziantep yöresinde su nazarlık takımı konmaktadır: "Sarmısak, soğan, kabuğu, üzerlik olan bir muska kurt derisinden bir parça nazar boncuğu, it boncuğu, iğde dalı parçasından"⁶⁵ oluşmaktadır.

s.41 ⁶⁴ M.Zeki Pakalın Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri. (Ank.:19

⁶⁵ Cemil Cahit Güzelbay. Gaziantep'te doğum ve çocuğa ilişkin töre ve inanışlar. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. 1981/2 (Ankara) s.23.

"Birçok yerlerde doğumu kolaylaştırmak için başvuru-
lun büyüklük işlemlerde Fatma-Ana eli ya da Meryem-ana eli de-
nilen bir bitki kullanılıyor. Aynı adı taşıyan ve el biçiminde,
madenden yapılmış nesneler nazarlık olarak kullanılır. Beş parmağı
açılmış el resminin nazara karşı bir korunma aracı olması dünya
üstünde çok yaygın bir gelenektir.⁶⁶

Nazarlık takımlarının çeşidi çok fazladır. Bunlar yörelere göre değişmektedir. "aladağı Yürüklerine (karahacılı aşireti) ait bir tanesini tasvir edelim; bir baş soğan (veya sarımsak) birkaç göz boncuk, bir parça beyaz bez, bir küçük gözgü (ayna), bir adet çuvaldız iğnesi bir veya iki parça adi kurşun, bir parça kırmızı bezden ibaret takım çocuğun salıncığının ipine asılmış"⁶⁷

Nazarlıklar kullanıldıkları yere göre sınıflandırılmaktadır.

1- Yakaya ve Omuza takılanlar: Boncuk kertenkele, çörekotu, hurma çekirdeği, Göz boncuğu, Yedi delikli boncuk, kurt boncuğu . İt boncuğu, kara boncuk, Yılankemiği, yılan kabuğu, Şap, Hayvan Tüyü, Kesilmiş para, kurban gözü.

2- Boyuna asılanlar: Sarı. kehribar, Hamayil, dağdağan ağacı, küçük mavi boncuk, karaboncuk, sarılık taşı muska, boylama.

3- Beşiğe takılanlar: Salyangoz, balık kulağı, kerkentele kulağı, kendiliğinden delik, taş, kurtaşığı, kurt büzüğü, kamlumbağa.

4- Evin içine ve dışına asılanlar: Kuran-Kerim, kartal iskeleti, kaplumbağa, okunmuş yumurta, süpürge çöpleri üzerlik, eğiş, ge-
yik boynuzu, öküz boynuzu, at ve eşek nalı, köpek at kafası.

Üzerinde inceleme yapılan nazar konusunda halk arasında inanma düzeyinin çok yüksek olduğuyla karşılaşıyoruz. Bilim nazarı her ne kadar çözemiyorsa özellikle islam dininde bazı hadisler nazarın varlığını ortaya koyduğundan islam ülkelerinde inanma düzeyi çok yüksektir. Fakat islam dini her ne kadar fetiş malzemelerini (çeşitli nazarlık materyallerini) yasaklıyor isede, çocuktan ihtiyara herkesin nazardan korunmak için çeşitli nazarlık veya nazarlık takımlarını üzerlerinde, ev v.b. yerlerde kullandıklarına rastlanmaktayız.

⁶⁶Güzelbay, Ön.ver., s.24

⁶⁷Oğuz.Ön.ver., s.807.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacına ulaşması için hazırlanan anket ile toplanan verilerin istatistiksel çözümlemeleri sonucu elde edinilen bulgular açıklanmaktadır.

Anket uygulanan gruptaki kişilerin cinsiyeti, medeni durumu ve çocuk sayıları ile ilgili bilgiler tablo 1'de gösterilmektedir.

TABLO 1

Anket Uygulanan Kişiler İle İlgili Sayısal Durum

Cinsiyet	f	%	Medeni Durum	f	%	Çocuk Sayısı				Toplam			
						Kız	f	%	Erkek	f	%	f	%
Kadın	44	73	Evli Çocuklu	46	77	1-2	33	47	1-2	24	34	57	81
Erkek	16	27	Evli çocuksuz	5	8	3-4	7	10	3-4	5	7	12	17
			Bekar	9	15	5-6	-	-	5-6	1	1	1	1
	60	100		60	100	40			30			70	100

n= 60

Örneklem grubun %73'ünü kadınlar oluşturmaktadırlar. Aynı zamanda %77 si evli ve çocuklu %15'i ise bekardır. Çocuk sayıları %47 "1-2" arasında kız çocuğunu %34 "1-2" erkek çocuğu mevcuttur. "5-6" çocuk sayısı çok düşüktür.

Anket Uygulanan gruptaki kişilerin "Doğum yeri ve yaşları ile ilgili bilgiler tablo 2'de gösterilmiştir.

TABLO 2
Doğum Yeri ve Yaşla İlgili Sayısal Durum

İl, İlçe Köy	Yaş	Sayı	%
Ankara	25-41	15	25
Mersin	35	1	2
Ayaş	25-63	8	13
Alaşehir	36	1	2
Nevşehir	35	1	2
Adapazarı	23	2	3
Yozgat	28-45	4	7
Niğde	35-54	2	3
Çorum	38	1	2
Aydın	25	1	2
Tarsus	26	1	2
Çankırı	19-33	3	5
Erdemli	47	1	2
Kurşunlu	32	1	2
Elazığ	34-68	3	5
Uşak	34	1	2
Sinop	37	1	2
Kahramanmaraş	32-38	2	3
Afyon	33	1	2
Düzce	36	1	2
Haymana	29-62	6	10
Kars	70	1	2
Urfa	33	1	2
Aksaray	65	1	2
Toplam		60	100

n= 60

Tablo 2'deki verilere göre; Anket uygulanan gruptaki kişilerin yaşlarını ve doğdukları şehirleri belirlemektedir. Örneklem gruptaki yaş dağılımı 19 ile 70 arasında geniş bir grubu oluşturmaktadır. Buna göre çok çeşitli yaş dağılımı olduğundan alınacak cevaplarda da çeşitli yaş gruplarının görüşleri ortaya çıkacaktır. Ayrıca bu kadar çeşitli yaş gruplarının bir araya geldiği gruptan alınacak inançlar ile ilgili sorularda nazar ve nazarlığın gelişimindeki farklılıklar görülebilecektir.

Anketi cevaplayan gruptaki kişiler Ankara'da oturmakta oldukları halde, farklı bölgelerden geldikleri ortaya çıkmaktadır. Ankara ili doğumlu olanlar %25'i oluşturmakta, %13'ü Ayaş, %10'u Haymana doğumlu olduğundan Ankara ili ve çevresi doğumlu olanlar grubun %48 ini oluşturmakta, diğer %52 sinin çeşitli illerde doğduklarından yörelerinin özelliklerini yansıtmaktadırlar.

Anket uygulanan gruptaki kişilerin "öğrenim durumları ile ilgili bilgiler tablo 3'te gösterilmiştir.

TABLO 3
Öğrenim Durumu İle İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Okuma-yazma bilmiyor	10	17
Okuma-yazma biliyor	1	2
İlkokul	14	23
Ortaokul	3	5
Lise	19	32
Yüksekokul	13	22
Toplam	60	100

n= 60

Tablo 3'de görüldüğü gibi; örneklem gruptaki kişilerin %32'si lise mezunu, %23'ü ilkokul ve, %17'si okuma yazma bilmiyor. Buna göre "nazar ve nazarlıkla" ilgili görüşlerini aldığımız kişilerin eğitim düzeyleri ortaokul ve altında eğitim görenlerle, lise ve üstünde eğitim görenlerin (%53) yüzdeleri hemen hemen aynıdır. Böyle bir gruptan çeşitli eğitim düzeylerini yansıtan (batıl inanç, boş inanç konusunda) görüşler ortaya çıkmaktadır.

Anket uygulanan gruptaki kişilerin "oturdıkları semt, mahalle veya köy ile ilgili bilgiler tablo 4'de gösterilmiştir.

TABLO 4

Oturulan Semt, Mahalle Veya Köy İlgili Sayısal Durum

Semt, Mahalle, Köy	f	%
Keçiören	9	15
Kalaba	12	20
Emek	10	17
Bahçelievler	9	15
Balgat	12	20
Ayaş	8	13
Toplam	60	100

n= 60

Örneklem grubun %20" kalaba, %20 Balgat, %13 Ayaş, %17 Emek't oturmaktalar. Bunlara göre; Kentsel, Kırsal ve Gecekondu ailelerin oturdıkları çeşitli semtlerdeki kişiler ele alındığından, örneklem grubu evrene genellenmesi kolaylaşmaktadır.

"Halk arasında uğurlu gün, nazar adak v.b. inançlar var mıdır?" sorusuna %92 evet cevabı %8 i hayır cevabı alınmıştır. İnançlara inanma derecesi ise tablo 5'de görülmektedir.

TABLO 5

Halk Arasındaki İnançlara İnanma Derecesi İle İlgili
Sayısal Durum

Seçenek	Pekçok		Çok		Orta		Az		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnanma Derecesi	3	6	12	22	21	38	13	23	7	13	56	100

n= 60

Tablo 5'deki verilere göre; Halk arasında inanç, batıl itikat, boş inanç diye çeşitli isimlerle geçmekte olan inanmalara anket uygulanan grubun %38 "orta", %6 Pekçok" düzeyinde inanmaktadır. Buna göre; Halk arasında Halk bilimcilerin 137 çeşit sıralayabildikleri inançlara inanma derecesinin orta ve ortanın altında düzeylerde toplandıklarını görmekteyiz.

Anket uygulanan gruptaki kişilerin "Bulunduğunuz yörede hangi inançlarla karşılaştınız? sorusuna verdikleri cevaplar tablo 6'da gösterilmiştir.

TABLO 6

Ankara Yöresinde Karşılaşılan İnançlar ile İlgili Sayısal Durum:

İnançlar	f	%
Adak ile ilgili	37	14
Nazar	41	15
Alınyazısı, Kader	27	10
Çocuklarla	11	4
Göz Seyirmesi	32	12
Hastalıklar	9	3
Yemekler	5	2
Beddua	24	9
Doğumla	10	4
Düğünle	6	2
Fal ve Falcılık	23	9
Günlerle	11	4
Hayvanlarla	8	3
Din ile	22	8
Başka	4	1
Toplam	270	100

$$n = 60$$

$$n_1 = 60 \times 15 = 900$$

* Açıklama: Anketi cevaplayan kişiler birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz.Yöntem s. 11)

Tablo 6'daki verilere göre, anket uygulanan gruptaki kişilerin inandıkları inançları yüzdelerine göre yukardan aşağıya sıralayacak olursak en yüksek %15 ile nazar, adak, göz seyirmesi, alınyazısı ve kader, Beddua-fal ve falcılık, din ile, çocuklarla-Doğumla, Hayvanlarla, yemeklerle olarak sıralanmaktadır.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir.

"Kulak çınlaması", "Rüya ile ilgili" "Dua ile ilgili" Türbe ile ilgili" inançların bulunduğu saptanmaktadır.

Buna göre başka seçeneklerinde Ankara yöresinde bulunmakta olan "Rüya" ve "kulak çınlaması"na inanmaları farklı olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Nazar (Gözdeğmesi) inancına inanırmısınız?" sorusuna Deneklerin %87'si "evet" %13'ü ise "Hayır" cevabını vermişlerdir. Nazara inananlar, fizyolojik yapı olarak nazarı değen kişileri tanımlarken : verilen cevaplara göre, sarışın, renkli gözlü çok zayıf veya şişman kişilerin nazarının daha çok değdiğine inanılmaktadır. "Daha çok gözü hangi renkte olanların nazarı değmektedir?" sorusu ile ilgili sayısal durum tablo 7 de gösterilmiştir.

TABLO 7
Göz Renkleri İle İlgili Sayısal Durum*

Renkler	f	%
Mavi gözlü	38	70
Yeşil gözlü	12	22
Siyah gözlü	-	-
Kahverengi gözlü	-	-
Başka	4	7
Toplam	54	100

$n = 60$ $n_1 = 60 \times 5 = 300$

* Açıklama: Anketi cevaplayan kişiler birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n'den büyüktür. (Bkz.Yöntem s.11)

Tablo 7'deki verilere göre; Anketi cevaplayanların görüşlerine göre; mavi gözlü kişilerin nazarı daha çok değmektedir. (%70) Daha sonra yeşil göz (%22) böylece, renkli gözlülerden nazar konusunda korunma gereği ortaya çıkmaktadır.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir. "Kemgözle bakanlar" göz rengi önemli değil hepsinin nazarı değebilir", "çakır gözlü" gibi cevaplar bulunmaktadır. Görüşler ile seçenekler arasında ilişki olmakla beraber "kemgöz" ayrı değerlendirilebilir. Çünkü nazar konusunda kemgöz önemli bir unsurdur.

"Yörenizde nazarı değen kişiler ile ilgili söylentiler var mıdır?" sorusuna %68 "evet, "%32 ise "hayır" cevabı verilmiştir. "Cevabınız evet ise bu söylentiler nelerdir" sorusuna şu cevaplar verilmiştir:

"Kadının gözü yeşil çocuklarınızı saklayın %13, "mavi gözlü yaşlı kadınlar çocuklara baktığında "maşallah"demezse çocuğun başına

bir kaza gelir" %50

"Gökgözlü" %13

"Kemgözlü" %13

"Bazı şeylere sahip olmayan kişilerin, bunlara sahip olan kişilere nazarı değer" %6

Buna göre nazardan korunmak için, nazarı değecek kişinin "maşallah" s özcüğünü kullanmasının önemli olduğu halk arasında yaygındır diyebiliriz.

TABLO 8

Nazardan Etkilenme İle İlgili Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Çocukları	33	27
Yetişkinleri	10	8
Beğenilen herşeyi	34	28
Bol süt veren hayvanları	13	11
Hayvanları	10	8
Çeşitli eşyaları	9	7
Bol meyve veren ağaçları	11	9
Başka	3	2
Toplam	123	100

n= 60

$n_1 = 60 \times 8 = 480$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem s. 11)

Anketi cevaplayan kişilerin "%28 i beğenilen herşeyin nazardan etkileneceğini, %27'i çocukların ve %7 si ise çeşitli eşyaların

etkilediklerini söylemektedirler. Buna göre; nazarda (göz değme) insan, hayvan, eşya ayrımı yapmadan güzel olan, başarılı olan, bol ürün veren, iyilikle söz edilen herşeye nazarın değebilir diyebiliriz.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir. "Herkes ve herşeye nazar değer "(2) çiçeklere"(1).

Görüşler ile seçenekler arasında ilişki olmakla beraber "çiçeklere" seçeneği ayrı değerlendirilebilir. Çünkü insan, hayvan, gibi çiçeklerde canlı birer varlıktırlar. Güzel çiçek açtıklarında sürekli çiçek açtıklarında, bulunduğu yeri beğenip gelişme gösterdiklerinde nazara uğrayabilirler.

Anket Uygulanan gruptaki kişilerin "Nazar değdiğinde hangi belirtilere rastlanmaktadır" ile ilgili bilgiler tablo 9'da gösterilmiştir.

TABLO 9

Nazar Değen Kişilerdeki Belirtiler ile İlgili Sayısal Durum_x

Belirtiler	f	%
Esneme	40	23
Başağrısı	26	16
Kırılma, Dökülme	27	17
Ölüm	26	16
Sararma	10	6
Çiçek açmama, ürün vermeme	17	11
Zayıflama	10	6
Başka	2	1
Toplam	158	100

$$n = 60$$

$$n_1 = 60 \times 9 = 540$$

× Açıklama= Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem s. 11)

Tablo 9 daki verilere göre; nazar değen kişilerde en çok görülen belirti %23 ile esneme, %17 ile kırılma dökülme ve en az görülenler %6 ile sararma ve zayıflama'dır. Buna göre; nazar değen kişide sırasıyla esneme, kırılma, dökülme, başağrısı, ölüm, zayıflama gibi belirtiler, bitki ve hayvanlarda, çiçek açmama, ürün vermeme olduğu gibi sararma, kuruma ve yokolma gibi belirtilerinde rastlanmaktadır.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir. "Titreme, "uykusuzluk" görülmektedir.

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki olmakla beraber "uykusuzluk" ve "titreme" seçeneklerde olmadıklarından ayrı değerlendirilebilirler.

Anket uygulanan gruptaki kişilerin "Nazara ne zamandan beri inanırsınız?" ile ilgili bilgiler tablo 10'da gösterilmiştir.

TABLO 10
Nazara İnanma Süresi İle İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Doğduğumdan beri	33	55
Bir olaydan sonra	24	40
Başka	3	5
Toplam	60	100

n= 60

Tablo 10'daki verilere göre; Anketi cevaplayanları %55 doğduklarından beri nazara inandıklarını, %40 bir olaydan sonra nazara inandıklarını belirtmekteydiler. Buna göre diyebilirizki, Anketi cevaplayanların yarısı doğduktan sonra çevrenin etkisi ve gördükleri ile şartlanarak nazara inanmakta diğer yarısı ise, nazarla ilgili geçen bir olayın etkisinde kalarak inandıklarını belirtmektedir.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir;

"Büyüklerimden duyduğumdan beri", "İlkokuldan sonra", "Hiçbir zaman"

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

"Nazara inanırken etki altında kaldınız mı?" sorusuna %65 evet %35 hayır cevabı alınmıştır. Kimlerin etkisi altında kaldıkları ile ilgili sayısal durum tablo 11 de gösterilmiştir.

TABLO 11
Etki Altında Kalma ile İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
evremin	24	45
Annemin	14	26
Akrabalarımın	13	25
Başka	2	4
Toplam	53	100

n= 60

Tablo 11'deki verilere göre; Nazara inanmada %45 ile çevrenin, %26 anne ve %25 ile akrabaların etkisi altında kalındığı belirtilmektedir. Buna göre, kişilerin nazar konusunda bir kişi veya kişiler tarafından şartlanma yoluyla inanmaktalar diyebiliriz.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir. "Komşuların, "etki altında kalamadım"

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "yörenizde nazar tedavisinde hangi işlemler yapılmaktadır?" ile ilgili bilgiler tablo 12'de gösterilmiştir.

TABLO 12

Nazar Tedavisinde Kullanılan İşlemler
ile İlgili Sayısal Durum

İşlemler	f	%
Közleme	-	-
Kremul	-	-
Muska	30	17
Efsunlama	7	4
Kurşun dökme	53	30
Tuz Patlatma	22	13
Kırkel	-	-
Hocaya okutma	45	26
Tütsüleme	18	10
Başka	-	-
Toplam	175	100

n= 60

$n_1 = 60 \times 10 = 600$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür (bkz. Yöntem s.11)

Tablo 12 deki verilere göre; Nazar değdikten sonra, yapılan tedavi edici işlemlerden %30 ile kurşun dökme, %26 ile Hocaya okutma olarak belirtilmektedir. Buna göre kullanılan yöntemler kurşun dökme, hocaya okutma, muska, tuz patlatma, tütsüleme ve efsunlamadır.

Ankara yöresinde közleme, kremul, kırkel ve başka yöntem nazar tedavisinde kullanılmamaktadır, diyebiliriz.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Nazar tedavisinde işlemleri kimler yapmaktadır?" ile ilgili bilgiler tablo 13'de gösterilmiştir.

TABLO 13
Nazar Tedavisi Yapan Kişiler ile İlgili
Sayısal Durum_x

Seçenekler	f	%
Ocaklar	28	35
Hocalar	32	40
Ehliyetli Kişiler	10	13
Başka	10	13
Toplam	80	100

$n = 60$

$n_1 = 60 \times 4 = 240$

_x Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem s-11)

Tablo 13 deki verilere göre, nazar tedavisini yapanlar %40 ile hocalar, %35 ile ocaklar ve %13 ile ehliyetli kişiler olarak sıralanmaktadır. Buna göre; nazar işlemlerini herkesin yapamadığı işleme göre o konuda uzman olan kişilerin işlemleri yaptıkları belirlenmiştir.

"Başka" seçeneğine şu cevaplar verilmiştir;

"Evdeki büyükler" (4), "nazar işlemlerini bilen herkes" (4), "nazarı değdiğine inanılan kişi" (2)

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki olmakla beraber evdeki büyükler ve nazar işlemlerini bilen herkes ayrı değerlendirilebilir. İşlemi oluşturma ayrıntıları bilen, herkesin yapabileceğide belirlenmiştir. Nazarı değdiğine inanılan kişi görüşünde öncelikle nazarı değen kişinin tesbit edilmesi ve bu işlemi yapması için gerekli ayrıntıları bilmesi ve yapmayı kabul etmesi gerektiğinden fazla geçerliği olmadığını söyleyebiliriz.

"Nazar tedavisinde yapılan işlemler yöremizde nasıl yapılmaktadır?" sorusu ile ilgili şu cevaplar alınmıştır;

Kurşun dökme: Kurşun zel bir kapta eritilir. Nazar değen kişi yatırılır üzerine bir örtü örtülür. Bir kap içerisine iğne ekme ve su konur ve kap nazar değen kişinin başi ve üzerinde tutularak kurşun döken kişi çeşitli dualar okuyarak kurşunu suya döker, suda donuklaşan kurşunun şekline bakarak yorum yapılır, insana benzer şekil çıkarsa insan nazarı, göz şekli çıkarsa göz değdiği, hayvana benzer şekil çıkarsa hayvandan korktuğu v.b. kurşun suya 3 kez eritilip dökülür. Ayrıca kurşunu suya dökerken nazar edilen kişinin başında, vücudunun ortasında ve ayaklarının üzerinde dökme işlemi yapılır. Nedeni, nazar ve kötülükler başından ağağına doğru vücudundan atılmak için, kap içerisindeki su ise dört yol ağzına dökülür. Kurşundan oluşan şekiller nazarı değen kişinin evine asılır. Kurşun dökme genellikle ehliyetli kişiler ve ocaklar tarafından yapılmaktadır. (15 kişi)

zerlik tütsüleme: zerliğe naş ve felak süreleri okunarak kor ateşin üstüne atılıp tttrlr bu sırada nazar eden üzerlik gibi patlasın v.b. sözler söylenir. Dumanına nazar değen kişi tutulur, Bu sırada duada okunarak nazar edilen kişiye üflenir (9)

Tuz Patlatma: Tuz nazar değen kişinin başında omuzlarında çevrilerek tuzun üzerine nazar değen kişi tükürür, ateşe atılarak patlatılır, çok patlarsa çok nazar değmiş denir (8).

Muska: Nazar değen kişi hocaya götürülerek nazar muskası yapılır nazarı değdiği tahmin edilen kişinin en sevdiği giysisinden keserekte muska yapılır (5).

Hocaya okutma: Nazar değen kişi hocalara götürülerek okutulur Hocalar kendi bildikleri duaları okurlar, dua okunulan bir bıçakla sağ kolundan başlayarak, sol koluna doğru kesme yapar gibi bıçak vcudada dokunur bu işlem 3 kez tekrarlanır ve bıçak kapıya doğru atılır nazar kesilsin kapıdan çıkıp gitsin diye (3).

Bunlardan başka ttslemede üzerlik d ağacı, karanfil ve tuz karıştırılıp yakılarakta yapılmaktadır. Ayrıca tuvalette yüzü yıkılarakta nazardan kurtarılır. Bu işlemlerden bir tanesi veya bir kağı uygulanarak nazar değenler nazardan kurtarılmaktadır.

Anketi cevaplayan gruptaki kişiler "Nazardan korunmak için neler yapılmaktadır? ile ilgili sayısal durum tablo 14'de gösterilmiştir.

TABLO 14
Nazardan Korunma İle İlgili Sayısal Durum₂

Seçenekler	f	%
Kötü dilli, gözlü kişilerden uzaklaşma	17	12
Mavi renkli kumaş taşımak	5	4
Nazarlık Taşımak	52	38
Eski elbiseler giyinerek çirkin görünme	3	2
Tütsülemek	11	8
Hamayıl Takmak	7	5
Muska Taşımak	24	17
Hocaya Okutmak	13	9
Başka	7	5
Toplam	138	100

$$n=60$$

$$n_1 = 60 \times 9 = 540$$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem 3.11)

Tablo 14'deki verilere göre; Nazardan korunmak için %38 i nazarlık taşımakta, %17 muska taşımak, %12 si kötü dilli ve gözlü kişilerden uzaklaşma, %9'u hocaya okutma, %8 tütsülemek, %5'i hamayıl takmak, %4 mavi kumaş parçası taşımak, %2 si çirkin elbiseler giyinerek, çirkin görünmek şeklinde seçenekler sıralanabilmektedir. Buna göre, halk arasında en yaygın olan korunma şeklinin nazarlık taşımak ve hocaya okumaktır diyebiliriz.

Başka sçeneğine şu cevaplar verilmiştir. Göz boncuğu taşımak (3) "Göz boncuğu ve şap taşımak "(2) "Hayvan pisliği taşımak (1)" maşallah demek (1)

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır. Görüşlerde verilenler, seçenekteki nazarlık taşımak seçeğinin çeşitlerindendir.

"Yörenizde hamayıl, muska ve tütsüleme işlemleri kimler tarafından nasıl yapılmaktadır?" sorusuna şu cevaplar alınmıştır.

Hamayıl; hocalar tarafından yapılmaktadır (14) 7 renk çığ ipek okunur kırk bir düğüm atılır. Önce naylona sonra gümüş veya teneke kaba konur (11).

Muska; hocalar tarafından yapılmaktadır (29). Kurandan bir ayet yazılarak bir bezde üçgen şeklinde sarılır. İnsan, hayvan, bitki v.b. yerlere asılarak kullanılır (15).

Tütsüleme; "Ocaklar "(2) "Hocalar"(3) "Evdeki büyükler (12) "Herkes yapar"(3).

Çeşitli dualar okunarak tuz, veya üzerlik ateşe atılıp çeşitli nazar kovucu sözler söylenir ("Elemtere fiş kem gözlere şiş"nazar eden bunun gibi patlasın) dumanına nazar değenler tutulur (10).

Buna göre, hamayıl ve muska hocalar tarafından yapılmakta, okunan ve yazılan dualar hocalar tarafından tesbit edilmektedir. Tütsüleme işleme daha yaygın olan bir işlemdir. Namaz duaları veya birkaç dua bilen herkes çeşitli maddelerle kbu işlemi gerçekleştirebilir, diyebiliriz.

"Nazarlık kullanırmısınız?" sorusuyla ilgili olarak %54 evet, %45 hayır cevabı alınmıştır. Nazarlığı kullanma nedenleri ile ilgili durum tablo 15 de gösterilmiştir.

TABLO 15
Nazarlık Kullanma İle İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Aksesuar olarak	8	19
Ev dekorasyonunda	7	16
Nazardan korunmak için	28	65
Başka	-	-
Toplam	43	100

$\hat{n} = 60$

Tablo 15'deki verilere göre; Nazarlığı kullanma nedenleri %65 nazardan korunmak için, %19 aksesuar olarak, %16 ev dekorasyonunda olarak sıralanmaktadır. Buna göre; kullanma nedeninin nazardan korunmak olduğunu diyebiliriz çünkü dekorasyonda ve aksesuar olarak kullanmanın kökeninde kullanılan kişiyi ve yeri korumaktır.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "yörenizde nazarlığı daha çok kimler kullanmaktadır? ile ilgili sayısal durum tablo 16'da gösterilmiştir.

TABLO 16

Nazarlık Kullananlar ile ilgili Sayısal Durum_ı

Seçenekler	f	%
Çocuklar	58	54
Yaşlılar	6	6
Bitki ve çiçekler	11	10
Gençler	14	13
Hayvanlar	15	14
Başka	3	3
Toplam	107	100

n= 60

$n_1 = 60 \times 60 = 360$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür (Bkz. Yöntem s. 11).

Tablo 16'daki verilere göre; Nazarlığı çok kullananlar %54 çocuklar, %14 hayvanlar, %13, Gençler, %10 bitki ve çiçekler, %6 yaşlılar, olarak önem sırasına göre sıralanmaktadır. Buna göre, nazarlık en çok çocuklar tarafından kullanılmaktadır diyebiliriz.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir. "Evlere, arabalara (2), "Güzel eşyalara (1)

Seçenekler ile görüşler arasında ilişkiler olmakla beraber "Başka" seçeneğindeki cevaplarda ayrı birer seçenek olarak işlem görebilir.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Nazarlığı nasıl temin ediyorsunuz?" ile ilgili sayısal durum tablo 17'de gösterilmiştir.

TABLO 17

Nazarlığın Temin Edilmesi ile İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Kendim yapıyorum	6	12
Yaptırıyorum	6	12
Satın alıyorum	36	73
Başka	1	2
Toplam	49	100

n= 60

Tablo 17'deki verilere göre; Anketleri cevaplayanları %73 nazarlıkları satın aldıklarını belirtmektedirler. Buna göre; nazarlıklar, çoğunlukla satın alınarak temin ediliyor, diyebiliriz.

Başka seçeneğine şu cevap verilmiştir, "Arkadaşlarım hediye ediyorlar"

Seçenekle görüş arasında ilişki bulunmaktadır.

"Nazarlığı hediye etmeyi düşündürmüştünüz" sorusuna %78 evet, %22 si hayır cevabı vermiştir. Nazarlığı hediye ederken daha çok kimlere vermeyi düşündükleri ile ilgili görüşler tablo 18'de gösterilmiştir.

TABLO 18

Nazarlığı Hediye Etme ile İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Doğumda anneye, çocuğa	35	25
Yeni eve taşınanlara	15	11
Sünnet olan çocuklara	27	19
Yeni alınan arabalara	25	18
Yeni evlilere	13	9
Başarı kazananlara	12	8
Yeni alınan ev eşyalarına	13	9
Başka	2	1
Toplam	142	100

$n = 60$

$n_1 = 60 \times 8 = 480$

*Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem. 3. 11)

Tablo 18'deki verilere göre; Nazarlık hediye ederken %25 doğumda anne ve çocuğa, %19 sünnette, %18 yeni alınan arabalara, %11 yeni eve taşınanlara %9 yeni evlilere ve yeni alınan eşyalara, %8 başarı kazananlara nazarlık hediye edilmektedir.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir.

"Çevremdeki çocuklara "(2)

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

Buna göre, nazarlık hediye etmede, en çok çocuklara hediye ediliyor diyebiliriz.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "yörenizde nazarlık takımı nelerden yapılmaktadır?" ile ilgili bilgiler tablo 19'da gösterilmiştir.

TABLO 19

Nazarlık Takımının Yapıldığı Materyaller
İle İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Mavi boncuk (göz boncucu)	52	22
Mağallah yazılı altın	39	17
Akik	5	2
İğde çekirdeği	26	11
Küçük makas	-	-
Kaplumbağa yavrusu kabuğu	15	6
Muska	22	9
At nalı	29	12
Çörek otu çöre	10	4
Küçük el	-	-
Kurt dişi	-	-
Deniz böcekleri	-	-
İnsan saçı	-	-
Küçük çalı	-	-
Üzerlik	31	13
Hayvan tüyü	5	2
Yılan kemiği	-	-
Başka	-	-
Toplam	234	100

n=60

n₁= 60x18=1080

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok cevap verdiklerinden toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem 3-11)

Tablo 19 daki verilere göre; Nazarlık takımlarında bulunan materyalleri şöyle sıralıyabiliriz; mavi boncuk (göz boncuğu) %22 maşallah yazılı altın %17, üzerlik %13, at nalı %12, iğde çekirdeği %11, muska %9 kaplumbağa yavrusu kabuğu %6, çörek otu %4 ve akik hayvan tüyü %2 dir. Bu materyaller tek veya birkaçı birarada olarak nazarlık takımını meydana getirmektedirler.

Kullandığınız nazarlık takımında neler bulunmaktadır? sorusuna %90 mavi boncuk (göz boncuğu) mavi boncuk, maşallah yazılı altın (5.33) mavi boncuk, iğde çekirdeği, kaplumbağa yavrusu, muska atnalı, çörek otu, hayvan tüyü (6) muska nazar boncuğu (8) kaplumbağa yavrusu kabuğu, mavi boncuk (11) çörekotu, nazar boncuğu muska (28) göz boncuğu, üzerlik (29) üzerlik ve kumaş parçaları ile yapılmış pano (30) at nalı göz boncuğu (32) mavi boncuk, maşallah yazılı altın iğde çekirdeği, kaplumbağa yavrusu muska çörek otu, üzerlik, yılan kemiği (34) iğde boncuk altın (43,44) iğde çekirdeği, köy hocası tarafından yazılı muska (50-49) halı ve işlemlerdeki motiflerde nazarlığı kullanırız (52) halı şeklinde dokunmuş ayet yazılı levha (54) yılan kabuğu hurma çığıtı, elmaçığıtı, gözboncuğu ve iğde çubuğundan yapılmış takı (55) mavi boncuk üzerlik maşallah yazılı altın, şap (58) gibi nazarlık takımları kullanılmaktadır.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin nazarlık olarak evlere neler asılmaktadır? ile ilgili bilgiler tablo 20'de gösterilmiştir.

TABLO 20

Evlere Asılan Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum

Nazarlıklar	f	%
Mavi boncuk	45	37
At kafası	-	-
Kurt kafası	-	-
Deve kafası	-	-
At nalı	35	28
Üzerlik	23	19
Eski Pabuç	7	6
Kurt derisi	-	-
Geyik boynuzu	8	7
Başka	5	4
Toplam	123	100

$n = 60$

$n_1 = 60 \times 9 = 540$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem 3.11)

Tablo 20'deki verilere göre; Evlere asılan nazarlıkları şöyle sıralayabiliriz; mavi boncuk %37, at nalı %28, üzerlik %19, geyik boynuzu %7, eski pabuç %6 olarak sıralanmaktadır. Bunlar yalnız veya birkaçı bir arada kullanılmaktadır.

"Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir. Muska karağaç, kaplumbağa kabuğu (2), yazılı dualar (1), keçi ve koyunbaşı (1) "maşallah yazılı levha (1).

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "dükkan ve benzeri yerlere "nazarlık" olarak neler asılmaktadır?" ile ilgili bilgiler tablo 21 de gösterilmiştir.

TABLO 21

Dükkan v.b. Yerlere Asılan Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Mavi boncuk	30	24
Maşallah yazılı altın	18	14
At kafası	4	3
Nazar duası yazılı levha	37	30
Kurt kafası	-	-
At nalı	20	16
Eski pabuç	-	-
Kurt derisi	-	-
Geyik boynuzu	6	5
Sarmısak	10	8
Başka	-	-
Toplam	125	100

n= 60

$n_1 = 60 \times 11 = 660$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok cevap verdiklerinden toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem. S.11)

Tablo 21 deki verilere göre; Dükkan v.b. yerlere asılan nazarlıkları şöyle sıralayabiliriz; nazar duası yazılı levha %30, mavi boncuk %24 at nalı %16 maşallah yazılı altın %14, sarmısak %8 geyik boynuzu %5 at kafası %3 dür.

"Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin" çocuklara "nazarlık" olarak neler takılmaktadır?" ile ilgili bilgiler tablo 22'de gösterilmiştir.

TABLO 22

Çocuklara Takılan Nazarlıklar ile ilgili Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Mavi Boncuk	48	27
Maşallah yazılı altın	44	25
Muska	30	17
Hamayıl	8	4
İp v.b. takılmış şap	8	4
Mercan	-	-
İt boncuğu	-	-
Kurt dişi	14	8
Hurma çekirdeği	12	7
Küçük minyatür el	-	-
Küçük minyatür makas	-	-
Katır tırnağı	-	-
Sarmısak	12	7
Başka	-	-
Toplam	178	100

n= 60 $n_1 = 60 \times 14 = 840$

*Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok cevap verdiklerinde toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem s. 11)

Tablo 22 deki verilere göre; çocuklara takılan nazarlıklar şöyle sıralanmaktadır. Mavi boncuk %27, maşallah yazılı altın %25, muska %17 kurt dişi %8 hurma çekirdeği sarmısak %7, hamayıl-ip v.b. takılmış şap %4'dür.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Arabalara nazarlık olarak neler takmaktadır?" ile ilgili sayısal durum tablo 23'de gösterilmiştir.

TABLO 23
Arabalara Takılan Nazarlıklar ile ilgili Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Mavi Boncuk	42	31
At nalı	17	13
Şap	7	5
Muska	13	9
İt boncuğu	-	-
Bebek pabucu	14	10
Maşallah yazılı levha	39	29
Başka	3	2
Toplam	135	100

$n = 60$

$n_1 = 60 \times 8 = 480$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplanan n nden büyüktür. (Bkz. Yöntem 3.11)

Tablo 23 deki verilere göre; Arabalara takılan nazarlıkları şöyle sıralıyabiliriz; mavi boncuk "%31", maşallah yazılı levha %29 Atnalı %13, bebek pabucu %10, muska %9 şap %5 dir. Bunlar tek olarak veya birkaçı bir arada kullanılmaktadır.

Başka seçeneğine şu cevaplar verilmiştir: "Hamayıl (2), "Boncuk işlemeli maşallah (1)

Seçenek ile görüşler arasında ilişki bulunmakla beraber "Hamayıl ve boncuk işlemeli maşallah ayrı işlem görebilir.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Hayvanlara nazarlık olarak neler takılmaktadır?" ile ilgili sayısal durum tablo 24 de gösterilmiştir.

TABLO 24

Hayvanlara Takılan Nazarlıklar ile ilgili Sayısal Durum^{*}

Seçenekler	f	%
Mavi boncuk	47	54
Hamayıl	6	7
Şap	7	8
Mavi renkli kumaş parçası	7	8
Muska	20	23
Başka	-	-
Toplam	87	100

n= 60

$n_1 = 60 \times 6 = 360$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem s. 11)

Tablo 24'deki verilere göre hayvanlara takılan nazarlıklar şöyle sıralanabilmektedir:

Mavi boncuk %54, Muska %23, Şap-mavi renkli kumaş parçası %8, hamayıl %7 dir. Buna göre hayvanlara genellikle mavi boncuk takılmaktadır diyebiliriz.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "çiçeklere nazarlık olarak neler asılmaktadır?" ile ilgili sayısal durum tablo 25'te gösterilmiştir.

TABLO 25

Çiçeklerdeki Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Mavi boncuk	48	48
Yumurta kabuğu	32	32
Hurma çekirdeği	10	10
Mavi renkli kumaş	8	8
İt boncuğu (tazı boncuğu)	-	-
Başka	1	1
Toplam	99	100

$n=60$

$n_1 = 60 \times 6 = 360$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n den büyüktür. (Bkz. Yöntem. s-11)

Tablo 25'deki verilere göre, çiçeklere takılan nazarlıkları şöyle sıralayabiliriz. Mavi boncuk %48, yumurta kabuğu %32, Hurma çekirdeği %10, mavi renkli kumaş %8 dir.

Başka seçeneğine şu cevap verilmiştir: "iğde dalı"

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "yörenizdeki nazarlıkların şekilleri nasıldır?" ile ilgili sayısal durum tablo 26'da gösterilmiştir.

TABLO 26

Nazarlık Şekilleri ile İlgili Sayısal Durum*

Şekiller	f	%
Muska	33	50
Kare	8	12
Dikdörtgen	6	9
Belli bir şekli yoktur	16	24
Başka	3	5
Toplam	66	100

$n = 60$

$n_1 = 60 \times 5 = 300$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n 'den büyüktür. (Bkz. Yöntem s.11)

Tablo 26'daki verilere göre; nazarlık şekillerini şöyle sıralayabiliriz: Muska şekli %50, belli bir şekli yoktur %24, kare %12, dikdörtgen %9'dur.

Buna göre nazarlık şekillerinde genellikle muska veya belirli bir şekli olmayan nazarlıklar yapılmaktadır.

"Başka" seçeneğine şu cevaplar verilmiştir: "Her türlü şekilde olur (3). "

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

Anketi cevaplıyanların kendi ev, giysi ve benzeri yerlerde kullandıkları nazarlıklarda;

"Belli bir şekil yoktur, her şekil olabilir. (9)

Kare şeklinde "(4) "Yuvarlak" (8) "Üçgen" (9), dikdörtgen(5), muska (3), şekilleri kullanıldığı saptanmıştır.

Nazarlığı ilk kez takarken deneklerin yüzde 44'ü herhangi bir işlem yapılmadığı, %18 i sadece besmele çekilerek takıldığını, %27'si nazar ile ilgili dualar okuyarak taktıkları saptanmıştır.

"Nazarlıkların belli bir takma süresi varmıdır?" sorusuna yüzde yüz takma süresinin olmadığını, istenildiği kadar takıldığı belirlenmiştir.

Nazarlık takma ile nazardan korunup olumlu bir sonuç almada; %25 evet, %58 bazen, %11 hayır cevapları belirlenmiştir.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "yörenizde nazarlıklar nasıl kullanılmaktadır?" ile ilgili sayısal durum tablo 27'de gösterilmiştir.

TABLO 27

Nazarlıkların Kullanılması ile Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Omuza takılarak	50	33
Yakaya takılarak	8	5
Boyuna takılarak	29	19
Ev v.b. yerlere asılarak	21	14
Dokuma, işleme ve örgülerle kullanılarak	9	6
Ağrıyan yerlere takılarak	4	3
Başka	2	1
Toplam	150	100

$n = 60$

$n_1 = 60 \times 8 = 480$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n 'den büyüktür. (Bkz. Yöntem 3.11)

Tablo 27'deki verilere göre; nazarlıkların kullanıldıkları yerleri şöyle sıralayabiliriz: Omuza takılanlar %33, boyuna takılanlar %19, beşiğe takılanlar %18, ev v.b. yerlere asılarak %14, dokuma işleme ve örgülerde kullanılarak %6 yakaya takılarak %5, ağrıyan yerlere takılarak %3 'tür.

"Başka" seçeneğine şu cevaplar verilmiştir: "Koltuk altına takılarak(1), "Çiçek dalına ve iç çamaşıra tutturularak" (1).

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmaktadır.

"Dinsel açıdan nazar ile duyduklarınız nelerdir?" sorusu ile

ilgili şu cevapları;

"Nazara inanmak, islamın şartına inanmak gibi zorunludur."

(4 nolu kişi)

"Peygamberimize nazar değmiş hastalanmış, nasr süresi gönderilerek iyileşmiş" (29 nolu kişi).

"Kuş ötmesi batıldır, göz değmesi haktır hadis-i şerif"

(34 nolu kişi).

"Nazar değen insan çatlar ölür" (3,24,20 nolu kişiler).

"Nazarda yatanın yarısı nazardan ölmüştür" (35,36 nolu kişiler).

"Nazar kem bakıştır, gözde haktır" (58 nolu kişi).

%14 ü vermiştir. %86'sı ise "çeşitli dualar okunarak nazardan korunulur" cevabını vermektedirler.

Anketi cevaplayan grubun %45'i nazarlık kullanmaktadırlar. %73'ü nazarlıkları satın alarak temin etmektedirler. (Bkz, Tablo 19, s. 58). Kendilerinin nazarlık üretmeleri ile ilgili soruya %93 ü hayır, %7'si evet, cevabını vermektedirler. "Evet" cevabı verenler ise ürettikleri nazarlık türleri ile ilgili şu cevapları vermişlerdir:

"İp ve saman göplerinden çiçekler ortasında mavi boncuk, hem nazarlık , hem de süs eşyası olarak kullanılır." (20 nolu kişi)

"Üzerlikten örerek yapmaktayım "(28 nolu denek).

"Evet asılacak, aynı zamanda süsleyici olanlar" (58,26 nolu kişiler).

"Çevrenizde nazarlık imal edip satanlar varmıdır?" soru ile ilgili olarak %73'ü hayır, %27 evet cevabı verilmiştir. "Nazarlık" imal edenler ne tür nazarlıklar üretmektedirler?" sorusu ile ilgili şu cevaplar verilmiştir:

"Boncuk, iğde ve hurma çekirdeğinden" (4 nolu kişi).

"At nalı, hurma çekirdeği ve altın maşallah karışımı" (13 nolu kişi).

"Mavi boncuklarla çeşitli desenler örülerek, çocuklara ve nazar değen kişilere takılır."(34 nolu kişi).

"Göz boncukları biblo olarak ve süs eşyası olarak nal şeklinde boncuklar" (27 nolu kişi).

"Nazarlık olarak hocalar muska yaparlar" (41 nolu kişi)

"Mavi boncuk, cam parçaları, kumaş, deri, çeşitli ipler ve baharat maddeleri ile aksesuar ve takı niteliğinde nazarlıklar yapılır" (58 nolu kişi).

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Kullandığınız nazarlık türünü neye göre seçersiniz?" ile ilgili bilgiler tablo 28'de gösterilmiştir.

TABLO 28
Nazarlık Türü Seçme İle İlgili Sayısal Durum^{*}

Seçenekler	f	%
Evdeki materyale göre	5	7
Kolay temin edilen materyale göre	-	-
Çevrenin etkisiyle	5	7
Ekonomik gücüne	7	10
Zevkime	16	23
İnancıma	25	36
Kullanacağım yere	11	16
Başka	-	-
Toplam	69	100
n= 60	$n_1 = 60 \times 8 = 480$	

* Açıklama: Anketi cevaplıyanlar birden çok seçenek cevapladıklarından toplam n'den büyüktür. (Bkz. Yöntem 2.11)

Tablo 28'deki verilere göre; Nazarlık türünü seçerken şu hususlara dikkat edilmektedir; inancıma göre seçerim "%36", zevkime göre seçerim %23", kullanacağım yere göre %16", ekonomik gücüne "%10", çevrenin etkisiyle-evdeki materyale göre "%7" olarak sıralanmaktadır.

Buna göre; nazarlık türü seçmede inanç ve kişilerin zevkleri önemli unsurdur diyebiliriz.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Nazarla ilgili hangi dualar okunmaktadır?" ile ilgili sayısal durum tablo 29'da gösterilmiştir.

TABLO 29
Nazarla İlgili Dualar

Dualar	f	%
Nas süresi	5	10
Felak süresi	5	10
Namaz Duaları	3	6
Nazar duası	7	14
Fatiha süresi	9	18
Fatiha ve ihlas süresi	7	14
İhlas süresi	8	16
Ayetel-kürsi	4	8
Bildiği Duaları	3	6
Toplam	51	100

n= 60

Tablo 29'daki verilere göre nazarla ilgili okunan duaları sıralayacak olursak; Fatiha süresi "%18", ihlas süresi "%16", fatiha ve ihlas süreleri beraber-Nazar duası "%14", Nas süresi-Felâk süresi "%10", Âyetel-Kürsi "%8", namaz duaları-Bilinen herhangi bir dua "%16" dır.

Buna göre nazara karşı kişi bildiği herhangi bir duayı okuyabildiği gibi nazar için kutsal kitapta belirtilen ve okunan dualar yukarıda belirtilen sürelerdir. Ençok fatiha ve ihlas süresinin okunması ençok bilinen süreler olduğundan diyebiliriz.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "yörenizde nazarla ilgili hangi sözler söylenmektedir?" sorusu ile ilgili sayısal durum tablo 30'da gösterilmiştir.

TABLO 30

Nazardan Korunmak İçin Söylenenler İle İlgili Sayısal Durum*

Seçenekler	f	%
Allah nazardan saklasın	50	30
Kırkbir kere maşallah	35	21
Kemgöz Değmesin	17	10
Maşallah	39	24
Tüh, Tüh maşallah	23	14
Başka	-	-
Toplam	164	100

n=60

$n_1 = 60 \times 60 = 3600$

* Açıklama: Anketi cevaplayanlar birden çok seçenek yanıt-ladıklarından toplam n'den büyüktür.

Tablo 30'daki verilere göre; nazardan korunmak için şu söz-ler söylenmektedir; Allah nazardan saklasın "%30", maşallah "%24", 41 kere maşallah %21, Tüh-tüh maşallah %14, kemgöz değmesin "%10" olarak sıralanmaktadır.

Buna göre, çocuklara, güzel kişi, hayvan çiçek, mal, mülk gibi şeylere nazar değmesin diye bakarken veya onunla ilgili konu-şurken tanrının korumasına bırakmak "Allah nazardan saklasın" veya birçok şekilde "maşallah"sözleri kullanılmaktadır.

"Yörenizde dokuma, örgü ve işlemlere konulan nazar ile ilgili desenler varmıdır?" sorusuna %39 evet, %61 Hayır cevabı verilmiştir. Evet cevabı ile ilgili desenler tablo 31'de gösterilmiştir.

TABLO 31
Desenler ile İlgili Sayısal Durum

Desenler	f	%
Göz boncuğu şeklinde	11	38
Tarak motifi	4	14
El motifi	8	28
Boynuz motifi	6	21
Başka	-	-
Toplam	29	100

n= 60

Tablo 31'deki verilere göre; dokuma örgü ve işlemlerde nazarla ilgili desenleri şöyle sıralıyabiliriz: "%38" göz boncuğu şeklinde "%28" el motifi, "%21" Boynuz motifi, %14 Tarak motifi kullanılmaktadır.

Buna göre, Ankara yöresinde nazarla ilgili desenler işleme, dokuma ve örgülerde fazla kullanılmamakla beraber kullanılan desenler yukarıda belirtilen desenlerdir.

Anketi cevaplayan gruptaki kişilerin "Dokuma-işleme ve örgülerde nazar için ne tür materyaller kullanılmaktadır?" ile ilgili bilgiler tablo 32'de gösterilmiştir.

TABLO 32

Dokuma-İşleme-Örgülerde Kullanılan Materyaller İle İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	f	%
Mavi renkli ipler	21	46
İnsan saçı	-	-
Mavi kumaş parçaları	13	28
Hayvan tüyü	8	17
Başka	4	9
Toplam	46	100

n= 60

Tablo 32'deki verilere göre; Dokuma-işleme ve örgülerde kullanılan materyalleri şöyle sıralayabiliriz; mavi renkli ipler "%46" mavi kumaş parçası "%28", hayvan tüyü "%17" dir.

"Başka" seçeneğine şu cevaplar verilmiştir: "Tuz çıkışı dikkilir"(2), "Nazar temsil eden bir motif kullanılır (2)

Seçenekler ile görüşler arasında ilişki bulunmakla beraber "tuz" çıkışı (torbası) kullanılması ayrı işlem görebilir.

"Karşılaşılan bir olayda (Hastalık, kırılma, dökülme vb.)nazarın ilgisi olduğuna inanırmısınız? sorusu ile ilgili %71 evet %29 hayır cevabı verilmiştir.

Buna göre; Halk arasındaki inançlardan (%15) en fazla nazara inanma seçeneği seçilmiş ve nazara inanma ile ilgili sorudada kişi (%37) "evet cevabı verilmiştir. Karşılaşılan olaylardada nazarın ilgisi olduğuna inanma düzeyide yüksek çıkmıştır. Bunlardan anlaşılır

lıyorki halk arasında, hastalık ve kötü olayların meydana gelmesi nazar olayına bağlanmaktadır diyebiliriz.

"Başından geçen nazarla ilgili bir olayı anlatırmısınız?" sorusu ile ilgili şu cevaplar verilmiştir:

"Evimize bir misafir geldi, kendileri çok dikkatli olarak bakıyordu, onun bakışlarının karşısında bulunduğum yerden doğruldum ve ayağım burkuldu böyle bir olayı ben nazarla yorumladım" (13 nolu kişi).

"Birgün yanımdaki birisiyle hasat zamanı ekili alanları gezmeye gittik, bana dedilerki yanındakini götürme o kişi ekili alanları görürse hasat kaldıramazsın, ben bu olaya inanmadım, gidip ekili alanları gezdik iki saat sonra gezdiğim araziye dolu dişerek her tarafı çöl yaptı" (21 nolu kişi).

"Bir kabul gününde vitrinde duran kolanya şişesine akrabamın ah ne güzel demesiyle aradan 5 veya 10 gün geçmedi vitrinde boş olan kolanya şişesi tuz buz oldu bu olaydan sonra ben nazara inandım (23 nolu kişi).

"Annem oğlan doğurmuş, oğlan olunca a bak! oğluda oldu demişler. Annem çocuğu emzirmiş, çocukla birlikte uyumuşlar annemin komşusu gelmiş çocuğu açıp bakmış, kadın gidince çocuk morarmış ölmüş" (24 nolu kişi).

"Arkadaşımın başından geçen bir olay; Arkadaşım yeni eve taşınmıştı, çok çabuk yerleşti. Ahabının güle, güle otura gelmesiyle birlikte arkadaşımın başına avize düştü. Uzun bir süre tedavi gördü. Arkadaşım bu olayı o ahabının nazarı ile bağdaştırır .(27 nolu kişi

"Görümcem yeni evlendiğinde evine misafirler gelmiş, çay getirdiğinde bardaklardan birisi ortada göz gibi delinmiş. Misafirlerden birinin nazarı değdiğine herkes inanırmış o kişinin misafirler içinde bulunmasına bağlamış" (29 nolu kişi).

"Yürüyen bir çocuğa nazarı değen bir kişi baktığında çocuk düttü ve burnu kanadı "(32 nolu kişi).

"Araba ile giderken mavi gözlü bir kişinin bakması üzerine arabanın ön kaputu anında açıldı ve ön cam patladı. Bu olayı o insanın nazarı değmesine yorumladık" (33 nolu kişi).

"Çok güzel bir oğlan çocuğum dünyaya geldi eve kalabalık bir misafir grubu geldi çocuğu kucaktan, kucağa gezdirdiler herkes hayran kaldı. O akşam çocuk ağlamaya başladı 3 gün, 3 gece durmadan ağladı sonunda kedi gibi ses çıkarıyordu gittikçe sesi kısıldı ve çocuğu kaybettik. Bu olayın nazardan olduğuna inanıyorum." (35 nolu kişi).

"Yeni ev yaptırmıştık, taşındığımızın 3.günü küçük oğlum evin çevresindeki yüksek inşaattan düştü. Çenesi ve ağzı yaralandı. Çevremizdeki insanların nazarı değdiğine, göze geldiğimize inanarak bir koyun kurban ederek kötülükleri uzaklaştırmak istedik (36 nolu kişi).

"Annem çok güzel nakış yapardı, güzel yaptığını övdüler hemen sonra koluna sancı girdi. Bir kadında mavi boncuk varmış, dua ederek koluna sürdüler sancı geçti" (39 nolu kişi).

"Komşumuz geldi anneme senin çocukların yanında benimkiler uzakta dedi. O gittikten sonra kül tablası durduğu yerde çatladı; kadının gözü değdi" (40 nolu kişi).

"Komşum geldi uzun süre çocuğuma baktıktan sonra ne zaman büyüktün bu çocuğu dedi kucağımdaki çocuk öldü" (41 nolu kişi).

"Mevlûde gitmiştim çok dikkatli baktılar ve kolum yandı. Nazarlarının değdiğine inanıyorum " (43 nolu kişi).

"20 günlüktü çocuğun yüzüne baktı benim çocuk zayıf dedi, kadın kapıdan çıkınca çocuğa nazar değdi, havale geldi fena oldu. Çocuk 40 gün ağlamadı " (44 nolu kişi).

"1970 yılında askerden terhis oldum. Çok kilo aldım ve değiştim bu değişiklikle nazara uğrayarak bir gözümü kaybettim" (54 nolu kişi).

"Çocuğuma bir adam rastladı. Çocuğa bağırdı sakat cücece. Gençtim kaynamama, kaynatama diyemedim.Çocuğa mavi gözlü, seyrek dişli,sarı saçlı adamın nazarı değdi çocuk öldü " (55 nolu kişi).

"Nazara karşı sizin, yakınlarınızın üzerinde veya evinizde neler bulunmaktadır" sorusu ile ilgili bilgiler tablo 33'de gösterilmiştir.

TABLO 33
Bulunan Nazarlıklar ile İlgili Sayısal Durum

Seçenekler	Çocuklar		Ev v.b.Yerler	
	f	%	f	%
Mavi boncuk	19	66	13	34
At nalı	-	-	6	16
Dua yazılı levha	-	-	8	21
Altın maşallah	5	17	-	-
Muska	3	10	3	8
Kaplumbağa kabuğu	-	-	3	8
Üzerlik	-	-	3	8
Hamayıl	2	7	-	-
Elma çekirdeği	-	-	2	5
Toplam	29	100	38	100

n= 60

Tablo 33'deki verilere göre; Anketi cevaplayanların kullandıkları nazarlıklar gruplanarak şu şekilde sıralanmaktadır. Çocuklarda kullanılanlar, mavi boncuk (%66), Altın maşallah (%17), Muska (10), Hamayıl (%7), dir. Ev ve benzeri yerlere asılanlar; mavi boncuk(%34), dua yazılı levha (%21), Atnalı (%16), Muska-Kaplumbağa yavrusu kabuğu-üzerlik (%8), elma çekirdeği (%5) olarak saptanmıştır.

Buna göre; Çocuklarda, yetişkinlerde, ev ve dükkan gibi yerlerde en çok kullanılan nazarlık türü mavi boncuktur diyebiliriz. Bunun nedenlerinden biride kolayca satın alınabildiğindendir.

"Nazarla ilgili anlatacağınız ilginç bir konu varmıdır?" sorusu ile ilgili şu cevaplar verilmiştir.

"Nazarı değdiğine inanılan bir kişi vardı. Atı bakınca atın boynundaki büyük mavi boncuk çatlayarak ikiye bölündü eğer o mavi boncuk atın boynunda olmasa, idi o anda atın öleceğini söylerler" (14 nolu kişi).

"Komşunun güzel bir çocuğu olmuş, 8 aylık olduğunda annesi kırmızı elbise giydirmiş gelenlerin birisinin nazarı değmiş çocuk sakat olmuş" (15 nolu kişi).

"Annemi, ineği çok zayıf ve bakımsız olarak almış, sonra inek çok iyi olmuş, çok süt vermeye başlamış adını "maşallah" koymuşlar. Memeleri yerlere değermiş bir gün bakmışlarki ölmüş nazardan olduğunu söylerler (29 nolu kişi).

"Yaşadığım yerde Hatice isimli bir kadının güzel sütlü ineklere ve tavlı atlara kem gözle bakması ile birden ineklerin sütten kesilmesini ve atların çatlayıp öldüğünü ayrıca güzel bir insana bakmasıyla da insanların hasta olduğunu hatırlıyorum" (34 nolu kişi).

"Yakınım olan birisinin çok güzel olan çocuğunun nazardan çatlayarak öldüğü söylenir" (38 nolu kişi).

"Güzel, iyi başarılı olan herşeye "maşallah"denmezse nazar değdiği söylenmektedir" (40-41 nolu kişiler).

"Benim çok yakınımın nazarcı olduğu söylenilir kendisi ile konuştuğumda benim girdiğim toplumda üzüntülü şeylerle karşılaşırım, gideceğimi haber verince orada kimseyi göremiyorum ben gideceği diye terk ediyorlar" (49 nolu kişi).

"Annem hastalandı birkaç gün yatıp kalktı doğum yaptı kalktı evinin işini yaptı, yan komşu hastalığını tedavi ettirmeden nasıl iyi oldu demesiyle olduğu yerden düştü ve tekrar, tekrar düşmesini nazardan olduğunu söylerdi" (50 nolu kişi).

"Büyüklerimiz nazarın önemli olduğunu nazarlıksız dolaşmamamız gerektiğini söylerler" (52-54 nolu kişiler).

"Kardeşimin çok iyi çalışan bir traş makinası (elektrikli) vardı. Bunu hep anlatırdı fakat hep "maşallah" derdi. "Maşallah" dediği bir gün makina bozuldu, bunu makinaya nazar değdiğine bağlıyoruz" (36 nolu kişi).

"Çok güzel bir masa örtüsü yapmıştı komşumuz bize göstermeye getirdi. Yandaki komşu da geldi aman ne güzel olmuş ne zaman yaptın, gözün nasıl gördü" gibi hayret edici ifadelerde bulundu. İşlemeyi yapan teyzenin o akşam gözü kanlandı ve şişti uzun bir süre çekti, iş yapamaz oldu. Bu olaydan sonra yaptığı işleri o hanıma göstermedi ve üzerinde mavi boncuk taşımaya başladı" (59 nolu kişi).

Yorum

Araştırmanın bu bölümünde, amaçlardaki cevaplanacak sorular doğrultusunda, bulgulara göre yoruma gidilmiştir.

Soru 1- Nazar nedir?

Soru 2- Nazarla kullanılan yöntemler nelerdir?

Soru 7- Ankara yöresinde nazara inanan ve nazardan korunma yöntemleri nelerdir. Soruları ile ilgili bulgulara göre;

Nazar; insanlara, özellikle çocuklara, eve mala, mülke zarar veren çarpıcı, öldürücü güçtür. Nazarda hem kem gözün, hem de kötü dilin etkisi bulunmaktadır. Türkiye çapında yapılan çeşitli araştırmalara göre, nazar inancı halk arasında yaygın olan bir inançtır.

Ankara yöresinde yapılan bu araştırmada; çeşitli inançlar (adak, uğurlu gün, nazar, kader v.b.) içerisinde en çok inanılan inançlardan biri nazar olarak belirlenmiştir. (Bkz. Tablo 6, s.40). Ayrıca "nazara inanırmısınız?" sorusuna "%87" evet" cevabı alınmıştır. Anket uygulanan grupta cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, yaş, doğum yeri, öğrenim düzeyi, oturulan semt ile ilgili sorular sorulmuştur. Özellikle anket uygulanacak grup seçilirken bu sorularda farklı durumları yansıtan kişilerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Fakat nazara inanmada bu düzey ve farklılıkların önemi olmadığı görülmüştür.

Nazarı değen kişilerin ise; mavi gözlü, sarışın, çok zayıf veya çok şişman fizyonomide oldukları belirtilmektedir. Nazarı değen kişiler ile ilgili halk arasında çeşitli söylentilerde bulunmaktadır. "Mavi gözlü yaşlı kadınlar çocuklara baktığında "maşallah" demezse çocuğun başına kaza gelir" gibi.

Nazar, kuşaktan kuşağa geçen ve toplumlar arasında yayılan bir olgudur. Özellikle İslam ülkelerinde nazar konusu daha yaygın ve inanca düzeyleri daha yüksektir diyebiliriz.

Nazardan korunmak için kullanılan yöntemler ikiye ayrılmaktadır

- a) Nazar değmeden önce kullanılan yöntemler
- b) Nazar değdikten sonra kullanılan yöntemler.

Nazar değmeden önce kullanılan yöntemler kötü dilli ve gözlü kişilerden uzak durmak, nazarlık taşımak, çirkin görünmek, muska-hamayıl taşımak, tütsülemek, hocaya okutmak v.b. dir. Bu işlemler özellikle çocuklara, güzel olan ve beğenilen her şeye, bol süt ve ürün veren bitki ve hayvanlara uygulanmaktadır.

Ankara yöresinde elde edilen bulgulara göre; nazardan en çok çocuklar (%27), beğenilen herşey (%28) etkilenmektedir. Bunları korumada kullanılan yöntemler nazarlık (%38), muska (%17), kötü dilli ve gözlü kişilerden uzak durma (%12) olarak belirlenmiştir.

Nazar değdikten sonra kullanılan yöntemler ise közleme, kremul, muska, efsunlama, kurşun dökme, tuz patlatma, kırkel, hocaya okutma, tütsülemedir. Bu işlemleri kullanma ve uygulama yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir.

Ankara yöresindeki bulgulara göre; kurşun dökme (%30), hocaya okutma (%26), muska (%17), tuz patlatma (%13), tütsüleme (%10), efsunlama (%4) olarak belirlenmiştir.

Bu işlemlerden bazılarını herkesin yapamadığı bunun için bu işlemleri (kurşun dökme, muska, efsunlama hamayıl)hocaların (%40), ocakların (%35), ehliyetli kişilerin (%13), yaptıkları belirlenmiştir. Diğer işlemleri evdeki büyükler veya bilen birkişi tarafından yapılmaktadır. Bu işlemlerin yapılışları bulgular bölümünde belirtilmiştir.

Sonuç olarak; genellikle kişilerin doğduklarından beri veya herhangi bir olaydan sonra inandıkları nazarın, canlı ve cansız varlıklara büyük zararları dokunmaktadır. Bundan korumak için kullanılan yöntemlere başvurulmaktadır.

Soru 3- Nazarlık nedir?

Soru 4- Nazarlıklar nefelerde kullanılmaktadır?

Soru 7- Ankara yöresinde geçmişte ve günümüzde nazarlık olarak neler kullanılmaktadır? soruları ile ilgili bulgulara göre;

İnsanlar ilkel çağlardan beri kötü gözlerin ve dillerin iyi ve güzel herşeye dokunacağına, zarar vereceğine inanmışlar ve korunmak için çareler aramışlardır. Bu koruyucu aletlerin en çok kullanılanı nazarlıklar olmuştur. Nazarlık, süs için kullanılan nesne olarak anılmaktadır. Nazarlıklar çocuklarda, yetişkinlerde bitkilerde, hayvanlarda, ev, dükkan v.b. yerlerde kullanılmaktadır.

Nazarlıklar, yakaya ve omuza takılarak, boyuna asılarak, beşiğe takılarak ve evin, dükkanların içine ve dışına asılarak kullanılırlar.

Nazarlık olarak çeşitli fetiş maddeleri kullanılmaktadır. (Bu malzemeler bulgular bölümünde ele alınmıştır.) Bu malzemeler yörelere göre değişmektedir. Bunların bir tanesi veya bir kaç bir arada kullanılmaktadır, buna ise nazarlık takımı denmektedir.

Bu fetiş malzemelerinin ilmi ve dini hiçbir önemi yoktur. İslam dini nazar değmeyi kabul etmekle beraber fetiş malzemeleri şiddetle yasaklamaktadır. "Gelecek zararların Allahın takdiri ile olduğu gibi önlenmeside Allahın takdiri ile olmaktadır."⁵⁴

Ankara yöresinde nazarlık kullanma oranı %54'tür. Nazarlıkların, nazardan korumak için kullanıldığı saptanmıştır (%65). Nazarlıkların çoğunlukla çocuklara için kullanıldığı ve satın alınarak temin edildiği de saptanmıştır.

Nazarlıklar, doğum yapan anne ve çocuğa sünnet olan çocuklara ve yeni alınan araba eşya ve evler için hediye edilmektedir.

Ankara yöresinde nazarlık takımlarında kullanılan malzemeler çok kullanılma sırasına göre; mavi boncuk (göz boncuğu), maşallah yazılı altın, üzerlik, at nalı, iğde çekirdeği, muska, kaplumbağa yavrusu kabuğu, çörek otu, akik ve hayvan tüyüdür. Bu malzemeler tek veya birkaçı birlikte kullanılmaktadır. Ankara yöresinde kullanılan na-

⁵⁴Çıkman, Ön.ver., s.50.

zarlık takımında ençok mavi boncuğun kullanıldığı (%90) saptanmıştır. Anketi cevaplayan grubun kullandıkları nazarlık takımları, bulgular bölümünde belirlenmiştir (Bkz. s. 58).

Ankara yöresinde, evlere (%37), çocuklara (%27), arabalara (% hayvanlara (%54) çiçeklere (%48) nazarlık olarak en çok mavi boncuk (göz boncuğu) takıldığı saptanmıştır. Dükkanlarda ise, ilk sırada du yazılı levhalar (%30) sonra mavi boncuk (%24) gelmektedir.

Bu nazarlıklar evlerin içinde ve dışında, çocukların omuzları da, iç çamaşırlarında, beşiklerinde boyunlarında, dükkanların içine ve dışına arabaların ön ve arka kısımlarında, çiçeklerin gövdelerine bağlanmaktadır.

Ankara yöresindeki nazarlık şekillerinden ençok muska şekli görülmektedir.

İslam dini açısından da nazara baktığımızda nazarın varolduğu ve gözü hak olduğu kanaatine varılmıştır.

Nazarlık türü seçmede ise, inancın önemli olduğu bu unsura göre nazarlıkların seçildiği belirlenmiştir.

Ayrıca Ankara yöresinde dokuma, örgü ve işlemelerde göz boncuğu şeklinin et motifinin, boynuz motifinin ve tarak motifinin kullanıldığı söylenmektedir. Ayrıca dokuma işleme ve örgülerde nazara karşı mavi renkli ipler, mavi kumaş parçaları ve hayvan tüyünün kullanıldığına belirtilmektedir.

Anket uygulanan gruptaki kişilerin kendi üzerlerinde, yakınlarının üzerlerinde, evlerinde bulunan nazarlıkları şöyle sıralayabiliriz: Mavi boncuk (%34), Dua yazılı levha (%21), Atnalı (%16), üzerlik-muska-Kaplumbağa yavrusu kabuğu (%8), elma çekirdeği (%5)dir.

Bunlara göre sonuç olarak, kötü dilli ve özellikle kem gözlü kişilerden korunmak için çeşitli malzemelerden oluşan nazarlıklar hal arasında çok yaygındır. Koruyucu ve süsleyici olarak ve hatta genç kızların çeyizi olarak ta çeyiz sandıklarını süsleyen nesnelerdir. Ankara yöresinde özellikle çocuklarda, evlerde, dükkanlarda, arabalarda

nazarlılığın kullanıldığı saptanmıştır.

Soru- 8- Ankara yöresinde nazar ile ilgili sözler ve ilginç olaylar nelerdir?

Dinsel açıdan nazar ile ilgili sözlere rastlanmaktadır. Bunla

"Nazara inanmak, islâmın beş şartına inanmak gibi zorunludur.

"Kuş ötmesi batıldır, göz değmesi haktır" (hadis-i şerif) v.b (Bununla ilgili örnekler bulgular bölümündedir. s.69)

Nazardan korunmak için ise; Allah nazardan saklasın (%30), maşallah (%24), 41 kere maşallah (%21), Tüh, tüh maşallah (%14), Kem göz değmesin (%10), olarak sıralanmaktadır.

Bu sözler nazarlık olarak kullanılan fetiş maddelerinden islâm dininde daha geçerlidir. Çünkü, çocuklara beğenilen herşeye bakarken ve onunla ilgili konuşurken nazar değmesin (nazardan korunsun) diye tanrının korumasına bırakmak için yukarıdaki sözler söylenmektedir.

Nazarla ilgili olaylar ve ilginç konular Bulgular bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir. Bunlara göre; çocuklara, güzel olan şeylere, yeni alınan ev, araba v.b. herhangi bir hastalık, kırılma, dökülme, bozulma olduğu zaman nazardan olduğu sonucuna varılmaktadır. Özellikle olayı olduğu an mavi gözlü, sarı saçlı olan veya nazarı dediğine inanılan bir kimse gelmiş ise sonuç bu kişiye bağlanmaktadır.

Soru 9- Ankara yöresindeki eski nazarlıklar ile günümüzde yapılanlar arasındaki farklar nelerdir?

Ankara yöresinde kullanılan eski nazarlıklarda çoğunlukla üzerlik, hamayıl, muska, boncuk işlemeli nazarlıklar, tazi boncuğu, çeşitli bitkiler kullanılmıştır. Genellikle üzerlikle örülmüş panolar evleri süslemiştir. Çocukların omuzlarında muska, mavi boncuk (göz boncuğu) boncuk işlemeli motifler kullanılmıştır. Özellikle göz boncuğu çok kullanılan bir materyaldir. Ayrıca evlere, dükkanlara nazar duası yazılı levha, maşallah, yazılı el, göz motifleriyle süslü levhalar asılmaktadır.

Günümüz nazarlıklarında daha detaylı motifler desenler çizile-

rek nazarlıklar meydana getirilmiş tabii bitki ve malzemelerin yerine onların taklidi olan malzemeler kullanılmıştır. Eski nazarlıklar daha sadelik yerine süslü ve detaylı nazarlıklar olmakla beraber mavi boncuk yine kullanılmaktadır.

İşleme, dokuma ve örgülerdeki desenler aynı niteliğini korumaktadır. Aynı desenler günümüzde de yapılmakla beraber gereçlerinde farklılıklar gözlenmektedir.

Eski eserlere bakıldığında; nazarla ilgili bir motif, bir unsur bulunmaktadır. Günümüz eserlerinde bu unsurlara rastlanmamaktadır

BÖLÜM V

ÖZET, SONUÇ, ÖNERİLER

Bu bölümde sırasıyla, önceki bölümlerin kısa bir özeti, bulgulara dayalı olarak elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlardan kaynaklanarak oluşturulan öneriler verilmiştir.

Özet

Nazar inancının halk yaşamında köklü bir yeri vardır. Halk tüm yeni dini inançlara rağmen eskiye bağlıdır. Geleneğe, göreneğe bağlılık halk yaşamında zaman, zaman mutlak tanrı inancından daha etkin olmuştur. Nazar inancının Türkiye'de pek yaygın olduğu ve günlük yaşamın her anına girdiğini kanıtlayacak gelenekler vardır. Bunları şöyle sıralıyabiliriz. Çocuklara ve güzel olan, beğenilen herşeye bakarken, "maşallah" v.b. sözler söylenmesi, nazarlık, taşımak yemek yerken etrafta olan herkesi yemek yemeğe davet ederek yiyeceklere kötü bakışların sinip vücuda girmesini önlemek v.b. nazar inancısı çeşitli olaylarla alanını genişleterek yeni değerlere de yol açmaktadır.

Halkın arasında yaygın olan bu inanışlar, akılsal düşüncenin karşıtı olarak dikkati çekmekle beraber bu inanışlar halkımızın düşüncesini biçimlendiren tutum ve davranışlarını etkileyen toplumsal gerçeklerdir.

Halk arasında çok taraftar bulan nazardan korunmak için çeşitli önleyici ve tedavi edici işlemler yapılmaktadır. Bu işlemlerin en çok kullanılanı ise nazarlıklardır.

Türkler en iyi koruyucu olarak mavi boncuğu seçmişlerdir. Nazarlıklardaki çeşitli cisimlerin kullanılması zamanla çoğalmış ve yaygınlaşmıştır.

Günümüzdeki bilim teknik ve teknolojiye gelişmelere rağmen inanç, boş inanç ve batıl itikat denilen nazar ve korunma yöntemi olan nazarlıklar halen kullanılmaktadır. Nazarlıklarda şekil kullanma ve materyal yönünden farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırmada, "Ankara yöresinde nazar ve nazarlıklar" konusu incelenmiştir. Araştırmanın genel amacı altında yanıtlanacak sorular ortaya konularak, bu sorular üzerinde çalışılmıştır.

Araştırma betimleme yöntemi ile yapılmıştır. Evreni, Ankara ili sınırlarındaki aileler oluşturmaktadır. Örneklem olarak, Ankara ilindeki 6 bölgeden aileler seçilmiştir (Bkz. Tablo 6. s. 41).

Veri toplama, literatür taraması, anket ve nazarlık örneklerinden oluşan gözlem formlarıyla elde edilmiştir. Literatürden elde edilen bilgiler amaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Anket ile toplanan verilerin frekansları ve yüzdeleri hesaplanarak tablolar haline getirilmiştir. Nazarlık örnekleri ile ilgili gözlem formları hazırlanarak, Ankara Etnografya müzesindeki, nazarlık satan dükkanlardaki, koleksiyoncular anket uygulanan ailelerdeki nazarlıklar incelenmiş fotoğrafları çekilmiş ve aranan sorulara cevaplar alınarak bilgiler düzenlenmiştir. Elde edilen bulgular ve cevaplanacak sorular doğrultusunda yoruma gidilmiştir.

Araştırmadaki cevaplanacak sorularla ilgili aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

Nazar inancı ile ilgili olarak; nazarın halk arasındaki inançların içerisinde en yaygın olan inanç olduğu, kişilerin hislerinin ve duygu, düşüncelerinin yansımaları olduğu, özellikle çocuklara ve beğenilen herşeye nazarın değdiği ortaya çıkmaktadır.

Nazardan korunma yöntemleri; nazar değmeden önce ve nazar değdikten

sonra kullanılan yöntemler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Nazar değmeden önce yapılanlar; nazarlık taşımak, muska taşımak, kötü dilli, gözli kişilerden uzak durmak, hocaya okutmak, tütsülemek v.b. nazar değdik-

ten sonra alınan önlemler ise; kurşun dökme, hocaya okutma, muska, tuz patlatma ve tütsüleme. Bu yöntemleri çoğunlukla hocalar, ocaklar yapmakta, bazılarını bilen herkes yapabilmektedir.

Nazardan korunmak için kullanılan nesnelere nazarlık denmektedir. Nazarlık olarak en çok kullanılan ve yaygın olan göz boncuğudur. Türkler eskiden beri hayvanlarda, çocuklarda göz boncuğu kullanmışlardır.

Nazarlıkların yakaya, omuza takılarak, beşiğe boyuna, ev ve dükkanlara asılarak kullanılmaktadır. Nazarlıkları takarkende bir törenin yapılmadığı ve takma sürelerinin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Nazar ile ilgili ilginç olaylar araştırmada anketi cevaplayan kişiler tarafından anlatılmıştır (Bkz. bulgular s.76,80).

Eski nazarlıklarla günümüzdeki nazarlıklar arasında kullanma yönünden bir farklılık yoktur. Materyaller yönünde de farklılıklar vardır.

Geleneklerimizde önemli bir yer tutan nazarlıklar günümüzde önemini sürdürmektedir.

Ortaya konulan sonuca göre; probleme çözüm getirici bazı öneriler geliştirilerek araştırma rapor haline getirilmiştir.

Sonuç

Araştırmanın amaçlarından, ortaya koyduğu bulgular ve bunlardan ortaya çıkan yorumlardan yararlanılarak şu sonuca varılmaktadır.

1- Literatür taramasından ve anket sonuçlarından anlaşıldığına göre; toplum içindeki kötü niyetli kimselerin, keskin gözlü, ve kuvvetli dilli olanları baktıkları ve methettikleri canlıların hastalanarak ölmelerine, cansız varlıkların yanıp yıkılıp yokolmalarına sebep olmaktadır. Bu olayada nazar değme, göz değme, kemgöze uğrama denmektedir. Toplumda kırılan, dökülen, cansız varlıklarla ve hastalanan ölen canlı varlıkların karşılaştıkları bu olaylar nazar değmesine bağlanmaktadır.

Nazar değmesinden korunmada; halk arasında yapılan işlemler iki grupta toplanmaktadır. Nazar değmeden önce korunma için alınan önlemler ve (nazarlık taşımak, muska-hamayil taşımak, tütülemek, kötü dilli ve gözlü insanlardan uzak durmak) ve nazar değdikten sonra yapılan işlemlerdir (kurşun dökme, hocaya okutma, tütüleme v.b.).

Nazardan korunmada kullanılan nazarlıklar çeşitli şekillerde ve çeşitli malzemelerden yapılmaktadır. Bu malzemelere fetiş malzemeleri denmektedir. Bu malzemelerin din açısından hiçbir öneminin olmadığı fakat halk arasında yaygın olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Ankara yöresinde nazarlık olarak en çok kullanılan malzeme mavi boncuktur (göz boncuğu).

Bundan başka üzerlik, maşallah yazılı altın, at nalı, iğde çekirdeği, muska kaplumbağa yavrusu kabuğu, çörek otu, akik hayvan tüyü ve tazi boncuğudur (it boncuğu).

Nazarlıklar çocuklarda, yetişkinlerde, ev, dükkân ve arabalarda kullanılmaktadır.

Nazarla ilgili ilginç olayların hepsinde karşılaşılan kötü olayların nazar değmesinden olduğu sonucuna varılmaktadır.

Ankara yöresindeki eski nazarlıkları kullanmada nazardan koruma önemlidir. Materyal olarakta tabii malzemeler (bitkisel, hayvansal ve beşeri) kullanılmaktadır. Günümüzde yapılan nazarlıkların ise nazardan korunmanın yanında süsleyici özelliği de vardır. Malzeme olarak, çeşit eskiye oranla daha fazladır. Elsanatlarının her kolunda nazarlıkla ilgili ürünler meydana getirilmektedir. Nazarlıkların Eskiye oranla önemi azalacağı yerde daha da artmaktadır. Özellikle son yıllarda hediye vermede nazarlığın yeri büyük olmaktadır.

Her ne yönden bakarsak nazar ve nazarlıklar toplumda önemli bir yer tutan inancımız olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim, yaş, medeni durum, yaşanan yöre (Bkz. Tablo 2,3,4, s 35,37). gibi unsurlar nazara inanmada olumsuz yönde etkilememektedir.

Öneriler

Sonuçlara göre şu önerilerde bulunulabilir.

1- Eski nazarlıklardaki orijinallikler günümüzde yapılamamaktadır, eski nazarlıkların bir çoğu bir sanat eseri haline gelmiştir. Aynı zamanda bir yörenin duygu ve düşüncelerininide yansıtmakta ve yansıtmaktadır. Bu nedenlerden dolayı çeşitli bölgelerdeki orijinal nazarlıkların tesbit edilmesi ve müzelerde korunmaya alınması ile ilgili çalışmaların yapılması.

2- İnançlar, bölgelerin duygu ve düşünceleri gibi bazı özelliklerini yansıtmaktadır. Nazar inancı ilede ilgili geleneklerinin bir çoğu günümüzde niteliğini yürütmekte veya şekil değiştirmektedir. Bu nedenle geleneklerimizin yaşatılması için yörelerin nazar inancı ile ilgili belgelerinin toplanarak bir halk sanatı belgeliği yaratılabilir.

3- Yaygın eğitim yapan kurumlar ve halk eğitimi ile ilgilenen kuruluşların nazarlıklar konusu ile ilgilenerek kurslar, konferanslar düzenleyip, bu konuyu halka daha bilinçli bir şekilde tanıtılarak, birer halk sanatı olan nazarlıkların yaygınlaştırılmasına ve genç kuşaklara aktarılmasına katkıda bulunacak çalışmaların yapılması.

4- İlgili kurum ve kuruluşların yardımıyla nazarlık konusunda yarışmaların düzenlenmesi.

5- Bu araştırmada, araştırma süresi ve olanaklarının sınırlı olması nedeniyle Ankara'da bazı semtlerde belirli bir kesimden edinilen bilgiler üzerinde çalışılmıştır. Oysa Türkiye genelinde yapılan bir araştırma ile bölgelerin özelliklerine göre nazarlık hakkında bilgi sahibi olunabilir.

6- Geleneksel halk sanatı olan nazarlıklar günümüz şartlarına uyarlanıp, geliri sınırlı olan halk kesimi için yurt içi ve yurt dışında pazarlama imkanları yaratılarak, çeşitli bölgelerin halkı için katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamalı, Orhan. "Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar. A.Ü.Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 1-2, Ocak, Haziran, Ankara: 1962.
- . Türkiye Yağmur Duası Antropolojisi. Fizik Antropolojisi-Politik antropoloji-Etnoloji Pre historya. 8, 1973-1974 Ankara: A.Ü. Basımevi, 1978.
- Akbil, Fatma Pamir. Türk Elsanatlarından Örnekler. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- Akhum, İlhan. Temel İstatistiksel Kavramlar. Ankara: 1979.
- Akın, Metin. Dünden Bugüne Emirdağ. 1984.
- Alaylıoğlu, Ruşen, A.Ferhan Oğuzkan. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. İstanbul: 1976.
- Bağır, Zeki. Erzurumda Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları. Ankara: 1972.
- . İçtimai Adetlerimiz-İnançlarımız ve Erzurum İlindeki Ziyaret Yerlerimiz. Ankara: 1972.
- Barışta, Örcün. Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk İşlemelerinden Örnekler. Ankara: 1981.
- . Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden Örnekler. Ankara: 1984.
- Bayrı, M.Halit. İstanbul Folkloru. İstanbul: 1972.
- Bilgin, Nuran. Dünyada ve Türkiyede Folklorik Yapma Bebek Sanatı. Konferans Metni Ankara: 30 Mayıs 1984.
- . Elsanatları ve Turizm. Teknisyenlerin Sesi. Ankara: Eylül 196
- Borotav, Pertev Naili. 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul: 1973.
- Cimrin, Hüseyin. Antalya Folkloru Gelenek ve Görenekler. İstanbul: 198
- Çıkman, Zeki. Folklorumuzda ve Edebiyatımızda Göz. Ankara: 1977.
- Emrak, Başpınar. Nazar ve Söyleme. Gaziantep Halkevleri Mecmuası. 10, Gaziantep: 1939.
- Eren, Naci. Yörüklerde Karaçadır Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları İstanbul: 1984.
- Eyüpoğlu, İsmet Zeki. Anadolu İnançları. İstanbul: 1974.

Gökbuket, Mine. Anadolu'da Göz ve Nazar İnançları Türkiyemiz. 29,10
İstanbul: 1979.

----- . Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bununla İlgili Pratikleri
Dokumalarda Uygulanması. I.Uluslararası Elsanatları Sempozyumu
İzmir: 1984.

Güzelbey, Cemil Cahit. Gaziantep'te düğün ve Çocuğa İlişkin Eski Töre
ve İnançlar. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. Ankara: H.Ü.Ba-
sımevi, 1982.

Halkbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: A.Ü. Basımevi, 1978.

İnan, Abdülkadir. Nazarlıklar. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi.
8.15.169. Ankara: 1963.

İşçiler, Salim Sami. Kurşun Dökme Nazar Okuma, Yakı Türk Folklor Araş-
tırmaları Dergisi. 13.7. Ankara: 1962.

Karasar, Niyazi. Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi Kavramlar, İl-
keler, Teknikler. Geliştirilmiş İkinci Baskı, Ankara: 1979.

Kardeş, Mehmet. Tortum'da Halk İnanmaları. İstanbul: 1961.

Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri. Geliştirilmiş İkinci Ba-
sım, Ankara: 1977.

Kaya, Firdevs. Nevşehir İli Çiftçilerinin Köy Elsanatları Uğraşları
Üzerinde Araştırmalar. Ankara: 1981.

Koçu, Reşat Ekrem. Türk Giyim Kuşam ve Süsleme Sözlüğü. Ankara: 1967.

Kop. Kadri Kemal (Sevengil). Anadolunun Doğu ve Güneydoğusu. Tarih Et-
noğrafya, Folklor. Ankara: 1982.

Koşay, Hamit Zübeyir. Etnoğrafya Müzesindeki Nazarlıklar Muska ve Ha-
mayiller. Türk Etnoğrafya Dergisi. Ankara: 1974.

Maraş İl Yıllığı Ankara: 1967.

Meydan Larousse Nazar ve Nazarlık Maddesi Cilt 8.

Oğuz, Burhan. Türkiye Halkının Kültür Kökenleri Cilt II. İstanbul: 1980

Onuk, Taciser. İğne Oyaları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1981.

Ögel, Bahaddin. Türk Kültür Tarihine Giriş. İstanbul: Milli Eğitim
Basımevi, 1978.

Örnek, Sedat Veyis. Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla
İlgili Batıl İnançları ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki.
Ankara: 1966.

----- . Türk Halk Bilimi Birinci Baskı Ankara: 1977.

----- . Geleneksel Kültürümüzde Çocuk. Ankara: 1979.

Özbel, Kenan. Elsanatları. Ankara Ulus Basımevi.

Öztürk, İsmail. Yenikent Köyünde Çocuklara Ad Koyma ve Çocuğa İlişkin
İnanmalar Uygulamalar. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. Ankara:
1983.

- Pakalın, M. Zeki. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri. Ankara: 1970.
- Simmons, Michael. Stalins shadow, New Society. v.68 No: 1121, 1984.
- Siebert, T. Donald. Hume on idolatry And Incarnation. Al of The History of Ideas. u 45 No.3, 1984.
- Soyyanmaz, İ.Hakkı. Gelenek ve İnançlarımızdan Örnekler. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. 14,277. Ağustos 1972.
- Tamıy, Hikmet Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde bir Araştırma. Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri. Ankara: 1976.
- Türkiye'de Sanatın Dünyu Bugünü ve Yarını. I.Uluslararası Sanat Sempozyumu. Ankara: 1985.
- Uysal, Ahmet. Sahada Folklor Derleme Metotları. Çeviri: Goldstern S. Kenneth. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1983.
- Ülkütaşır, M. Şakir. Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı. Ankara: A.Ü. Basımevi, 1977.
- Ünver, A.Süheyl. Nazar Değmek Hakkında Bir Risale. Oto Noro-Oftalmoloji, İstanbul: 1948.
- . Şarkta Göz Tesirine Verilen Önem. İstanbul Göz Kliniği Bülteni. İstanbul: 1944.
- . Şarkta Göz Folkloru Tarihinden Bir Yaprak. İstanbul Göz Kliniği Bülteni. İstanbul: 1946.
- . Gözden Yana Bir Sohbet. İstanbul Göz Kliniği Bülteni. İstanbul: 1961.
- Yağan, Şahin Yüksel. Türk El Dokumacılığı. Birinci Baskı İstanbul: 1978.
- Yiğit, Altay. Çaykara ve Folkloru. Ankara: 1983.
- Westermarck Kötü Göz. Çeviren Şahap Nazmi Coşkunlar İkinci Basım İstanbul: 1947.

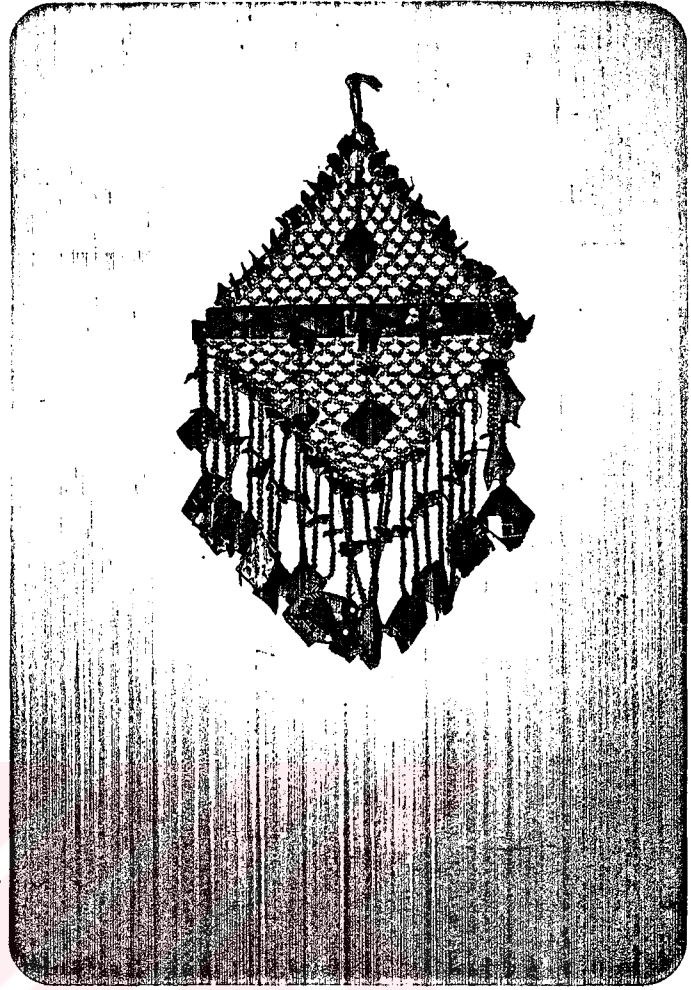
EKLER

Sayfa

A- Gözlem Fişleri.....	
B- Levhalar.....	
C- Anket Soruları.....	
D- Anketi Cevaplayanların İsim Listesi.....	

- 1- Örnek: I
- 2- Fotoğraf : I
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel Koleksiyon.
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Konstrüksiyon
- 6- Boyutları: 60x30 cm.
- 7- Kaynağı: Nuran Bilgin (Tarsus)
- 8- Tarih:
- 9- Kullanılan malzeme (Gereç):
Üzerlik, çapıt, (bez parçası),
ip.
- 10- Uygulanan Teknik: Düğümleme,
ipliğe geçirme, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Üzerlik
rengi (Nohudi sarı), mor, ye-
şil, kırmızı, sarı, taba.
- 12- Kompozisyon: Üzerlikten, eşkenar dörtgen şekilleriyle meydana getirilmiş iki eşkenar üçgen parçası, kumaş kaplanmış sert bir bant ile birleştirilmiştir. Eşkenar dörtgen üzerliğin bütün kenarları, kumaş parçalarıyla süslenmiş, altta kalan üçgenin iki kenarı, üzerlik ve kumaş parçalarından oluşan saçaklarla, üçgenin paralelinde tamamlanmıştır.

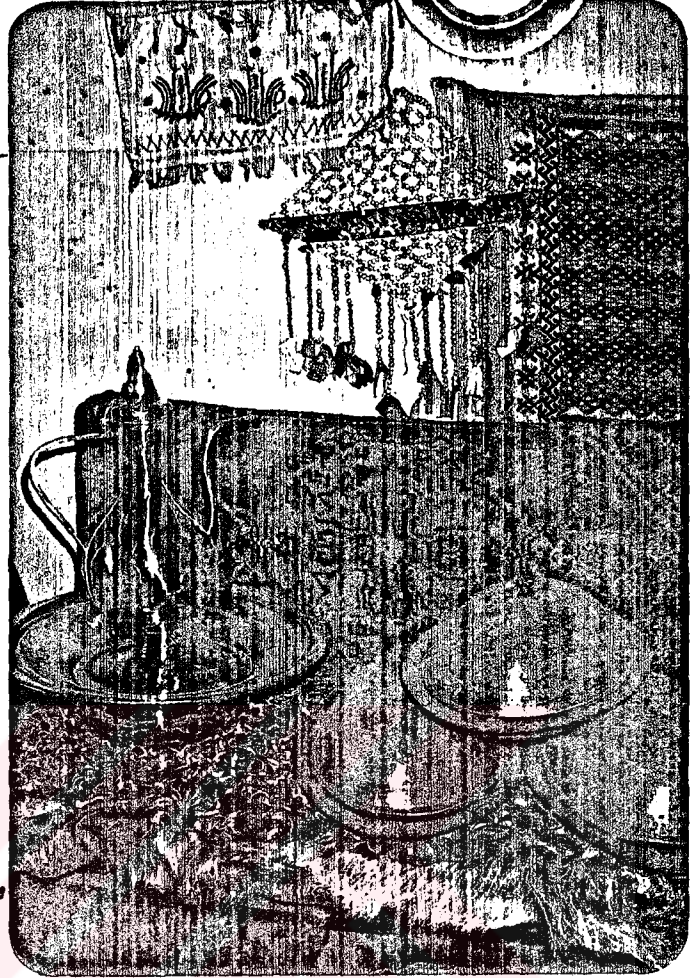
13- Eserle ilgili notlar:

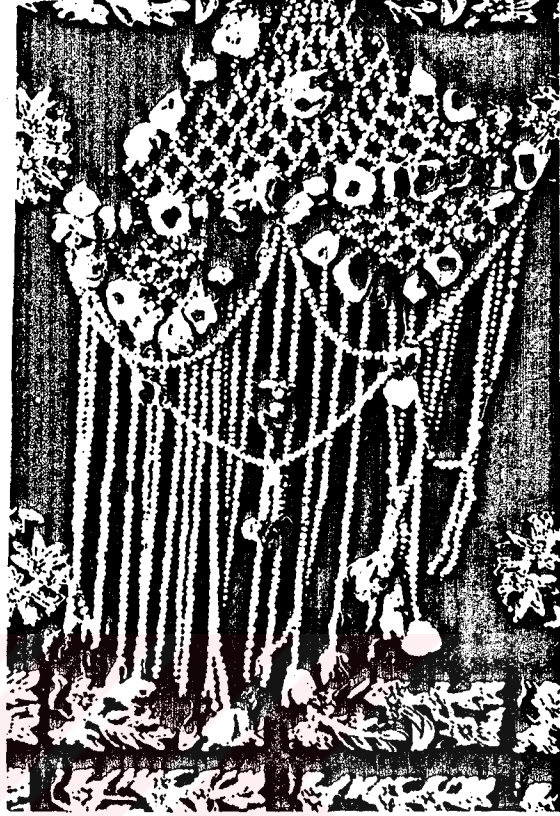
- 1- Örnek: 2
- 2- Fotoğraf: 2
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel Koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Konstrüksiyon
- 6- Boyutları: 30x53 cm.
- 7- Kaynağı: Mahmut Yılmazoğlu
- 8- Tarihi: 1940
- 9- Kullanılan Malzeme(Gereç):
Üzerlik, çapıt, ipler.
- 10- Uygulanan Teknik: Düğümleme
bağlama, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Nohudi
sarı (Üzerlik sarısı), pembe
çingene pembesi, mavi, bordo,
beyaz.
- 12- Kompozisyon: Ters dönmüş eşkenar üçgen şeklinde üzerlikle eşkenar dörtgen şekilleri meydana getirilip, uçlarındaki saçaklar aynı düzeni bozmadan sarkıtılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

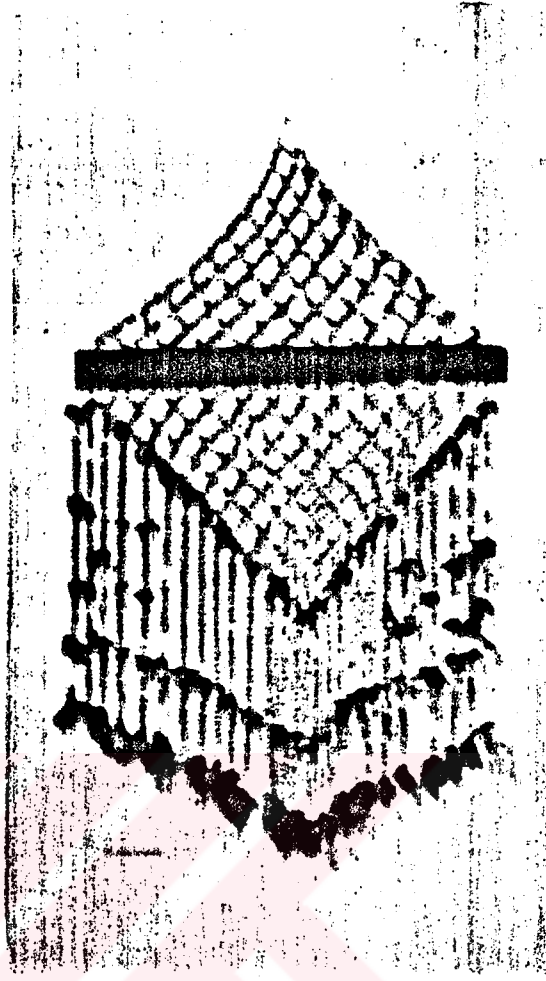
- 1- Örnek: 3
- 2- Fotoğraf:3
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel Koleksiyon
- 4- Envanter: No:
- 5- Türü: Konstrüksiyon
- 6- Boyutları: 40x30 cm
- 7- Kaynağı: Halis Özer
- 8- Tarihi: 1950
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Üzerlik, çapıt, (kumaş parçası), ipler.
- 10- Uygulanan Teknik: Dügümleme yapıştırma, bağlama.
- 11- Kullanılan Renkler: Nohudi sarı (Üzerlik sarısı) pembe, yeşil, beyaz, mavi, v.b.
- 12- Kompozisyon: Eşkenar üçgen ortasına dikdörtgen bir parça yatay olarak geçirilmiş üçgenin alt parçasının üç kısımlarına çapıt (kumaş parçası) bağlanmıştır. Tüm kompozisyonu bozmayacak şekilde sacaklar yapılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

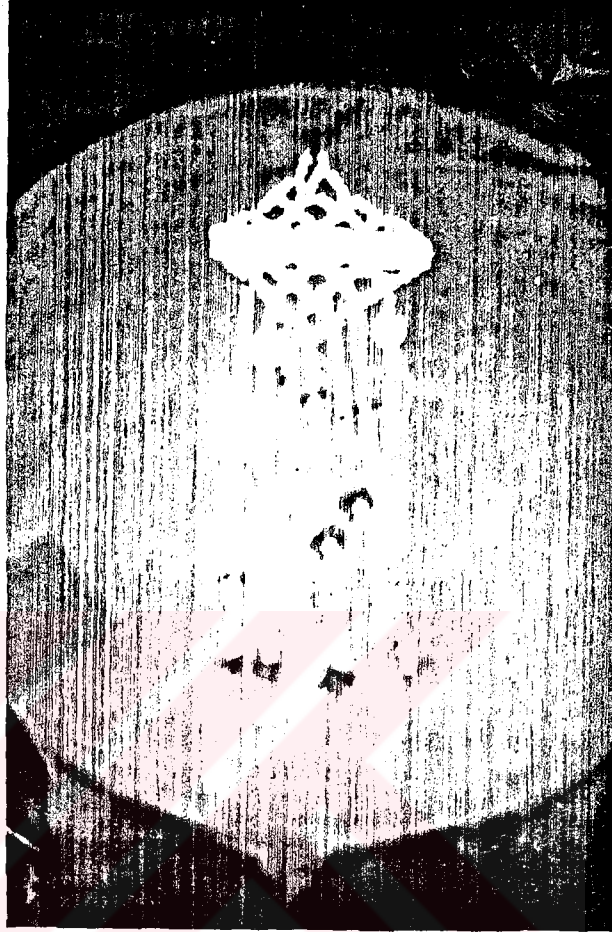
- 1- Örnek: 4
- 2- Fotoğraf: 4
- 3- İlgili Kolleksiyon:
- 4- Envanter No:
- 5- Türü:
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Üzerlik, ipler kumaş parçaları.
- 10- Uygulanan Teknik: Dikme, yapıştırma, düğümleme.
- 11- Kullanılan Renkler:
- 12- Kompozisyon: Eşkenar üçgen çerçeveye çapıtlardan gül şeklinde motifler yapılarak dizilmiş, alt kısmında üzerlikle ters iki eşkenar üçgen yapılarak bunların etrafına yine çiçekler sıralanmış altınada üzerlik dizilmiş sacaklar yerleştirilmiştir. Ayrıca üstten geçirmeli gerdanlık denen süslemeler yapılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar: Fotoğraf Sedat Veyis Örnek'in Türk Halk Bilimi eserinden alınmıştır.

- 1- Örnek: 5
- 2- Fotoğraf: 5
- 3-İlgili Koleksiyon:
- 4-Envanter No:
- 5- Türü: Kontrüksiyon
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Üzerlik, çapıt, ip ler.
- 10- Uygulanan teknik: Bağlama,
yapıştırma düğümleme.
- 11- Kullanılan Renkler:
- 12- Kompozisyon: Üzerlik dizi-
lerek meydana getirilmiş
bir eşkenar dörtgenin ortasın-
da kumaş kaplı dikdörtgen bir
bant geçirilmiştir. Alt kısmına düzenli tamamlayan sacaklar takıl-
mıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar: Fotoğraf Mine Gökbuket Anadolu'da göz ve
nazar inançları adlı makelesinden alınmıştır.

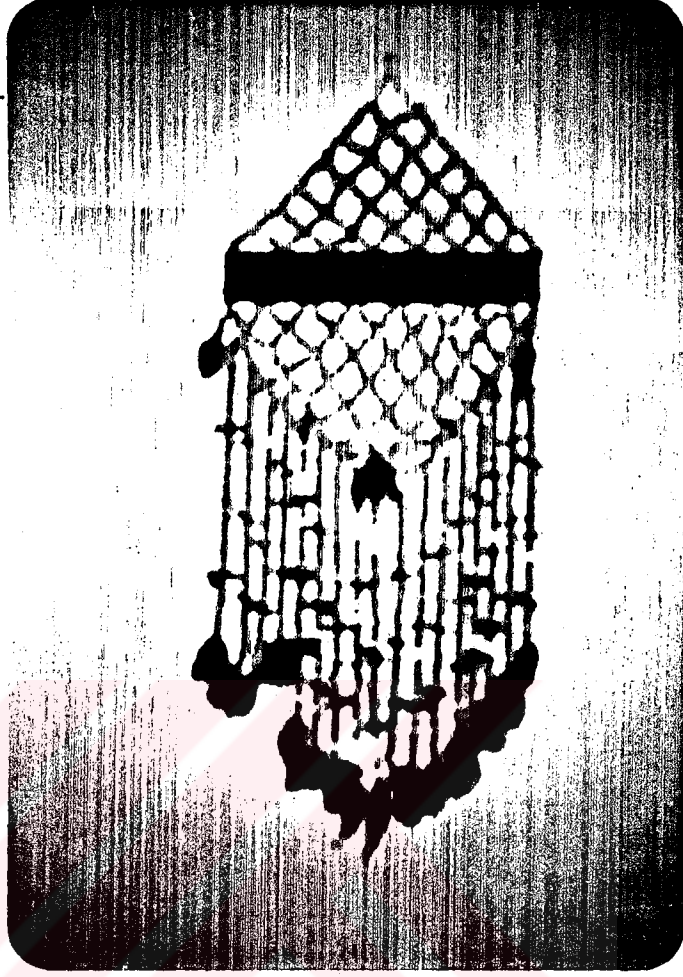

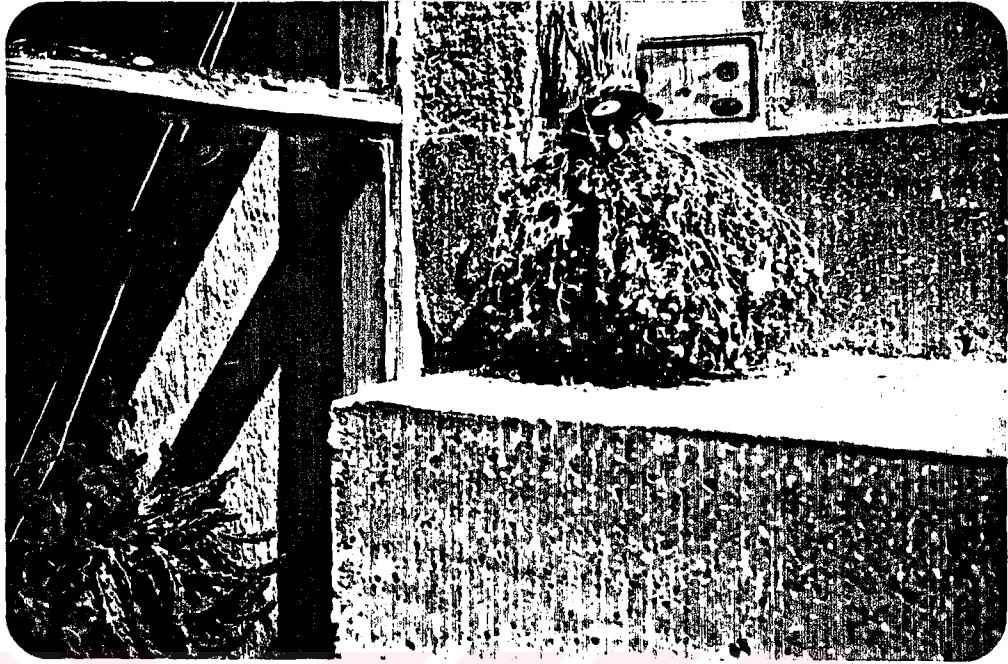
- 1- Örnek : 6
- 2- Fotoğraf: 6
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4-Envanter No:
- 5- Türü: Konstrüksiyon
- 6- Boyutları : 28x15 cm.
- 7- Kaynağı: Nurcan Barut
- 8- Tarihi: 1940
- 9- Kullanılan malzeme (Gereç):
Üzerlik, çapıt, ipler.
- 10- Uygulanan Teknik; Düğümleme
ipe geçirme, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Nohudi
sarı (üzerlik sarısı), pembe,
sıklamen, mavi beyaz, kırmızı
- 12- Kampozisyon: Eşkenar üçgen
ortasına dikdörtgen bir bant
yatay olarak geçirilmiş, üçgenin alt parçasının uç kısımlarına
çapıt, (kumaş parçası) ve üzerliklerden sarkıtlar yapılmıştır.
- 13- Eserle ilgili notlar:

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

- 1- Örnek: 7
- 2- Fotoğraf: 7
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Konstrüksiyon
- 6- Boyutları: 25x50
- 7- Kaynağı: Serap Atılır
- 8- Tarihi: 1950
- 9- Kullanılan malzeme: Üzerlik, Çapıt, ipler.
- 10- Kullanılan Teknik: Düğümler bağlama, yapıştırma
- 11- Kullanılan renkler: Bordo, siyah, mohudi sarı (üzerlik) mavi.
- 12- Kompozisyon: Eşkenar üçgen ortasına dikdörtgen bir parça, yatay olarak geçirilmiş, üçgenin alt parçasının uç kısımlarına çapıt (kumaş parçası) bağlanmıştır. Tüm kompozisyonu bozmayacak şekilde saçaklar bağlanmıştır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 8
- 2- Fotoğraf: 8
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: Kadriye Şen (Ayaş)
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç): Bitki ve göz boncuğu ip
- 10- Uygulanan Teknik: Bağlama
- 11- Kullanılan Renkler: Kurumuş bitki sarısı, mavi, beyaz, sarı.
- 12- Kompozisyon: Nazar için kullanılan bir bitki demet halinde bağlanıyor, üst kısmına mavi göz boncuğu konulmuştur. Nazardan korunmak için evlerin kapısına asılmaktadır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 9
- 2- Fotoğraf: 9
- 3- İlgilik Kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Konstürüksiyon
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: Mahmut Yılmazoğlu
- 8- Tarihi: 1966
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Koyunbaşı, atnalı, soğan, kaplumbağa yavrusu kabuğu ip
- 10- Uygulanan Metod: Bağlama, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Soğan kabuğu rengi, atnalı yanmış demir rengi, kaplumbağa kabuğu rengi (kahverengi)
- 12- Kompozisyon: Boynuzlu koç başının boynuzlarına, ipe takılmış soğan, at nalı ve kaplumbağa kabuğu bir uyum içerisinde bağlanmıştır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

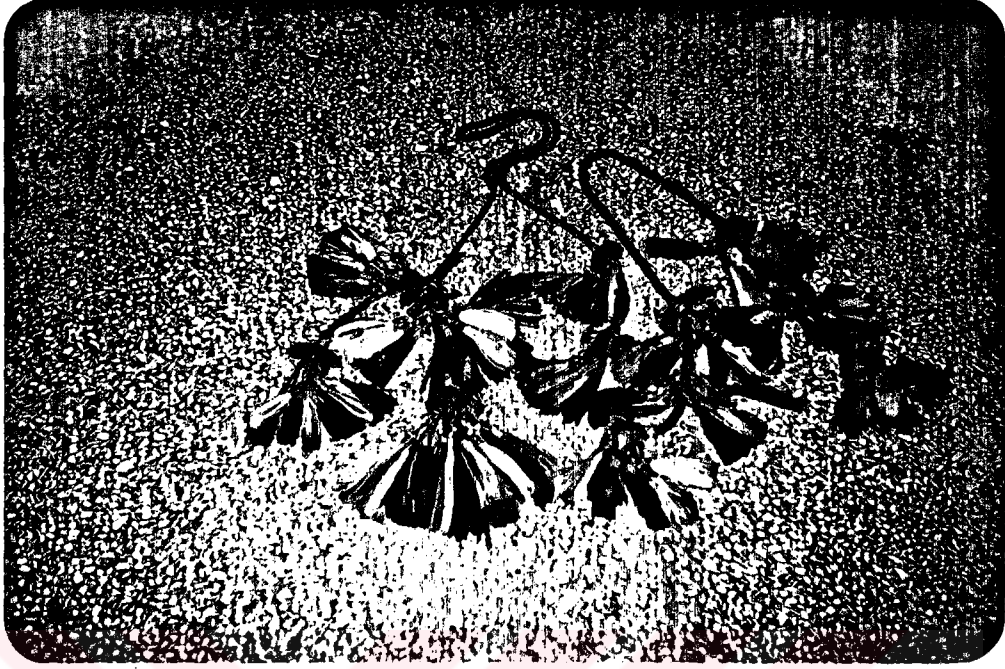

- 1- Örnek: 10
- 2- Fotoğraf: 10
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel Koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Hamayıl
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Gümüş, zincir, boncuk, para
- 10- Uygulanan Teknik: Gümüş kaplama, zincire geçirme, işleme.
- 11- Kullanılan Renkler: Gümüş rengi, mavi, lacivert, turuncu
- 12- Kompozisyon: Kolye olarak kullanılan bu nazarlıkların alt kenarları, paralar ve zincir sacaklarla süslenmiştir.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 11
- 2- Fotoğraf: 11
- 3-İlgili Kolleksiyon: Özel Kolleksiyon
- 4- Türü: Postal (Pabuç)
- 5- Envanter No:
- 6- Boyutları: 20x10 cm
- 7- Kaynağı: Tahsin Aydoğan
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme (Gereç): Deri, kösele, ipler, kumaş.
- 10- Kullanılan Teknik: Dikme, yapıştırma, kesme
- 11- Kullanılan Renkler: Bej (Kösele rengi), kırmızı
- 12- Kompozisyon: Ayakkabılar (çarıklar) burnu sivri ve püsküllü olarak deriden çalışılmıştır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

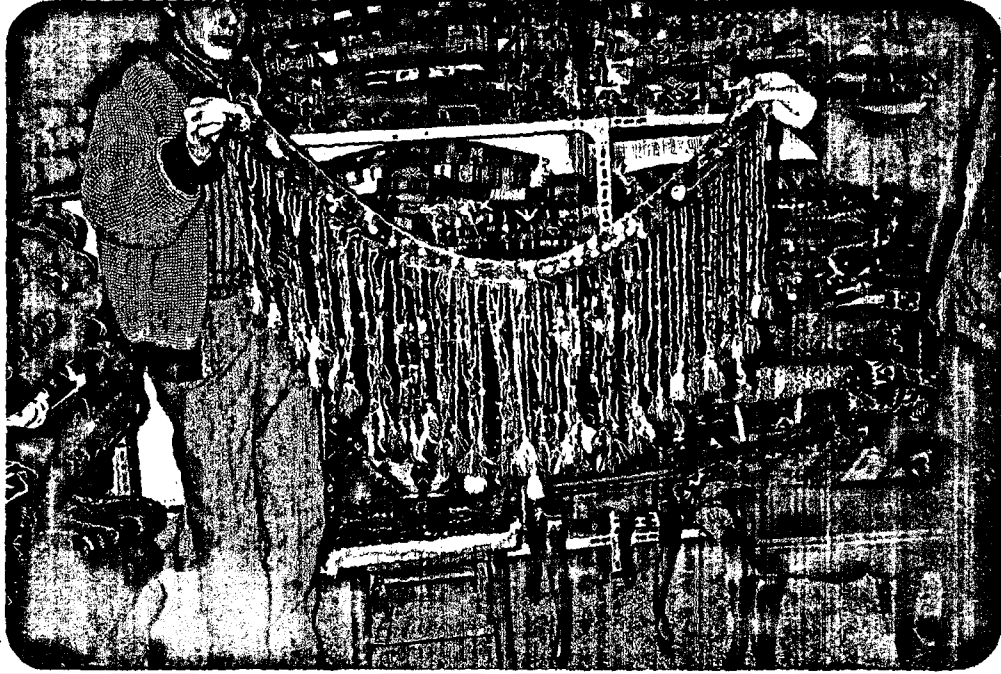

- 1- Örnek: 12
- 2- Fotoğraf: 12
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel Koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: At kõşunu (Eğer süsü)
- 6- Boyutları: 3 veya 3,5 cm.
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme (Gereçe): Yün ipleri, atkılı, boncuklar
- 10- Kullanılan Teknik: Kordon yapma, saçak bağlama
- 11- Kullanılan Renkler: Siyah, beyaz, kırmızı, mavi, bej.
- 12- Kompozisyon: At kollarından hazırlanan saçaklar boncuklarla süslenerek gruplar halinde kordonlarla birleştirilmiştir. Hayvan süsü olarak nazardan korunmak için kullanılmaktadır. Antikacılar tarafından Ankara bölgesinde çok yaygın kullanıldığı söylenmektedir.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

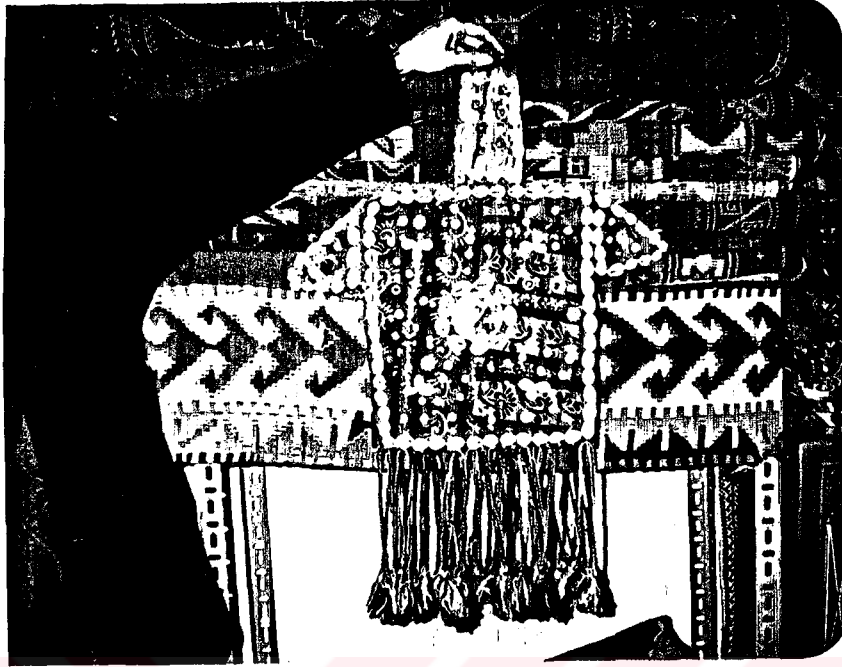
- 1- Örnek:13
- 2- Fotoğraf: 13
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: Dokuma nazarlık
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: Cavidan Ergenekon
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme: Yün, tazı boncuğu, kutnu, düğme, çarpana dokuma,
- 10- Kullanılan Teknik: Çarpana dokuma, yapıştırma dikme, düğümlleme.
- 11- Kullanılan renkler: Kırmızı, sarı, yeşil, turuncu, siyah, beyaz.
- 12- Kompozisyon: Yuvarlak kumaş (kutnu) kaplı zemin üzerine, dairenin kenar kısımlarında ve ortasında yuvarlak şekilde tazı boncukları (it boncuğu) dikilmiştir. Tazı boncuklarının arasındaki boşluğa aynı boncuklar yuvarlaklarla dört şekil yapılmıştır. Burada göz motifi yansıtılmak istenmektedir. Aralarında tazı boncukları haç motifi şeklinde dikilmiştir. Dairenin arka kısmından gelmek üzere yedi adet çarpana sarkıtılmış, uçlarına kordon düğümlenip saçak bağlanmıştır. Dairenin alt kenarına yünden kordon ve saçaklar bağlanmıştır.

13-Eserle ilgili notlar:

- 1- Örnek 114
- 2- Fotoğraf: 14
- 3- İlgili koleksiyon: Özel koleksiyon.
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: At gerdanlığı
- 6- Boyutları: 50 cmx1,5 m.
- 7- Kaynağı: Ahmet Geyikoğlu
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme (gereç): Kumaş, tazi boncuğu, yünler, atkılı, mavi boncuklar, düğme.
- 10- Kullanılan teknik: Kordon bağlama, saçak bağlama ve dikme.
- 11- Kullanılan renkler: Bej, mavi, pembe, beyaz, sütlü kahve.
- 12- Kompozisyon: Birbirine eklenmiş renkli kumaştan bir bantın üzeri zı boncukları ve düğmeler ile süslenmiştir. Bantın bir kenarına k donlardan gerdanlık şeklinde sarkıtlar geçirilip, uçlarına saçaklar bağlanmış, aralarında ise boncuklar kullanılmıştır. Atları süsleme ve nazardan korumada kullanılmaktadır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 15
- 2- Fotoğraf: 15
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları: 40x80 cm.
- 7- Kaynağı: Tarık Leblebicioğlu
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme (gereç): Kumaş, yün ipleri, tazi boncuğu, düğme
- 10- Kullanılan Teknik: Kordon yapma, saçak bağlama, yapıştırma ve dikme.
- 11- Kullanılan renkler: Kırmızı, beyaz, mavi, kahverengi, bej.
- 12- Kompozisyon: Dikdörtgen zemin üzeri tazi boncukları ve düğmelerle süslenmiştir. Dikdörtgenin üst kısmına insan başını yansıtan, yanlara ise kolları yansıtan parçalar eklenerek tazi boncukları ve düğmelerle süslenmiştir. Alt kısımda ise kordon sarkıtlar ve saçaklar bulunmaktadır. Bu nazarlığı Gaziantep yöresinde evlenen kızlar baba evinden, koca evine götürerek orada da kötülükleri uzaklaştırmaya inancıyla kullanmaktadır.
- 13- ~~Eserle~~ ilgili notlar:

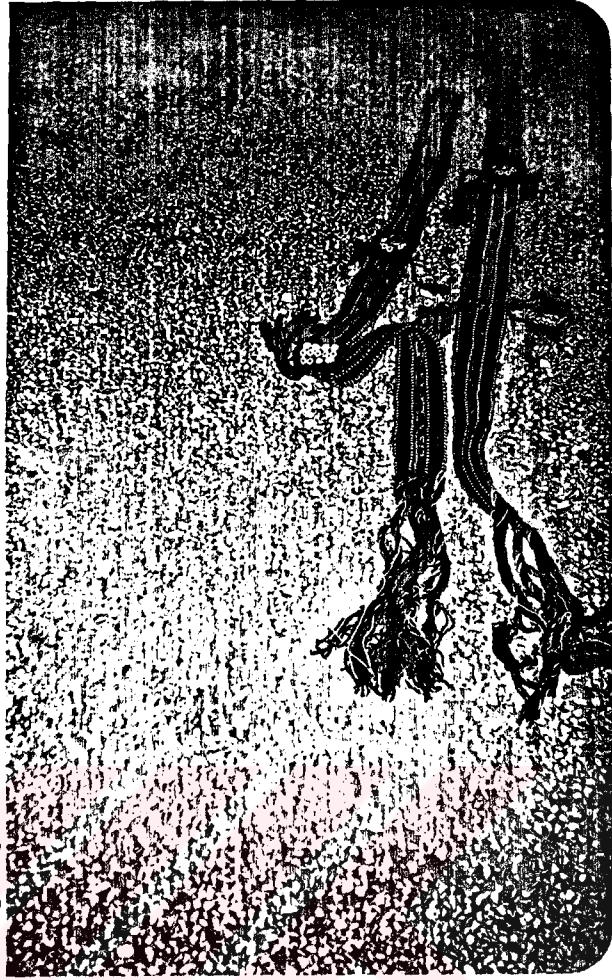
- 1- Örnek: 16
- 2- Fotoğraf: 16
- 3- İlgili Kolleksiyon: Özel kolleksiyon.
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: Dokuma nazarlık
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: Tahsin Aydoğan
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme: Yün ipleri, tazi boncuğu, düğme, kumaş.
- 10- Kullanılan Teknik: Çarpana, dokuma, saçak bağlama, dikme, yapıştırma.
- 11- Kullanılan renkler: Kırmızı, siyah, yeşil, bordo, sütlü kahve, beyaz, mavi.
- 12- Kompozisyon: Daire şekil kumaşla kaplanmıştır. Dairenin kenarlarına ve iç kısmına tazi boncukları dikilmiştir. İç kısım tazi boncuklarıyla 4 parçaya bölünmüştür. Her parçanın içerisinde tazi boncuklarıyla daireler yapılmış, bu dairelerin ortalarında ve bazı yerlerinde düğme kullanılmıştır. Dairenin altında 3 tane kolon dokuma (çarpana dokuma) sarkıtılmış ve uçlarına saçaklar bağlanmıştır. Ayrıca daire şeklin alt kenarına yünlerden saçaklar yapılmıştır.
- 13- Eserle ilgili notlar:

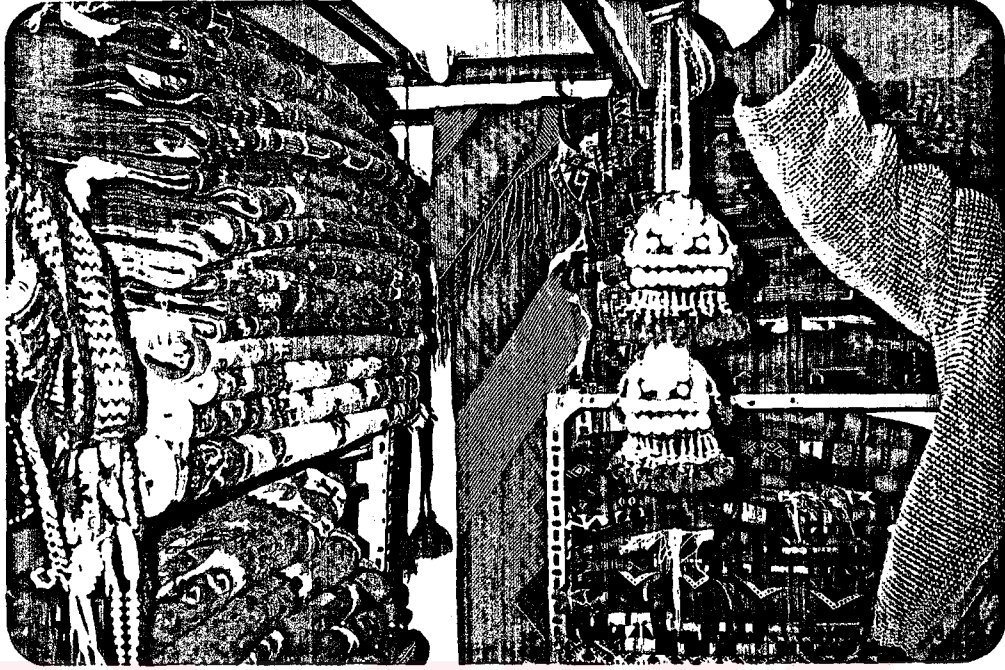

- 1- Örnek: 17
- 2- Fotoğraf: 17
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon.
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: Aynalı nazarlık
- 6- Boyutları: 30x65 cm
- 7- Kaynağı: Yunus Karakaya
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme: Kumaş, yün iplik, tazi boncuğu, çeşitli düğmeler.
- 10- Kullanılan Teknik: Dikme, yapıştırma, saçak yapma, çarpana dokuma
- 11- Kullanılan renkler: Turuncu, mavi, yeşil, kırmızı, beyaz, siyah.
- 12- Kompozisyon: Yuvarlak kumaş kaplı zemin üzerine tazi boncukları ve düğmelerle işlemeler yapılarak alt kısmından sarkan yünden saçaklarla şekillendirilmiştir. Saçakların orta kısmından çıkan üç uzun kolon dokuma (çarpana dokuma)sarkıtların uçları da saçak olarak bağlanmıştır.
- 13- Esere ilgili notlar:

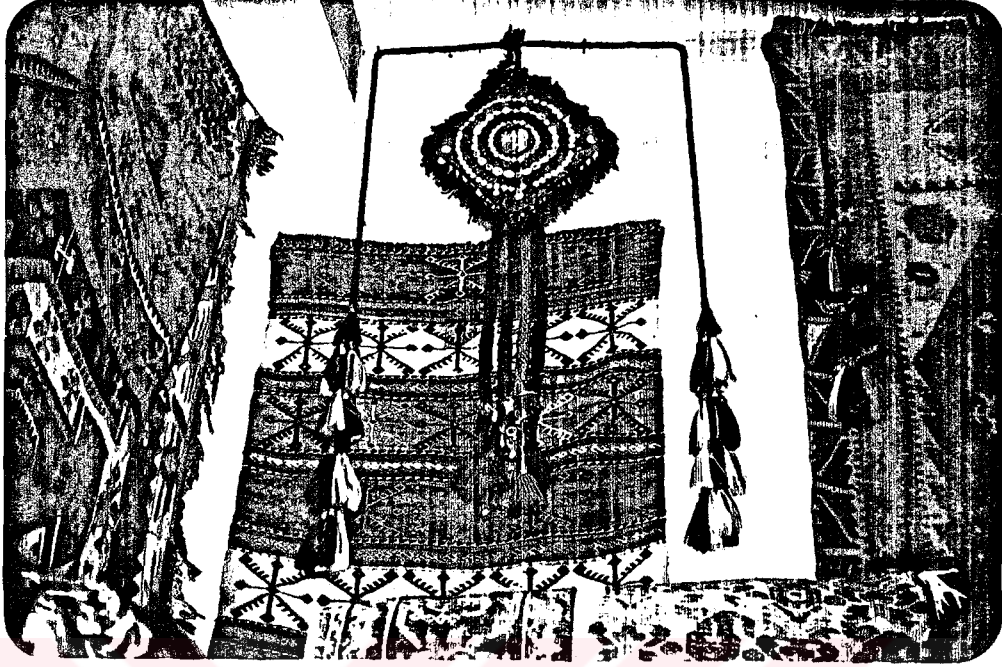

- 1- Örnek: 18
- 2- Fotoğraf: 18
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: At koşumu
- 6- Boyutları: Boyu 1,5 m. Eni 10 cm.
- 7- Kaynağı: Ahmet Geyikoğlu
- 8- Tarihi: 1950
- 9- Kullanılan malzeme: Yün iplikler, tazi boncuğu.
- 10- Kullanılan teknik: Çarpama, (kolon) dokuma tekniği
- 11- Kullanılan renkler: Kırmızı, turuncu, beyaz, yeşil, taba, kahverengi, siyah.
- 12- Kompozisyon: Kolon dokuma üzerine tazi boncuklarıyla daire ve eşkenardörtgen desenler oluşturulmuştur. Kolonun kenarları saçaklarla süslenmiş kolonların uç kısımları saçak olarak bırakılmıştır. Atların süslenmesinde kullanılmaktadır.
- 13- Eserle ilgili notlar:

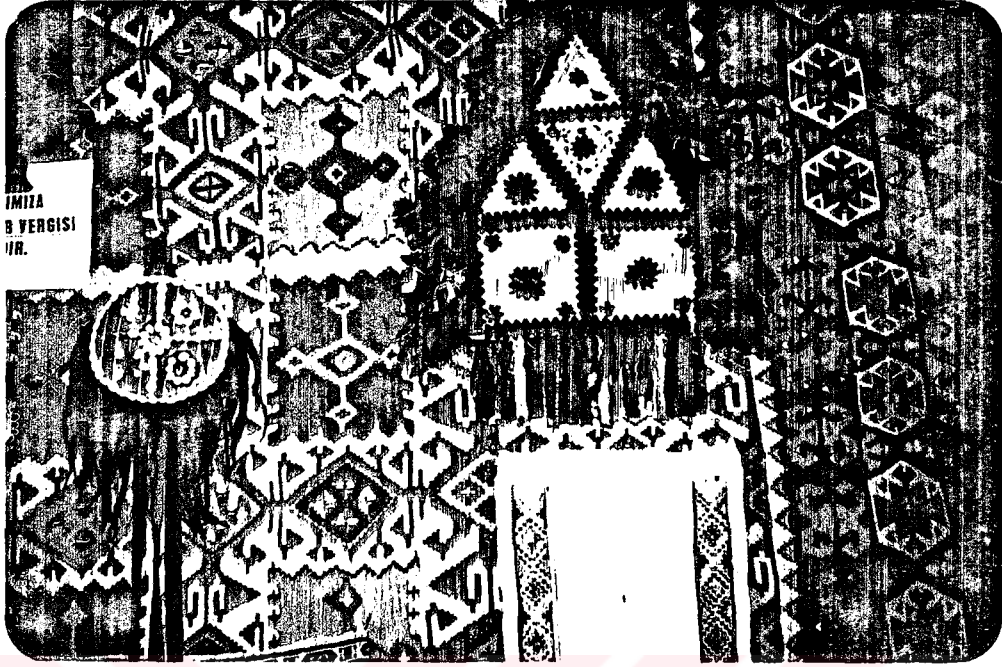

- 1- Örnek: 19
- 2- Fotoğraf: 19
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: Deve başlığı
- 6- Boyutları: 15 cmx 3 m
- 7- Kaynağı: Ahmet Geyikoğlu
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme (gereç): Kolon (çarpana), yün ipler, tazi boncuğu, düğme, mavi boncuk.
- 10- Kullanılan teknik: Çarpana dokuma, saçak bağlama, dikme.
- 11- Kullanılan renkler: Beyaz, kırmızı, mavi, yeşil, fume.
- 12- Kompozisyon: Çarpana(kolon) dokuma uçlarında elips şeklinde oluşturulan desenin üst kısmı tazi boncukları ve düğmelerle süslenmiştir. Alt kısmında ise yanyana saçaklar ve mavi boncuklar kullanılmıştır. Süsleme ve nazardan korunma için deve başlarında kullanılmaktadır.
- 13- Eserle ilgili notlar:

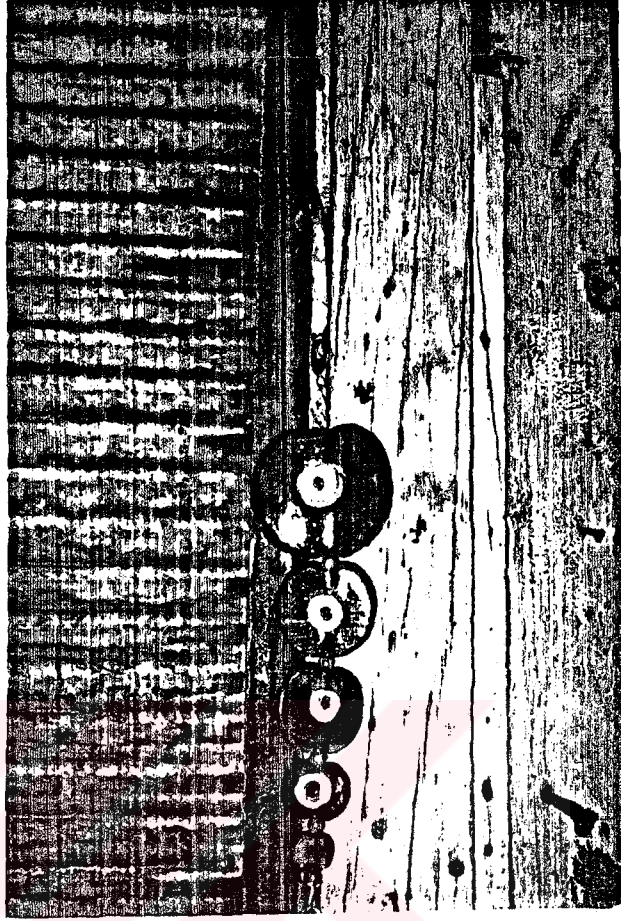

- 1- Örnek: 20
- 2- Fotoğraf: 20
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter no:
- 5- Türü: Mazarlık (pano)
- 6- Boyutları: 30x90 cm
- 7- Kaynağı: Tahsin Aydoğan
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme:(Gereç): Yün ipler, tazi boncukları, düğmeler.
- 10- Kullanılan Teknik: Çarpana (kolon) dokuma, dikme, yapıştırma, kordon yapma ve saçak bağlama.
- 11- Kullanılan renkler: Kırmızı, siyah, beyaz, taba, yeşil, mavi.
- 12- Kompozisyon: Eşkenardörtgen zemin üzerine tazi boncukları ile daire desenler oluşturulmuştur. Daireler arasında düğmeler kullanılmaktadır. Kenarlarında saçaklar ve alt kısmında kolondan sarkıtlar, sarkıtların uç kısımlarında saçaklar bulunmaktadır. Bu tür mazarlığın özellikle Gaziantep yöresinde çok bulunduğu antika satan ilgililer tarafından söylenmektedir.
- 13- Eserle ilgili notlar:

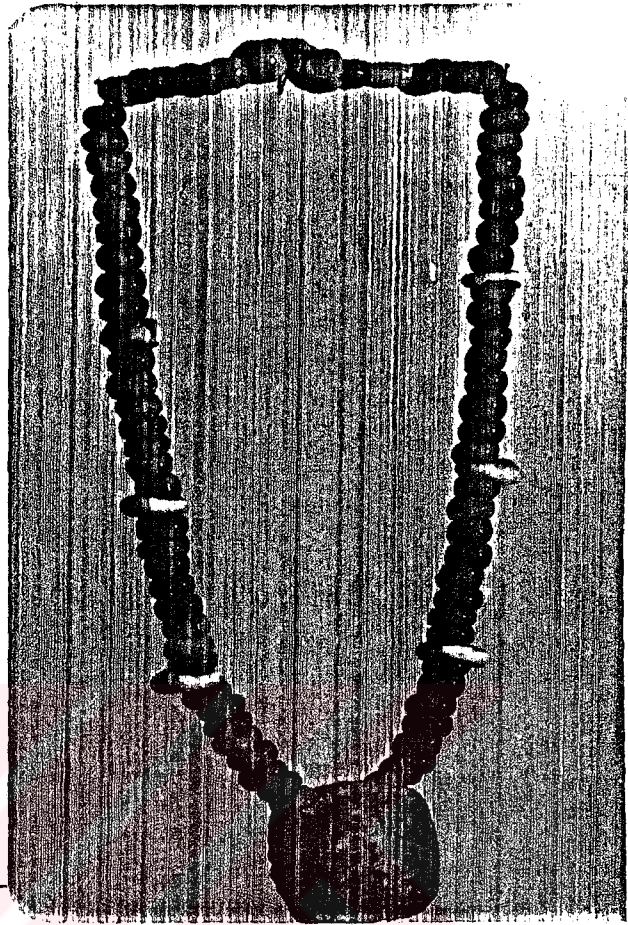

- 1- Örnek: 21
- 2- Fotoğraf: 21
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel Koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları: 50x70 cm
- 7- Kaynağı: Tahsin Aydoğan
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan malzeme (Gereç): Çavdar şapları, Hindi tüyü, çapıt (kumaş parçası)
- 10- Kullanılan Teknik: Alt, üst dokuma, yapıştırma, dikme.
- 11- Kullanılan Renkler: Siyah, çavdar sarısı, yeşil
- 12- Kompozisyon: Kare şeklinde üst kısmı eşkenar üçgen şeklinde uzayarak bir desen oluşturulmuştur. Desenin alt kısmında iki adet kare ve üst kısımda dört adet üçgen şeklinde çavdar sapıyla örülmüş desenler bulunmaktadır. Bu desenlerin üzeri kumaş parçaları ile süslenmiştir. Desenin alt kısmında çapıtlardan saçaklar ve diğer kenarlarında hindi tüylerinden yapılan saçaklar bulunmaktadır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

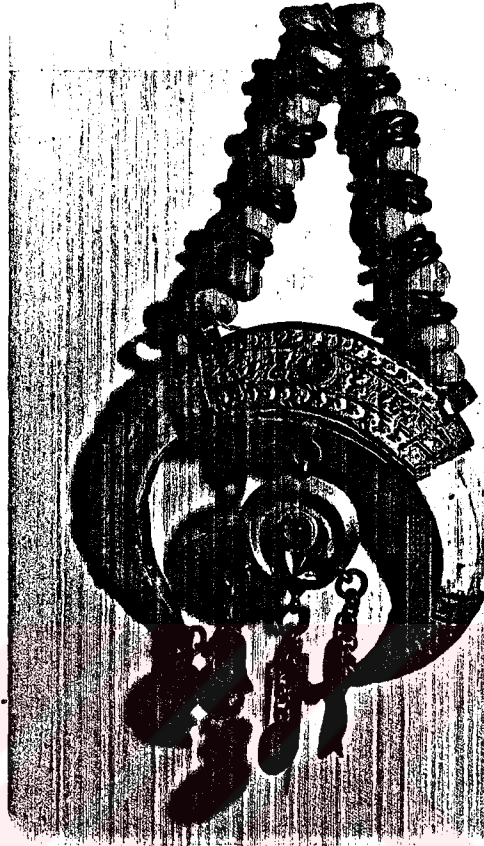
- 1- Örnek: 22
- 2- Fotoğraf: 22
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter; No:
- 5- Türü: Boncuk Nazarlık
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzemeler (Gereç):
Göz boncukları, zincir, ipler
- 10- Uygulanan Teknik: Bağlama
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, sarı, beyaz.
- 12- Kompozisyon: Büyükten, küçüğe doğru olmak üzere beş tane arka, arkaya sıralanmış, aralarında küçük boncuklar kullanılmıştır. Üst kısmında asılacak yeri bulunan nazarlığın altında çan kullanılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

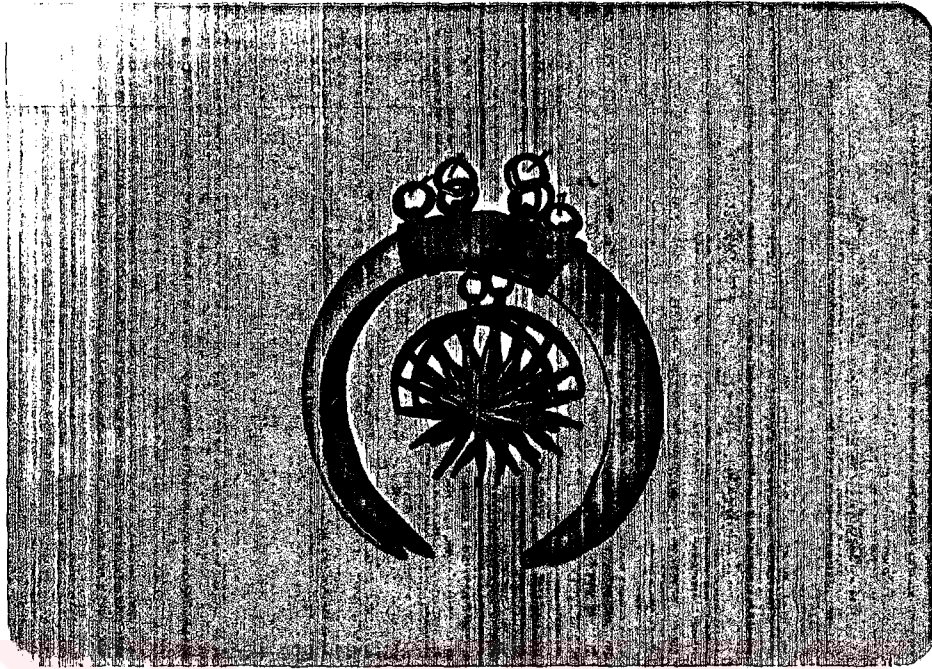
- 1- Örnek: 23
- 2- Fotoğraf: 23
- 3- İlgili Koleksiyon: Ankara
Etnoğrafya Müzesi
- 4- Envanter No: 2368
- 5- Türü: Tosbağlı nazarlık
- 6- Boyutları: 56 cm
- 7- Kaynağı: Sabri efendi
- 8- Tarihi: 12.1.1930
- 9- Kullanılan malzeme: Mavi bon-
cuk, tazi boncuğu, tosbağa
kabuğu
- 10- Kullanılan Teknik: İpe dizme
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi,
beyaz, sütlü kahve (tosbağa
rengi)
- 12- Kompozisyon: Mavi boncuk, ara-
larına tazi boncukları konulup dizilerek, baş kısmına tosbağa
(kaplumbağa) kabuğu konulmuştur. Hayvanların nazardan korunması
için kullanılmaktadır.
- 13- Eserle ilgili notlar:

- 1- Örnek: 24
- 2- Fotoğraf: 24
- 3- İlgili kolleksiyon: Ankara
Etnoğrafya Müzesi
- 4- Envanter No: 6044
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: İstanbul
- 8- Tarihi: 25 Kanunsani 926
- 9- Kullanılan malzeme: Domuz
dişi, teneke, zincir, pul,
boncuklar.

- 10- Kullanılan Teknik: Geçirme
ipe dizme.
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, la-
civert, beyaz, gümüş rengi
- 12- Kompozisyon: Ay şeklindeki
domuz dişinin üst kısmına boncuktan askılık üzerinede sarı teneke
ile süslemeler yapılmıştır. Ay şeklinin iç kısmındada teneke, pul
ve zincirlerle bis sarkıt bulunmaktadır.
- 13- Eserle İlgili Notlar: Fotoğraflardaki nazarlıklar ile ilgili bil-
giler Ankara Etnoğrafya müzesi envanter fişlerinden alınmıştır.

- 1-Örnek: 25
- 2- Fotoğraf: 25
- 3- İlgili kolleksiyon: Ankara Etnoğrafya Müzesi
- 4- Envarter No: 6084
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi: 25 Teqrinevvel 1341
- 9- Kullanılan malzeme (Gereçler:
- 10- Kullanılan Teknik:
- 11- Kullanılan Renkler:
- 12- Kompozisyon: Ay şeklindeki domuz dişinin üst kısmı demirlerle süslenmiş iç kısmına demir rozet yerleştirilmiştir.
- 13- Eserle ilgili Notlar: Fotoğraflardaki nazarlıklar ile ilgili bilgiler Ankara Etnoğrafya Müzesi envanter fişlerinden alınmıştır.

1- Örnek: 26

2- Fotoğraf: 26

3- İlgili Koleksiyon:
Ankara Etnoğrafya
Müzesi

4- Envanter No:16695,
14586;11760,6076

5- Türü: Alem Rozet;
Tunçşık,Boncuk
boncuk.

6- Boyutları:Kelebek

uzunluğu 4 cm, j kısmı 6-6 cmdir; uzunluğu 0.027 m.

7- Kaynağı: İzmirli macit Soylu; Kırşehirli Seyyer antikacı Ahmetoğlu
Mehmet Ali Bulut; -----; İstanbul

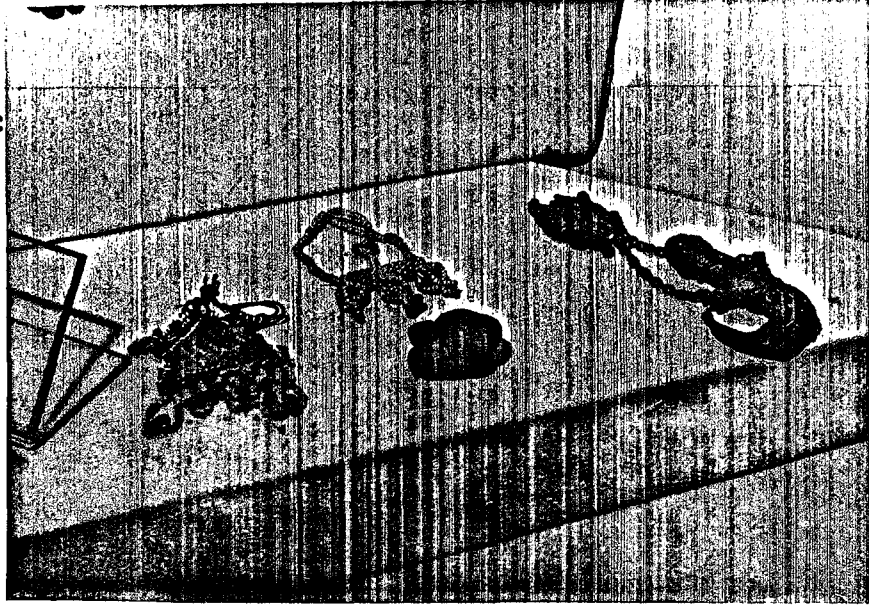
8- Tarihi: 19-7-1960; 13.12.1950;-;23 Kanunsali 926

9- Kullanılan malzeme (Gereçe):

10- Kullanılan Teknik:

11- Kullanılan Renkler:

12- Kompozisyon

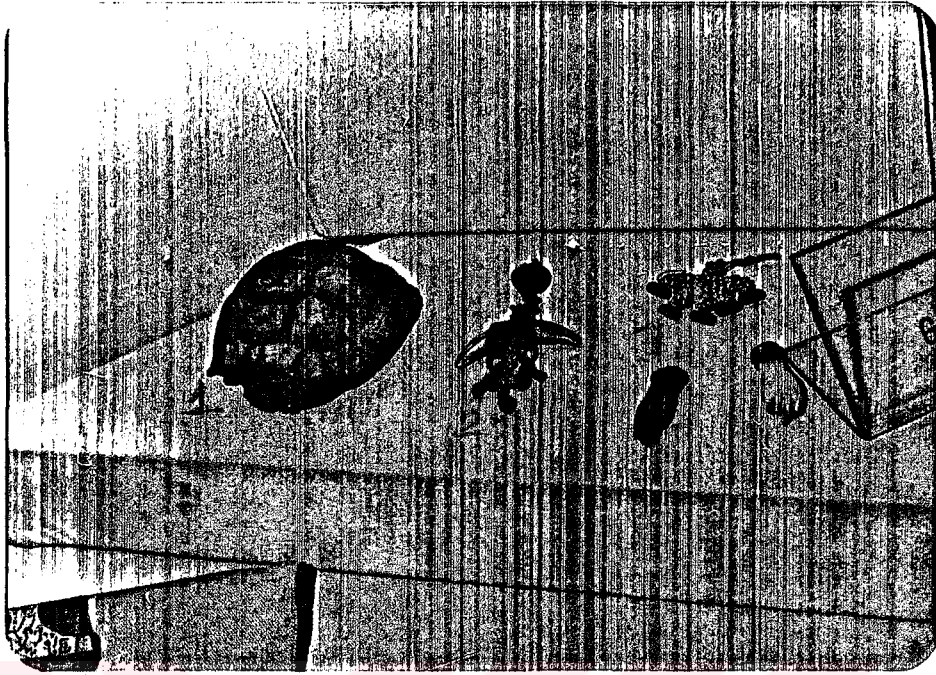
1- 16695 Nehterlerin alem olarak göğüslerinde taşıdıkları riva-
yet edilmektedir. Telkari işleme birbirine zincir ile bağlı
iğne vazifesi gören bir kelebek ve içi boş ağız sarık şekli
de kapaklı j şeklinde iki kısımdan ibarettir.Kelebeğin üze-
rinde iki yeşil, iki eflatun, 1 mavi diğer parçada iki mavi
3 eflatun, Küçük kapakta 1 kırmızı büyük adi taş ve ayyıldız
süsleri mevcuttur.İğne kısmı noksan, iki taş düşmüştür.

2- 14586: Tabii büyüklükte tunçtan yapılmış aşık kemiğidir.

3- 11760: Kırmızı lacivert, mavi beyaz, yeşil sarı renkli boncu
ve kırmızı mercan taklidi ile işlenmiştir.

4- 6076: Beyaz,b oncuk iki mercanlı kısmı mavi boncuk.

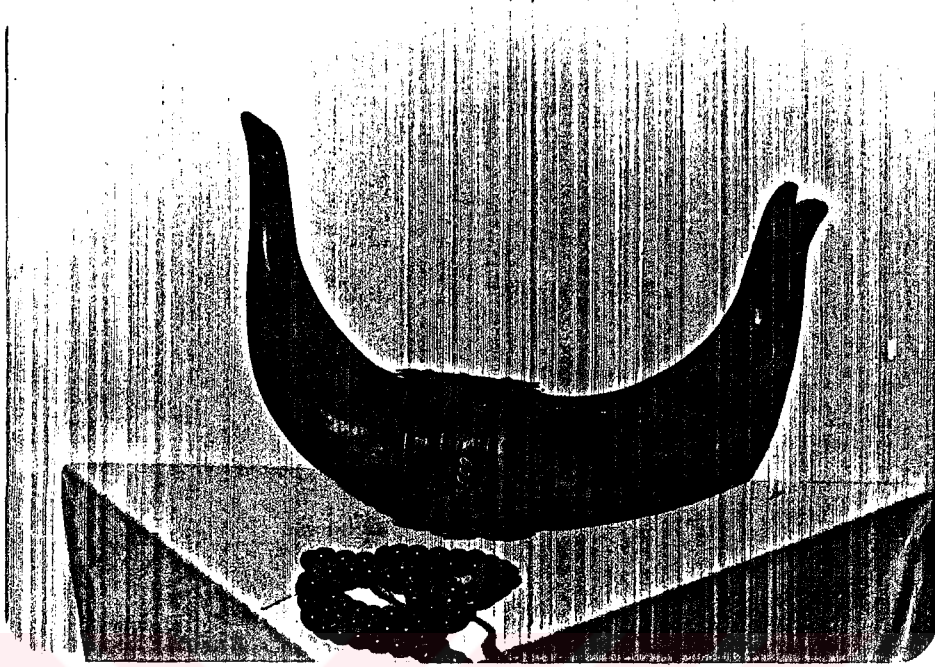
13- Eserle İlgili Notlar: Fotoğraftaki nazarlıklarla ilgili bilgiler
Ankara Etnoğrafya müzesi envanter fişlerinden alınmıştır.

- 1- Örnek: 27
- 2- Fotoğraf: 27
- 3- İlgili kolleksiyon: Ankara etnoğrafya müzesi
- 4- Envanter No: 6083, 6082, 2021, 7036
- 5- Türü: El, El, Tosbağa
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: İstanbul, İstanbul, İstanbul, Aışar Muğla, Dr. Mesaroş
- 8- Tarihi: 23 Kanunsani 926, Yok, 25 Kanunsani 341, 29-8. 1930
- 9- Kullanılan malzeme: (Gereçe):
- 10- Kullanılan Teknik:
- 11- Kullanılan malzeme:
- 12- Kompozisyon: 6083 sedekten el tepesi gümüşlü ve küçük mavi boncuk
lu kıymeti 11 liradır
6082 mavi boncuk mercanlı esas el biçimi
2021 Tosbağa kabuğu kıymeti 100 kuruş
7036 Kurtuluş, pringle tutturulmuş mercanlı, kıymeti 11 liradır.
- 13- Eserle ilgili Notlar: Fotoğraftaki nazarlıklar ile ilgili bilgile
Ankara Etnoğrafya Müzesi envanter fişlerinden alınmıştır.

- 1- Örnek: 28
- 2- Fotoğraf: 28
- 3- İlgili Kolleksiyon: Ankara Etnoğrafya Müzesi
- 4- Envanter No: 14597
- 5- Türü: Boğa başı
- 6- Boyutları: Uzunluk 0.095m- Genişlik 0.115 m.
- 7- Kaynağı: Ankara Denizciler cad.Ganioğlu Apt. No:4 Ayhan Uluçınar
- 8- Tarihi: 19-11-1951
- 9- Kullanılan malzeme: (Gereç): Piring
- 10- Kullanılan Teknik:
- 11- Kullanılan Renkler: Siyah
- 12- Kompozisyon: Piringten maske şeklindedir. Üzeri çizgi süslerle bezelidir. Boynuzlarının uç kısımları zedelenmiştir.
- 13- Eserle ilgili Notlar: Fotoğraftaki nazarlıkla ilgili bilgiler Ankara Etnoğrafya Müzesi envanter fişlerinden alınmıştır.

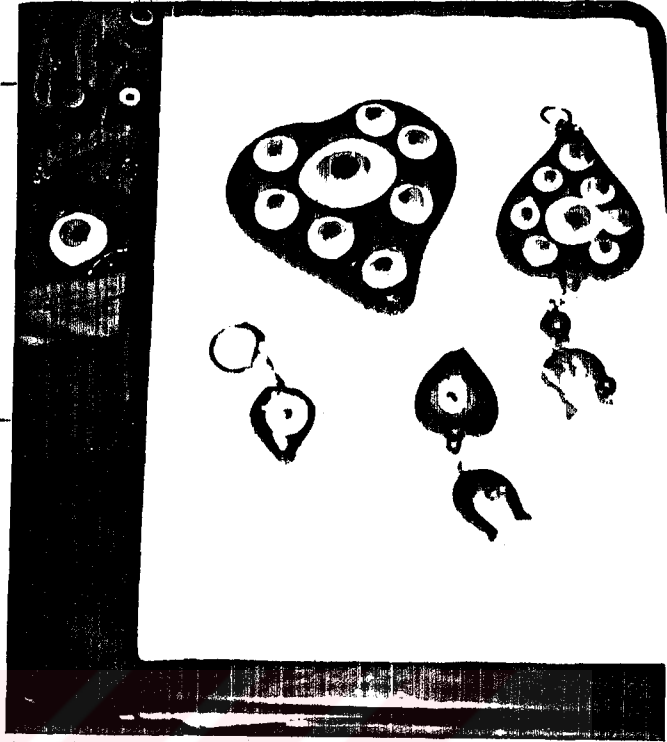
- 1- Örnek: 29
- 2- Fotoğraf: 29
- 3- İlgili kolleksiyon: Ankara Etnoğrafya Müzesi
- 4- Envanter No: 6058
- 5- Türü: Boynuz
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: İstanbul
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
- 10- Kullanılan Teknik:
- 11- Kullanılan Renkler: Siyah
- 12- Kompozisyon: Siyah öküz boynuzu, ek yeri sarı teneke kenarları kesik halkalı.
- 13- Eserle İlgili Notlar: Fotoğraflardaki nazarlıklar ile ilgili bilgiler Ankara Etnoğrafya Müzesi Envanter fişlerinden alınmıştır.

GÜNÜMÜZDE SATILAN NAZARLIKLAR

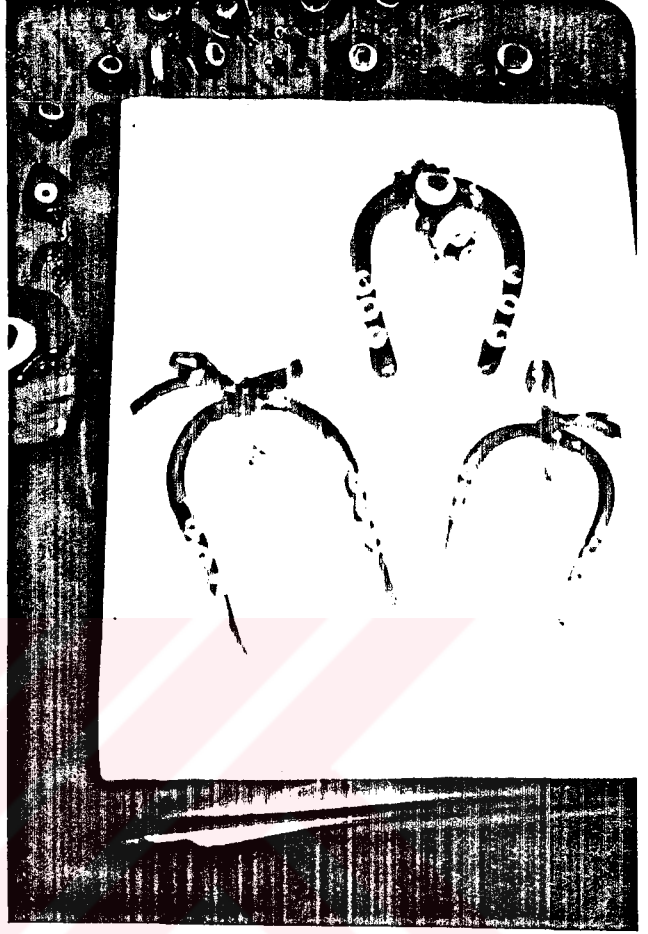
- 1- Örnek: 30
- 2- Fotoğraf: 30
- 3- İlgili Koleksiyon:
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları: Çapları 10,4,3 cm.
- 7- Kaynağı: Boncuk Satan dükkanlar.
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuğu yapımında kullanılan gereçler, boncuk metal nal
- 10- Uygulanan Teknik: Göz boncuğu yapım tekniği
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi,sarı, beyaz.
- 12- Kompozisyon: Yuvarlak çalışılan boncuğun arkası, nazara karşı kullanılan göz şekli verilerek çalışılmıştır. Alt kısmına boncuk ve nal sarkıtlar, üst kısmında ise maskot zinciri kullanılmıştır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

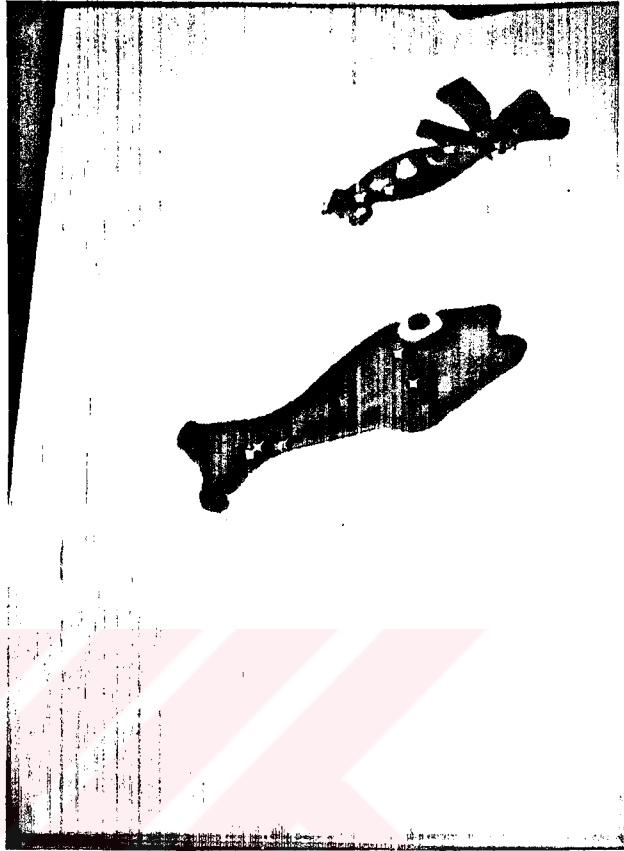
- 1- Örnek: 31
- 2- Fotoğraf: 31
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Kalp nazarlıklar
- 6- Boyutları: 13x9cm, 9x7cm, 4x2.5cm
- 7- Kaynağı: Boncuk satan dükkanlar
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuk yapımında kullanılan boyalar ve ana maddeler, metal nal, boncuk, maskot zinciri zinciri
- 10- Uygulanan Teknik: Göz boncuğu yapım teknikleri
- 11- Kullanılan Renkler: mavi, beyaz, yumurta sarısı, açık sarı
- 12- Kompozisyon: Göz boncuklarına kalp şekli verilmiş, üzerine ortada büyük kenarlarını çevereyen yere küçük göz boncukları sıralanmıştır. Bunlar küçüklü büyüklü olarak yapılmış bazılarına maskot zinciri geçirilmiş, bazılarına ise, nal ve boncuk sarkıtlar kullanılmıştır.
- 13- Eserle ilgili notlar:

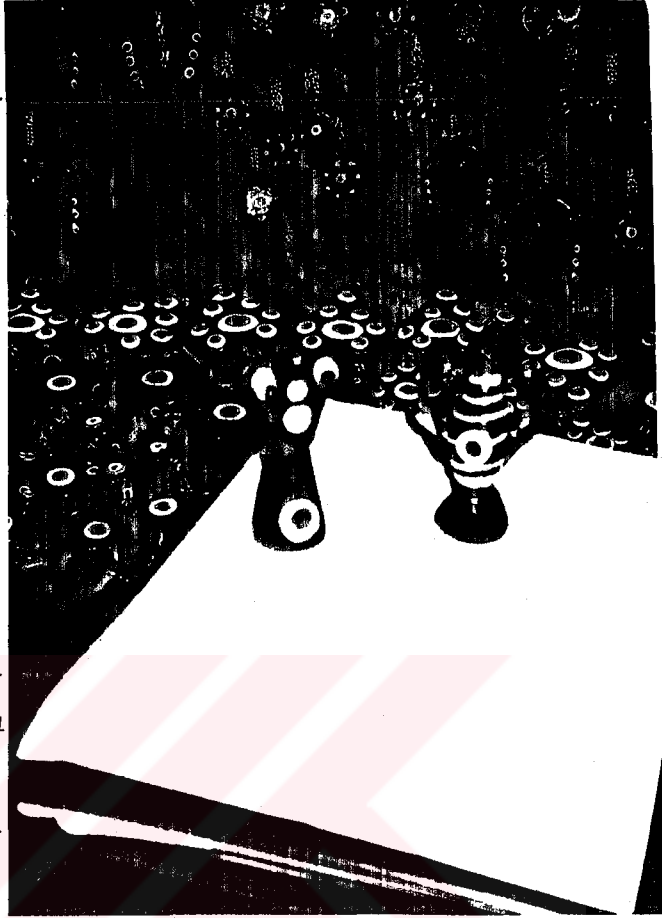
- 1- Örnek: 32
- 2- Fotoğraf: 32
- 3- İlgili Koleksiyon:
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nal şeklinde nazarlık
- 6- Boyutları: 11x7,9x6,9x5
- 7- Kaynağı: Boncuk satan dükkan-
lar
- 8- Tarihi: 1985
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Renkli camlar
- 10- Uygulanan Teknik: Göz boncuğu
yapım teknikleri
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, be-
yaz, sarı
- 12- Kompozisyon: Atnalı şeklinde
cam çalışmasının üzerine göz
boncukları yerleştirilmiş, üst
kısına kurdele iç kısmına doğrudan çeşitli göz boncukları ilave
edilmiştir. Ev, dükkan ve arabaları süsleme ve nazardan korunak
için kullanılmaktadır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

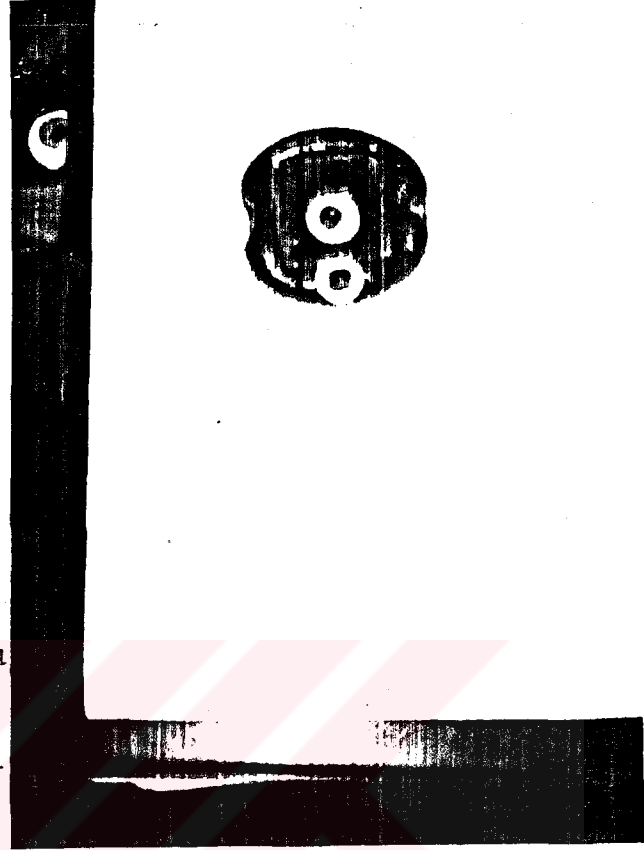
- 1- Örnek: 33
- 2- Fotoğraf: 33
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Balık Nazarlıklar
- 6- Boyutları: 6x2,5cm, 4x1,5cm
- 7- Kaynağı: Boncuk satan dükkanlar
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuğu yapımında kullanılan malzemeler
- 10- Uygulanan Teknik: Göz boncuğu yapım teknikleri
- 11- Kullanılan Renkler: Açık-koyu mavi, beyaz sarı kırmızı
- 12- Kompozisyon: Göz boncuğu küçük ve büyük balık şeklinde çalışılmıştır. Balığın göz kısımları göz boncuğu şeklinde çalışılmış, beden kısmında göz boncukları ile süslenmiştir. Süslemek üzere balığın kuyruk kısmına kurdale takılmış ve herhangi bir yere asmak içinde zincir geçirilmiştir.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 34
- 2- Fotoğraf: 34
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Çeşitli şekillerde narlıklar (mask ve testi)
- 6- Boyutları: 9x3cm, 9x4 cm.
- 7- Kaynağı: Göz boncuğu satan dükkanlar
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuğu yapım malzemeleri
- 10- Uyglanan Teknik: Göz boncuğu yapım teknikleri
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, beyaz, sarı
- 12- Göz Boncuğu, küçük testi ve insan figürü şeklinde yapılmıştır. Üzeri gene göz boncukları ve paralel çizgilerle süslenmiştir.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 35
- 2- Fotoğraf: 35
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Kül tablası
- 6- Boyutları: 8x6
- 7- Kaynağı: Filiz Yılmazoğlu
- 8- Tarihi: 1973
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuğu yapımında kullanılan cam ve boyalar
- 10- Uygulanan Teknik: Göz boncuğu yapım tekniği
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, beyaz
- 12- Kompozisyon: Yuvarlak bir şekil verilerek kenarlar yüksek orta kısım daha çukur bırakılmıştır. Ortasına bir göz boncuğu konarak kenarına sigara konulmak için çukur bir kısım ve bir göz boncuğu motifi tekrar edilmiştir.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek :36
- 2- Fotoğraf: 36
- 3- İlgili Koleksiyon:
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Levhalar
- 6- Boyutları: Çapı 5cm
- 7- Kaynağı: Boncuk satan dükkanlar
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme: Karton, göz resmi basılı kağıt, penez (Yalancı para) mavi boncuk
- 10- Uygulanan Teknik: Yapıştırma, tele geçirme, delme
- 11- Kullanılan Renkler: Beyaz, sarı, kırmızı mavi.
- 12- Kompozisyon: Küçük büyük kalın malzemelerden (kağıt plastik ve çeşitli malzemeler) Daireler üzerine nazarla ilgili dualar ve göz resimleri yapışmış kenarlarına saçak türünde çeşitli şekiller takılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 37
- 2- Fotoğraf: 37
- 3- İlgili Koleksiyon:
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Levha
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Kağıt

- 10- Uygulanan Teknik: Baskı
- 11- Kullanılan Renkler:
- 12- Kompozisyon: 1- Nazardan korunmada kullanılan el şeklinin ortasına göz motifi iç kısmına ve yanlarına nazarla ilgili dualar yazılmıştır.

Nazardan korunmak için kullanılmaktadır. 2- Ortada el ve göz motifi üstünde "Bismillahirrahmanirrahim" iki yanda "Allah" "Muhammed" yazılmıştır. Dış yanlar çiçeklerle süslenmiş olup altta nazarla ilgili dualar yazılmıştır. Arabalar, dükkanlar ve evleri nazardan korunmada kullanılmaktadır.

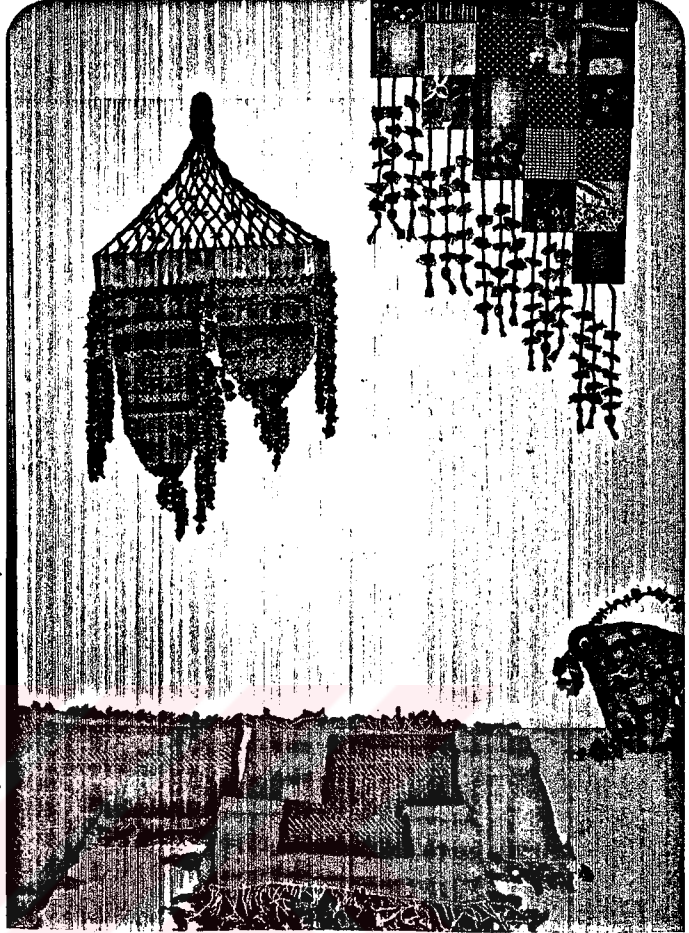
- 13- Eserle İlgili Notlar: Fotoğraflar Sedat Veyis Örnek'in Halk Bilim Eserinden alınmıştır.

- 1- Örnek: 38
- 2- Fotoğraf: 38
- 3- İlgili Kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Boncuk nazarlık
- 6- Boyutları: 15x30 cm
- 7- Kaynağı: Abdurrahman Diker
- 8- Tarihi: 1972
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç)
Boncuk ip
- 10- Uygulanan Teknik: Örme, düğümleme
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, yeşil sarı, beyaz kırmızı
- 12- Kompozisyon: Bir eşkenar üçgen üzerinde dikdörtgen bir açıklık oluşturulup, içine iki kuş yerleştirilmiş, eşkenar üçgenin alt tarafına boncuk saçaklar bağlanmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

ESKİ NAZARLIKLARDAN ESİNLENEREK
MESLEKİ EĞİTİM FAKÜLTESİNDE
YAPILAN NAZARLEKLAR

- 1- Örnek : 39
- 2- Fotoğraf: 39
- 3- İlgili Kolleksiyon: Mesleki Eğitim Fakültesi
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Komrüksiyon
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi: 1985
- 9- Kullanılan Malzemeler(Gereç): Kumaş parçaları, meşin, renkli ipler, üzerlik.
- 10- Uygulanan Teknik: Bez dokuma, Bağlama dikme, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Sarı (meşin sarısı) kırmızı turuncu, mavi siyah üzerlik sarısı
- 12- Kompozisyon: Dikdörtgen kesilmiş bir bantın üst kısmına ipler geçirilip üçgen şekli verilecek şekilde düğümlenmiştir, düğüm aralarında kumaş parçaları kullanılmıştır. Alt kısmında kumaş parçalarından dokuma yapılarak biri dikdörtgen ucu üçgen diğeri kare ve uç kısmı üçgen biten düzenler oluşturulmuş, yanlarda, ortada üzerlik ve kumaşlardan saçaklar oluşturulmuştur.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 40
- 2- Fotoğraf: 40
- 3- İlgili kolleksiyon: Özel kolleksiyon

4- Envanter No:

5- Türü: Hazarlık

6- Boyutları: 12x25

7- Kaynağı: Nuray Yolcu

8- Tarih: Mayıs 1986

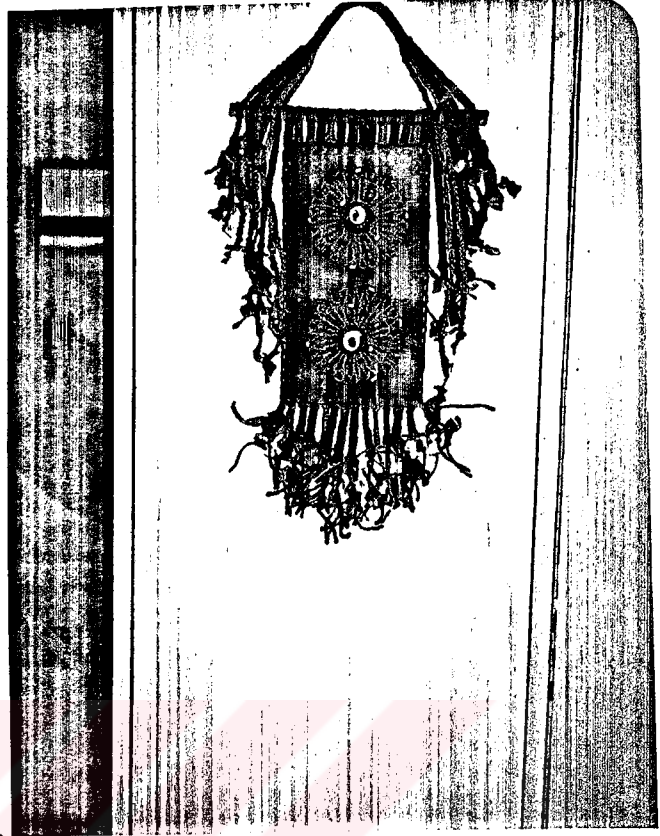
9- Kullanılan malzeme (Gereç):
Çapıt, (kumaş parçası), sicim, mukavva, deri, nazar boncuğu.

10- Uygulanan teknik: Bitkisel örücülük (sepet örücülüğü), makrome, yapıştırma, bağlama

11- Kullanılan renkler: Açık-koyu yeşil, kırmızı, kahverengi sarı, beyaz, bej (sicim rengi) mavi turuncu.

12- Kompozisyon: Dikdörtgen bir düzenin ortasına iki yuvarlak desen ve desenlerin ortasında göz boncukları bulunmaktadır. Dikdörtgen düzen sıırımlarla bir çubuğa bağlanmış, çubuğun üst kısmında askı yeri ve yan kısımlarında sarkıtlar kullanılmıştır. Dikdörtgen düzenin alt kısmında ise saçaklar sarkıt ve çapıtlarla (kumaş parçaları) süslenmiştir.

13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 41
- 2- Fotoğraf: 41
- 3- İlgili Kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 1- 1503x cm
2- 30x30 cm
3- 25x50 cm
4- 25x25 cm
- 7- Kaynağı: 1- Ayşe Parlar
2- Süheyla Sacun
3- Hatice Dönmez
4- Gülsevim Kara
- 8- Tarih: Mayıs 1986
- 9- Kullanılan Malzeme(Gereç):
1- Tazı boncuğu, kumaş,sutaşı, nazar boncuğu (göz boncuğu)
2- Renkli düğmeler, sicim, simlikumaş, mukavva
3- Deri sicim, nazar boncuğu,yünlü kumaş, (göz boncuğu)
4- Deri, sicim, nazar boncuğu (göz boncuğu) renkli boncuklar, ipek kumaş (Astarlık) fasülye
- 10- Uygulanan Teknikler: Makrame yapıştırma, düğümleme, tığ örücülüğü çarpana (kolon) dokuma
- 11- Kullanılan renkler: Yeşil,turuncu,beyaz,siyah,sarı kırmızı,kahverengi,bordo, haki yeşil, bej,pembe,mor,mavi.
- 12- Kompozisyon:
1- Eşkenar üçgen üzeri boncuklarla süslenmiş alt kısmına sarkıtlar sarkıtılmıştır. Sarkıtlar muska ve bez parçaları ile süslenmiştir.

- 2- Dikdörtgen zemin üzerinde süslemeler yapılmış ve alt kısmında sarkıtlar hazırlanmıştır. Sarkıtlarda muska ve boncuklar kullanılmıştır.
- 3- İki daire makrome düğümleri ile birleştirilip, nazar boncukları ve zillerle süslenmiştir.
- 4- İki eşkenar üçgen üst üste yerleştirilmiştir. Kenarları çarpına (kolon) dokumalarla nazar boncukları ve fasulyeler ile süslenmiştir.

13- Eserle İlgili Notlar:

1- Örnek: 42

2- Fotoğraf: 42

3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon

4- Envanter No:

5- Titri: Nazarlık (pano)

6- Boyutları: 35x70 cm

7- Kaynağı: Şükriye Yılmaz

8- Tarihi: Nisan 1986

9- Kullanılan Malzeme (Gereç):

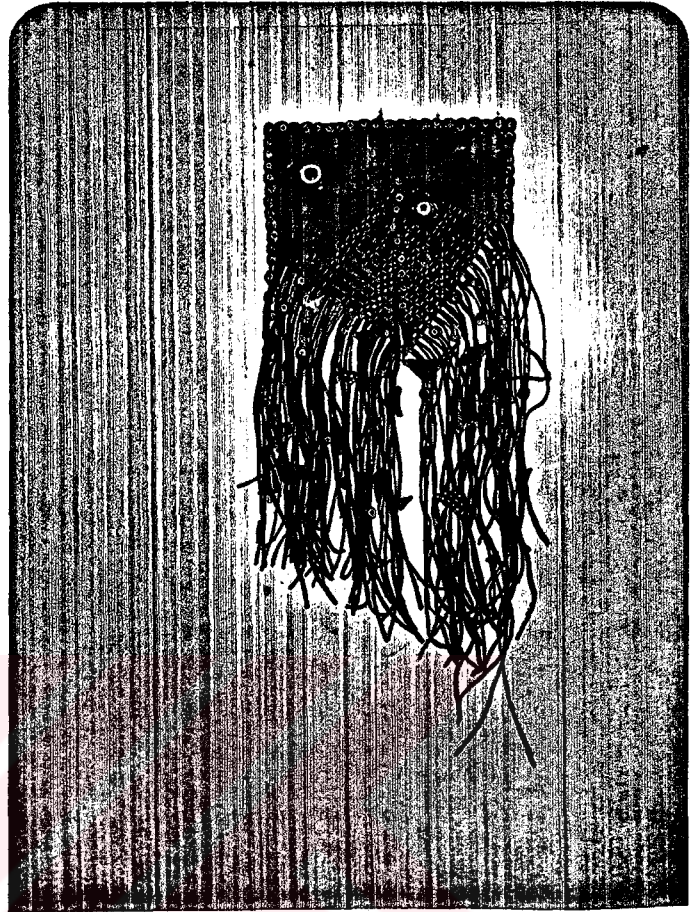
Nazar boncukları, meşin, kumaş, parçaları, siyah ve kahverengi dylon boya, derby.

10- Uygulanan Teknik: Sırım şeklinde kesilen meşinlerin bir alt bir üst dokuma tekniğiyle yapılmıştır.

11- Kullanılan Renkler: Kahverengi, kırmızı, mavi, sarı, beyaz, bordo mor.

12- Kompozisyon: İki adet üçgen şeklindeki meşinden çıkan sırimlar bir alt, bir üst dokuma tekniği ile üçüncü bir üçgen meydana getirmiş, dokunan kısmın uçlarından sarkan sırimlara muskalar ve boncuklar takılmıştır.

13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 43
- 2- Fotoğraf: 43
- 3-İlgili Kolleksiyon: Özel kolleksiyon

4-Envanter No:

5- Türü: Nazarlık (Pano)

6- Boyutları: 20x60cm

7- Kaynağı: Semiha Ercan

8- Tarihi: Nisan 1986

9- Kullanılan Malzeme (Gereç)

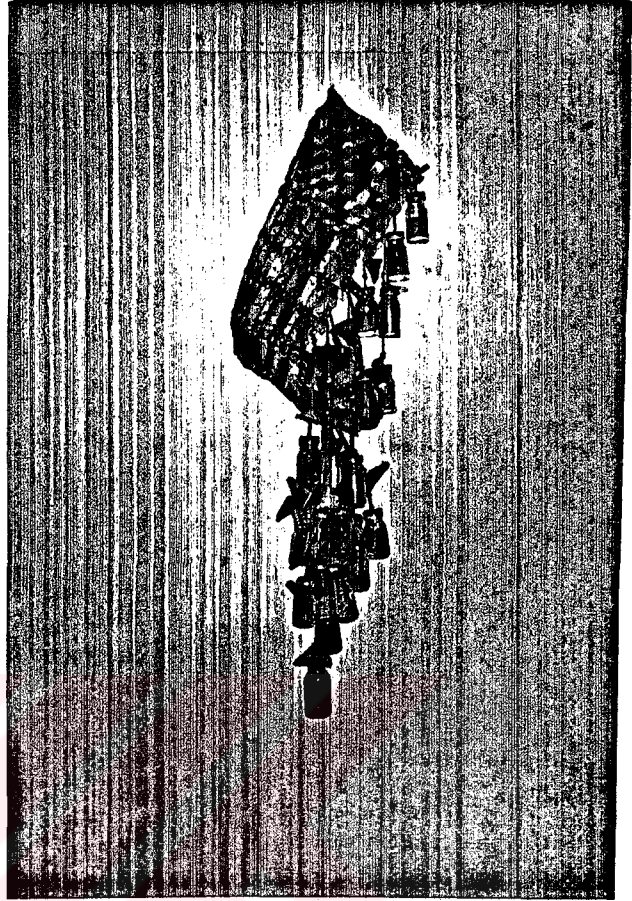
Hasır, penisilin şişesi nazarlık taşı, guaş boya kumaş muska.

10- Kullanılan Teknik: Hasırdan bir alt, bir üst dokuma.

11- Kullanılan Renkler: Hasırın doğal rengi, sıırımın doğal rengi şişe içerisindeki mozaik taşlar: Sarı, mavi, lacivert, turuncu ve muskalarda.

12- Kompozisyon: Hasır bir alt, bir üst örülerek ve ıslatılıp şekli ve rilerek eşkenar dörtgen durumuna getirilmiştir. Sağ taraftaki kenara sıırımlar geçirilip ucuna mavi taşla doldurulmuş şişelere ve muskalar tutturulmuştur.

13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 44
- 2- Fotoğraf: 44
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 35x35
- 7- Kaynağı: Sevgi Can
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Sırım, Tahta çubuk, çapıt
(kumaş parçası) yapıştırıcı,
vernik göz boncuğu
- 10- Uygulanan Teknik: Düğümleme,
yapıştırma.
- 11- Kullanılan Renkler: Kırmızı,
sarı, mavi, sütlü kahve, turuncu.
- 12- Kompozisyon: Tahta çubuk üzerine düğümler sırimlarla yapıştırılmış ve aşağıya doğru sarkıtlar şeklinde uzatılmıştır. Sarkıtlarda çapıt muska ve göz boncuğu kullanılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 45
- 2- Fotoğraf: 45
- 3-İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları: 20x45
- 7- Kaynağı: Gülnar Akpınar
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
F.Tutkalı, mesina, boncuk, nişasta, vernik.
- 10- Uygulanan Teknik: Hamur hazırlama ve şekillendirme
- 11- Kullanılan Renkler: Beyaz, sarı lacivert, (guaş)
- 12- Kompozisyon: Formika tutkalı ve un karışımı ile yapılmış olan hamurla göz boncuğu şekilleri verilmiş ve boyanmıştır. İrili ufaklı göz boncukları sicimlerle kenarlardan saçak şeklinde sarkıtılmıştır.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

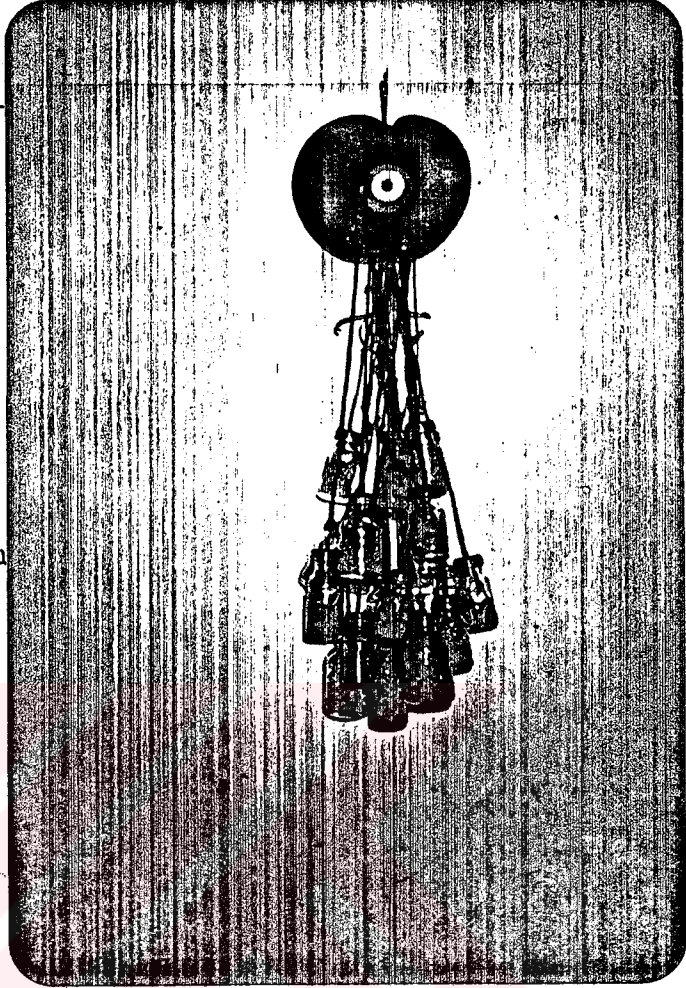
- 1- Örnek: 46
- 2- Fotoğraf: 46
- 3- İlgili Kolleksiyon: Özel
kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Avize
- 6- Boyutları: 25x35
- 7- Kaynağı: Fatma Subaş
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme(Gereç):
Meşin (kahverengi),nazar bon-
cuğu, çan, nal, çeşitli ebat-
larda kesilmiş cam parçaları
ve 25 cm çapında nakış kasnağı
- 10- Uygulanan Teknik: Bağlama,
yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, sarı,
beyaz ve kahverengi.
- 12- Kompozisyon: Daire kasnak etrafındaki sırim saçaklar yukarı taraf-
ta tutturulma yerini, aşağı taraflarda sarkıtları oluşturmuştur.
Saçakların uçları göz boncuğu, çan, nal ve hamayıl şeklinde cam-
larla süslenmiştir.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 47
- 2- Fotoğraf: 47
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter: No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 30x50 cm
- 7- Kaynağı: Demet Kurt
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Meşin, sırım, göz boncuğu, kumaş, muska, derby, tahta çubuk, boya, vernik, çan
- 10- Kullanılan Teknik: Makrome yapıştırma, bağlama
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, beyaz, sarı, açık hardal rengi (muska), meşin rengi (sütlü kahve)
- 12- Kompozisyon: Büyük bir nazar boncuğu baş olarak kullanılıp meşin ve sırımdan makrome tekniği ile bebek vücudu meydana getirilmiştir. Aralarında göz boncukları, muska ve çan süsleyici unsur olarak kullanılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 43
- 2- Fotoğraf: 43
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 15x35
- 7- Kaynağı: Semiha Ercan
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuğu, sırim, penisilin şişeleri, boyanmış nazarlık, derby
- 10- Kullanılan Teknik: Bağlama, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Sarı, mavi, lacivert, turuncu, sırim rengi (sütlü kahve)
- 12- Kompozisyon: Büyük bir nazar boncuğunun içerisinden geçirilen sırimlar aşağıya doğru sarkıtlar halinde kısalı, uzunlu yerleştirilmiştir.

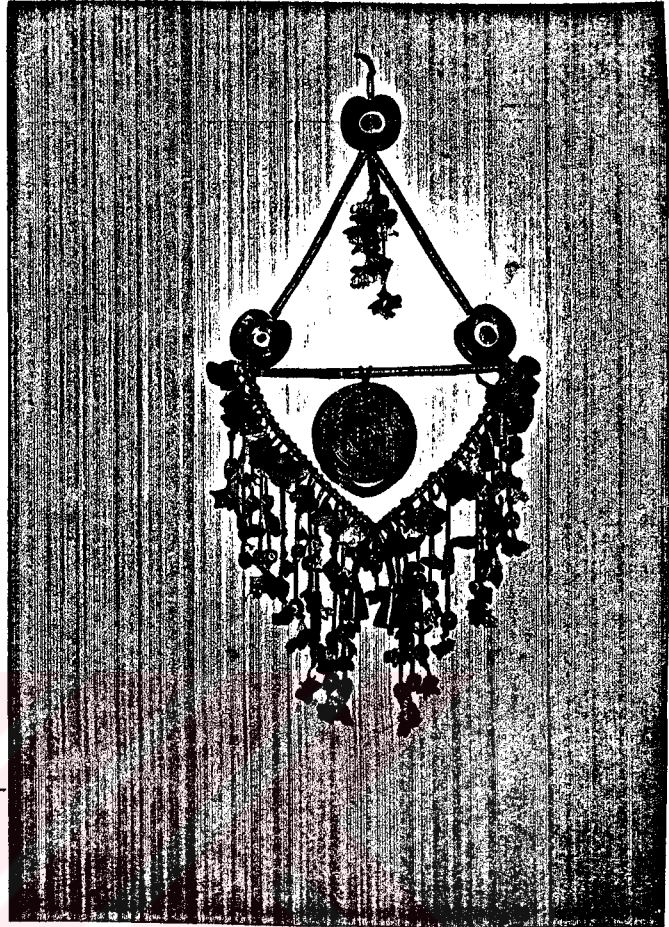
Sırımların uçlarına içerisi mavi taşlarla doldurulan şişeler kullanılmıştır.

- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 49
- 2- Fotoğraf: 49
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 25x30
- 7- Kaynağı: Nigar Cengiz
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Çıta, at nalı, çan, göz boncuğu, üzerlik, çapıt (kumaş parçası)
- 10- Kullanılan Teknik: Bağlama, yapıştırma
- 11- Kullanılan renkler: Kırmızı, yeşil, sarı, mavi, turuncu, bordo.
- 12- Kompozisyon: Eşkenar üçgenin köşelerine atnalı yerleştirilip, at nalarının üst kısımlarına göz boncukları takılmıştır. Nalların iç kısmında çapıtlar, üzerlik ve kumkalardan oluşan sarkıtlar kısalı uzunlu olarak çanlarla bitirilmiştir.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 50
- 2- Fotoğraf: 50
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Mazarlık (Pano)
- 6- Boyutları:
- 7- Kaynağı: Hurten Şadanoğlu
- 8- Tarihi: Nisan 1936
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Göz boncuğu, meşin, çapıt ipler
- 10- Uygulanan Teknik: Bağlama, yapıştırma, düğümleme
- 11- Kullanılan Renkler: Sarı, kırmızı, mavi, sütlükahve (meşin rengi), pembe.
- 12- Kompozisyon: Üç tane büyük göz boncuğu deri çubuklarla tutturularak eşkenar üçgen şekli verilmiştir. Üçgenin taban kısmının tam ortasında daire şeklinde bir madalyon konulup deri çubuklarla aşağı yukarı bir üçgen daha meydana getirilmiştir. Alt kısmına çapıtlar, hamayıl ve göz boncuklarından saçaklar ve sarkıtlar yapılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

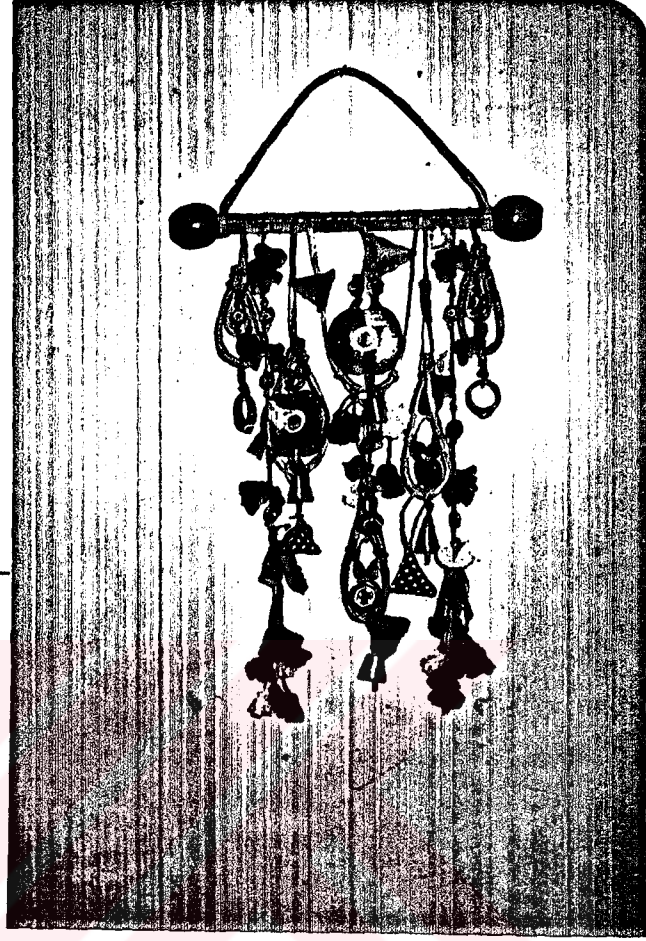
- 1- Örnek: 51
- 2- Fotoğraf: 51
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel
koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 25x45
- 7- Kaynağı: Şirin Sertlek
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Meşin, renkli sicimler, göz
boncuğu, çan, sarmısak, çapıt
(kumaş parçası) yapıştırıcı,
vernik.
- 10- Kullanılan Teknik: Makrome,
dokuma tekniği, yapıştırma.
- 11- Kullanılan renkler: Kahveren-
gi, sarı, mor, kırmızı, yeşil
- 12- Kompozisyon: Tahta bir çerçeve üzerinde dokuma tekniği ile ters
bir dik üçgen oluşturulmuştur. Ters dik üçgenin verev alt kenarı-
na muska, çan, çapıt ve boncuklarla çeşitli sarkıtlar bağlanmı-
ştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

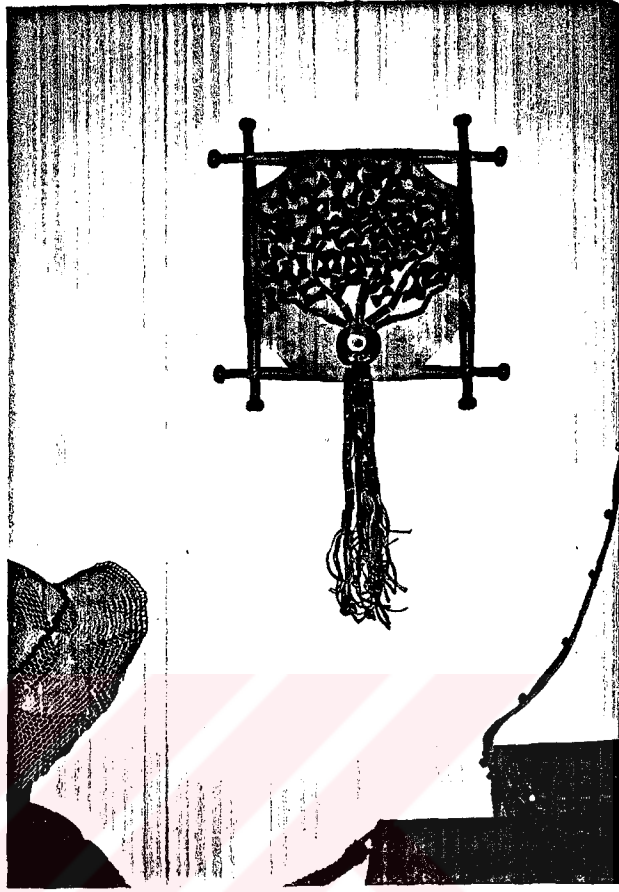
- 1- Örnek: 52
- 2- Fotoğraf: 52
- 3- İlgili Kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 30x30
- 7- Kaynağı: Haber Ekinciler
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme(Gereç):
Meşin, çuval, kumaş, parçaları, göz boncuğu, çiçek hamuru, kargı, vernik, boya,
- 10- Kullanılan Teknik: Yapıştırma, bağlama, hamur hazırlama ve şekillendirme
- 11- Kullanılan Renkler: Kırmızı, sarı, kahverengi, siyah, meşin rengi (sütlü kahve)
- 12- Kompozisyon: Kare bir düzen üzerine göz boncuğuna benzeyen deriden kabartma şekiller verilmiş, şeklin tam ortasına bir göz boncuğu yerleştirilmiştir. Göz şeklinin etrafında küçük göz boncukları vardır. Renkli kumaş parçaları ile hazırlanmış olan muskalar demet halinde gözün en uç noktası olacak kısmından aşağıya doğru sarkıtlar şeklinde bağlanmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 53
- 2- Fotoğraf: 53
- 3- İlgili Kolleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları: 30,50 cm
- 7- Kaynağı: Nülya Karabağ
- 8- Tarihi: 14.4.1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
İşlemiş meşin, çanlar, kumaş parçaları, çeşitli nazar boncukları. Varnik, tahta çubuk.
- 10- Uygulanan Teknik: Makrome, Bağlama, yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Turuncu kırmızı, sarı, beyaz lacivert, mavi.
- 12- Kompozisyon: Meşin parçaları ince şeritler halinde, kesilip, ıslatılarak şekil verilerek (su damlası gibi) Nazar boncukları ile süslenmiştir. Kumaş parçaları meşin sıırımlar üzerine tutturularak, Tahta çubuk üzerinde bir düzen verilerek hazırlanıp, damlaların ucuna çanlar takılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 54
- 2- Fotoğraf: 54
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Pano
- 6- Boyutları: 40x40
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi: 1983
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Tahta çubuk, keçe, göz boncuğu meşin bantlar, kumaş parçaları
- 10- Uygulanan Teknik: Yapıştırma, bağlama.
- 11- Kullanılan Renkler: Tahta rengi, kirli beyaz (keçe rengi) mavi, beyaz, kırmızı, yeşil meşin rengi (sütlü kahve)
- 12- Kompozisyon: Kare bir çerçevenin ortasına deri ile yuvarlak bir şekil verilmiştir. Yuvarlak şekil üzerine dallar ve yapraklar yapılmıştır. Ağacın kök ve gövde kısmı bir göz boncuğu konarak saçaklarla süslenmiştir.
- 13- Eserle ilgili Notlar:

- 1- Örnek: 55
- 2- Fotoğraf: 55
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel
koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 30x50
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi: Hisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Bakır levha, meşin, sırım, göz-
boncuğu.
- 10- Kullanılan Teknik: Yapıştırma,
bağlama.
- 11- Kullanılan Renkler: Bakır
rengi, kahverengi, koyunavi,
beyaz, sütlü kahve (sırım ren-
gi)
- 12- Kompozisyon: Ortadan kesilerek bakırla çerçevelenmiş üçgenin üstte
kalan parçası göz boncuğu takılı iki sarkıtla altaki diğer yarıya
bağlanmıştır. Alt kısmından göz boncuklu sacaklar sarkıtılmıştır.
Üçgenin her iki yarı parçası hamurla hazırlanıp boyanmış göz bon-
cuklarıyla süslenmiştir.
- 13- Eserli İlgili Notlar:

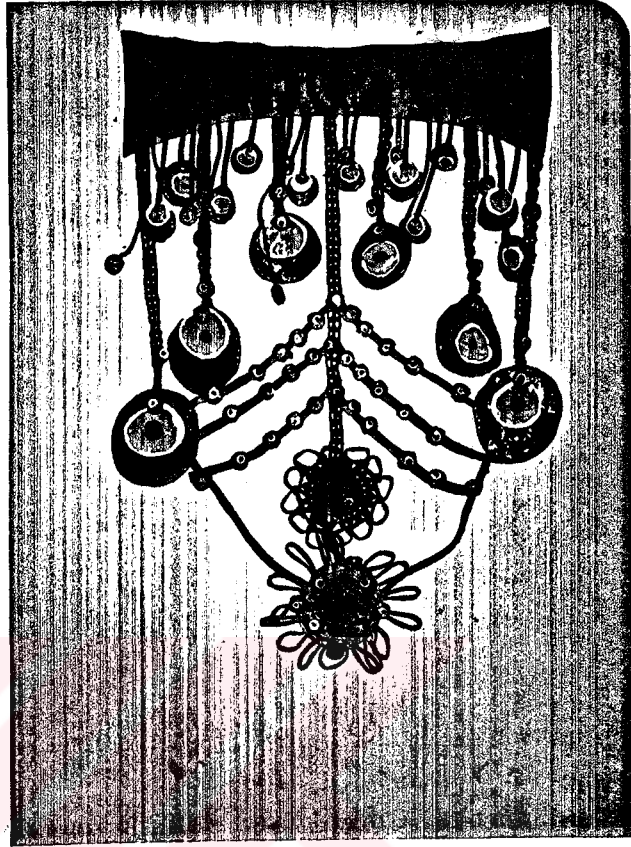
- 1- Örnek: 56
- 2- Fotoğraf: 56
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel koleksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 40x60 cm
- 7- Kaynağı: Cemile Elmalı
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Boya, vernik, sarımsak, meşin,
nazar boncukları (göz boncuğu)
Tahta çubuk, muskalar
- 10- Uygulanan Teknik: Makrome,
yapıştırma
- 11- Kullanılan Renkler: Mavi, turuncu, sarı, kırmızı, sütüü
kahve (meşin rengi), beyaz, koyu mavi.
- 12- Kompozisyon: Sırımlar, Tahta, çubuk üzerine sarkıtlar şeklinde geçirilmiştir. Yanlarındaki bantlar makrome tekniğı ile yapılmış, ortadaki sıırımlar üzerine muskalar takılmıştır. Orta gruptaki sıırımların üstüne eşkenar dörtgen bir düzen yerleştirilmiş ve üzerine göz boncukları konulmuştur. Alt kısımdaki sarkıtlarada muskalar bulunmaktadır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 57
- 2-Fotoğraf: 57
- 3-İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4-Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 25x65cm
- 7- Kaynağı: Nevin Demir
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Boya, vernik, derby,meşin
göz boncuğu, tahta çubuk
çapıt (kumaş parçaları) çan.
- 10- Kullanılan Teknik: 4 lü düz
bağlama, yapıştırma hasır
örgü.
- 11- Kullanılan Renkler: Sütü
kahve, açık-koyu mavi, turuncu, kırmızı, sarı
- 12- Kompozisyon: Tahta çubuk üzerine hasır örgü ile onbir tane deri sarkıt yapılmıştır. Sarkıtlar kısıdan uzuna doğru sıralanmış ve aralarına çapıt, muska ve göz boncuklar yerleştirilmiştir. En uçlarında ise; çanlar bağlanmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

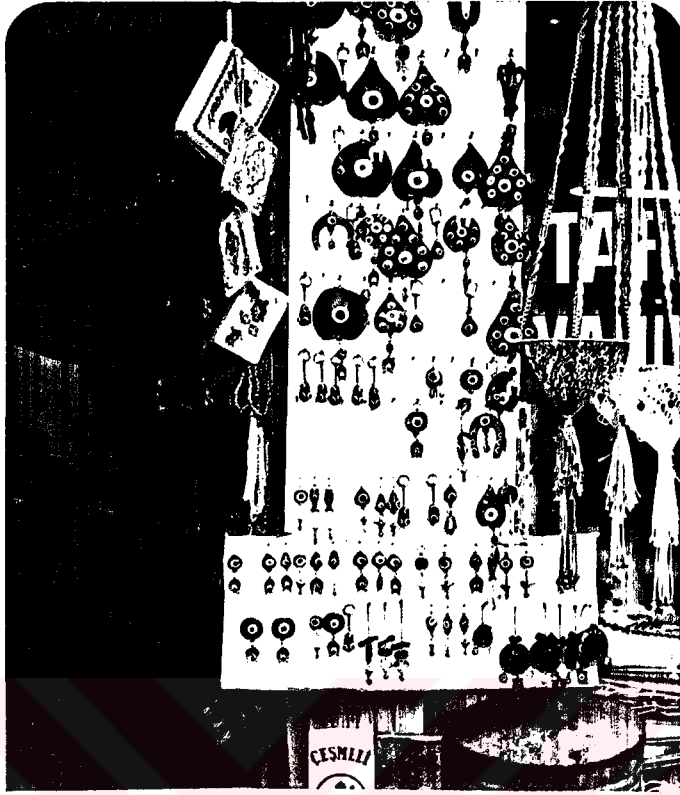
- 1- Örnek: 58
- 2- Fotoğraf: 58
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kol, leksiyon
- 4- Envanter No:
- 5- Türü: Nazarlık (Pano)
- 6- Boyutları: 25x35 cm
- 7- Kaynağı: Aliye Demirci
- 8- Tarihi: Nisan 1986
- 9- Kullanılan Malzeme (Gereç):
Meşin, sırim, formika zamkı
göz boncuğu, un, vernik, boya.
- 10- Kullanılan Teknik: Makrome,
güneş danteli, yapıştırma,
hamur hazırlama, bitkisel örü-
cülük (sepet örücülüğü)
- 11- Kullanılan Renkler: Kahveren-
gi, mavi, sarı, beyaz sütlü kahve (meşin rengi)
- 12- Kompozisyon: Muska, şeklinde meşin, parçasından örgü tekniği ile
simetrik bantlar çıkarılarak uçları hamurla hazırlanmış göz bon-
cuklarıyla bitirilmiştir. Orta şeritten çıkan diagonal bantlar en
kenarda kalan göz boncuklarıyla birleştirilmiştir. En alt kısımda,
bitkisel örücülükte kullanılan bir teknikle işlenmiş (sepet örü-
cülüğü) yuvarlak deri gözler kullanılmıştır.
- 13- Eserle İlgili Notlar:

- 1- Örnek: 59
- 2- Fotoğraf: 59
- 3- İlgili Koleksiyon: Özel kolleksiyon
- 4- Envanter; No:
- 5- Türü: Nazarlık
- 6- Boyutları: 30x65cm
- 7- Kaynağı:
- 8- Tarihi:
- 9- Kullanılan Malzeme: Göz boncukları çapıt (kumaş parçaları) ipler.
- 10- Kullanılan Teknik: Alt, üst, dokuma, yapıştırma bağlama.
- 11- Kullanılan Renkler: Kirli beyaz, bej, lacivert, beyaz, sarı, kırmızı.
- 12- Kompozisyon: Bir büyük, diğeri küçük olmak üzere iki daire dokuma tekniğiyle meydana getirilmiştir. Ortaları göz boncukları ile süslenerek, sarkıtlarla birbirine tutturulmuştur. Sarkıtların en ucuna çapıtlar bağlanmıştır.
- 13- Eserli İlgili Notlar:

LEVHALAR I

Nazar Boncuğu Satan Dükkanlardan Bir Görünüm

Altın Maşallah Satan Bir Kuyumcu Vitrini

LEVHALAR II

Dokumalarda Nazarlıkla ilgili Motiflerin Kullanılması

Ankara Etnografya Müzesindeki Tazı Boncuğu

LEVHA III

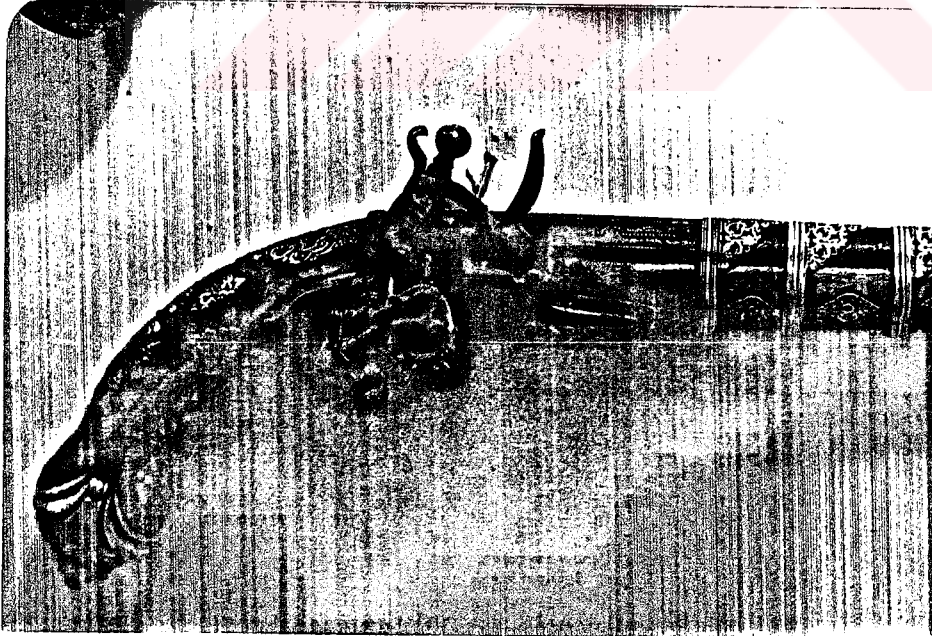
Kıyafetlerinde nazırlıklar taşıyan
kadınlar.

Sedat Veyis Örnek, Türk Halk Bilimi. Ankara 1977, s.171 den
alınmıştır.

LEVHALAR IV

Omuzunda nazarlık bulunan çocuk

Üzerinde "Tuz çıkışı" bulunan bir silah.

(Ankara Etnoğrafya müzesi).

AÇIKLAMA

Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Elsanatları Eğitimi Bölümünde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu araştırmada; Nazar ve nazarlıkla ilgili bilgilerin toplanarak, ilgilenen kesimin yararlanacağı öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Size sunulan bu anket, araştırmaya temel olacak bilgilerin önemli bir bölümünü toplamak amacıyla hazırlanıp geliştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, büyük ölçüde size sunulan bu ankette yer alan sorulara vereceğiniz yanıtlara dayalı olacağından soruları cevaplarken kendi görüş ve yörenizdeki bilgileri yansıtmaya çalışmanız büyük önem taşımaktadır.

Bu anket toplam 60 sorudan oluşmaktadır. Ankette derecellemeli, seçenekli ve açık uçlu biçiminde sorular bulunmaktadır.

Derecellemeli soruları dikkatle okuyarak görüşünüze uygun olan dereceleme ölçütünün sol tarafına (X) işaretini koyunuz.

Seçenekli olarak verilen soruları görüşünüze uygun olan yere veya yerlere (X) işareti koyarak ya da Başka.....seçeneğini yazarak cevaplayınız. Seçenekli sorularda birden fazla tercih yapabilirsiniz.

Açık uçlu biçimindeki sorulara ilişkin cevaplarınızı kısa ve özlü olarak yazınız.

Ankette kapsanan soruların tümüne içtenlikle verdiğiniz yanıtlara ilgi ve yardımlarınıza teşekkür ederim.

Saygılarımla.

G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi
Elsanatları Eğitimi Bölümü
Öğretim Görevlisi
Feriha Akpınarlı

Adınız Soyadınız:

2- Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

3- Yaşınız ve Doğum Yeriniz:

4- Medeni Durumunuz: () Evli - Çocuklu () Evli Çocuksuz () Bekar

5- Varsa, çocuklarınızın sayısı ve cinsiyeti: () Kız () Erkek

() 1-2 () 1-2

() 3-4 () 3-4

() 5-6 () 5-6

6- Öğrenim Durumunuz () Okuma-yazma bilmiyor

() Okuma-yazma biliyor

() İlkokul

() Ortaokul

() Lise

() Yüksekokul

7- Oturduğunuz Semt, Mahalle veya Köy:

8- Bulunduğunuz çevrede halk arasında nazar, uğurlu gün, adak, fal gibi çeşitli inançlar var mıdır?

() Evet () Hayır

9- Cevabınız evet ise bu inançlara ne derece inanırsınız?

() Pekçok () Çok () Orta () Az () Hiç

10- Bulunduğunuz yörede hangi inançlarla karşılaştınız?

() Adak, dilek ile ilgili inançlar

() Beddua ile ilgili inançlar

() Nazar ile ilgili inançlar

() Doğumlu ile ilgili inançlar

() Alın yazısı kadar ile ilgili inançlar

() Düğünle ilgili inançlar

() Çocuklarla ilgili inançlar

() Fal ve falcılıkla ilgili inançlar

() Göz seyirnesi ile ilgili inançlar

() Günlerle ilgili inançlar

() Hastalıklarla ilgili inançlar

() Hayvanlarla ilgili inançlar.

() Hastalıklarla ilgili inançlar

() Din ile ilgili inançlar

() Başka.....

11- Nazar (göz değmesi) inancına inanırmısınız?

() Evet () Hayır

12- Cevabınız evet ise;

a) Fizyolojik yapı olarak kimlerin nazarı dediğine inanırsınız?

b) Gözü hangi renkte olanların nazarı doğduğuna inanırsınız?

() Mavi gözlü () siyah gözlü () Başka

() Yeşil gözlü () Kahverengi gözlü

13- Yörenizde nazarı değen kişiler ile ilgili söylentiler varmı?

() Evet () Hayır

14- Cevabınız evet ise bu söylentiler nelerdir?

15- Nazar (göz değmesi) kimleri etkilemektedir?

() Çocukları () Hayvanları

() Yetişkinleri () Çeşitli eşyaları

() Beğenilen her şeyi () Bol meyve veren ağaçları

() Bol süt veren hayvanları () Başka.....

16- Nazar değdiğinde hangi belirtilere rastlanmaktadır?

() Esneme () Sararma

() Başağrısı () Çiçek açmama ürün vermeme

() Kırılma, dökülme () Zayıflama

() Ölüm () Başka.....

17- Nazara zamandan beri inanırsınız?

() Doğduğumdan beri () Bir olaydan sonra

() Başka.....

18- Nazara inanırken etki altında kaldınız mı?

() Evet () Hayır

19- Cevabınız evet ise; Kimlerin etkisi altında kaldınız?

() Çevremin () Akrabalarımın

() Annemin () Başka.....

20- Yörenizde nazar tedavisinde hangi işlemler yapılmaktadır?

☐ Közleme	☐ Tuz patlatma
☐ Kremul	☐ Kırk el
☐ Muska	☐ Hocaya okutma
☐ Efsunlama	☐ Tütsüleme
☐ Kurşun dökme	☐ Başka.....

21- Nazar tedavisinde işlemleri kimler yapmaktadırlar?

☐ Ocaklar	☐ Ehliyetli kişiler
☐ Hocalar	☐ Başka.....

22- Nazar tedavisinde yapılan işlemler yörenizde nasıl yapılmaktadır?

23- Nazardan korunmak için neler yapılmaktadır?

☐ Kötü dilli ve gözlü kişilerden uzak durmak
☐ Mavi renkli kumaş taşımak
☐ Nazarlık taşımak
☐ Eski elbiseler giyinmek ve çirkin görünmek
☐ Tütsülenmek
☐ Hamayıl takmak
☐ Muska taşımak
☐ Hocaya okutmak
☐ Başka.....

24- Yörenizde hamayıl, muska, tütsüleme işlemleri, kimler tarafından nasıl yapılmaktadır?

Hamayıl:

Muska

Tütsüleme

25- Nazarlık kullanırmısınız?

() Evet () Hayır

26- Nazarlığı niçin kullanırsınız?

() Aksesuar olarak () Nazardan korunmak için
() Ev dekorasyonunda () Başka.....

27- Yörenizde nazarlığı daha çok kimler kullanmaktadır?

() Çocuklar () Gençler
() Yaşlılar () Hayvanlar
() Bitki ve çiçekler () Başka.....

28- Nazarlığı nasıl temin ediyorsunuz?

() Kendim yapıyorum () Satın alıyorum
() Yaptırıyorum () Başka.....

29- Nazarlık hediye etmeyi düşünür müsünüz?

() Evet () Hayır

30- Cevabınız evet ise; nazarlığı kimlere hediye edersiniz?

() Doğumda anneye veya çocuğa () Yeni evlilere
() Yeni ev taşınanlara () Başarı kazananlara
() Sünnet olan çocuklara () Yeni alınan ev eşyalarına
() Yeni alınan arabalara () Başka.....

31- Yörenizde nazarlık takımı nelerden yapılmaktadır?

() Mavi boncuk (göz boncuğu) () Muska
() Maşallah yazılı altın () At nalı
() Akik () Çörek otu
() İğde çekirdeği () Minyatür el
() Minyatür makas () Kurt dişi
() Kaplumbağa yavrusu kabuğu () Deniz böcekleri
() İnsan saçı () Hayvan tüyü
() Küçük çalı () Yılan kemiği
() Üzerlik () Başka.....

32- Sizin kullandığınız nazarlık takımında neler bulunmaktadır?

33- Nazarlık olarak evlere neler asılmaktadır?

☐ Mavi boncuk	☐ At nalı
☐ At kafası	☐ Üzerlik
☐ Kurt kafası	☐ Eski pabuç
☐ Deve kafası	☐ Kurt derisi
☐ Geyik boynuzu	☐ Başka.....

34- Dükkan vb. yerlere "nazarlık" olarak neler asılmaktadır?

☐ Mavi boncuk	☐ Maşallah yazılı altın
☐ At kafası	☐ Kurt kafası
☐ Nazar duası yazılı levha	☐ At nalı
☐ Eski pabuç	☐ Kurt derisi
☐ Geyik boynuzu	☐ Sarmısak
☐ Başka.....	

35- Çocuklara "nazarlık" olarak neler takılmaktadır?

☐ Mavi boncuk	☐ Maşallah yazılı altın
☐ Muska	☐ Hamayıl
☐ İp vb. takılmış şap	☐ Mercan
☐ İt boncuğu	☐ Maşallah
☐ Hurma çekirdeği	☐ Minyatür el
☐ Minyatür makas	☐ Sarımsak
☐ Katır Tırnağı	☐ Kurt dişi
☐ Başka.....	

36- Arabalara "nazarlık" olarak neler takılmaktadır?

☐ Mavi bon uk (nazar boncuğu)	☐ Şap
☐ At nalı	☐ Muska
☐ İt boncuğu	☐ Maşallah vb. yazılı levha
☐ Bebek pabucu	☐ Başka.....

37- Hayvanlara "nazarlık" olarak neler takılmaktadır?

☐ Mavi boncuk	☐ Muska
☐ Hamayıl	☐ Mavi renkli kumaş parçası
☐ Şap	☐ Başka.....

38- Çiçeklere "nazarlık" olarak neler takılmaktadır?

- () Mavi boncuk (göz boncuğu) () Mavi renkli kumaş
 () Yumurta kabuğu () İt boncuğu
 () Hurma çekirdeği () Başka.....

39- Yörenizdeki nazarlıkların şekilleri nasıldır?

- () Muska şeklinde () Kare
 () Dikdörtgen () Belli bir şekli yoktur

40- Sizin kullandığınız nazarlıkların şekilleri nasıldır?

41- Yörenizde nazarlıklar nasıl kullanılmaktadır?

- () Omuza takılarak () Boyuna takılarak
 () Yakaya takılarak () Beşiğe takılarak
 () Ev vb. yerlere asılarak () Dokuma, işleme ve örgülerle kullanılarak
 () Ağrıyan yerlere takılarak () Başka.....

42- Nazarlıkları ilk takarken belirli bir işlem yaparmısınız?

43- Nazarlıkların belirli bir takma süresi var mıdır?

44- Nazarlık takma sizi olumlu sonuca ulaştırıyor mu?

- () Evet () Hayır () Bazen

45- Nazarlıkların takıldıkları yerlere göre takılma süresi ne kadardır?

46- Kullandığınız nazarlık türünü neye göre seçersiniz?

- () Evdeki materyale göre () Zevkime göre
 () Kolay temin edilen materyale göre () Kullanacağım yere göre
 () Çevrenin etkisiyle () İnancına göre
 () Ekonomik gücüne göre () Başka.....

47- Nazarlık üretmeyi (yapmayı) Düşündünüz mü?

- () Evet () Hayır

48- Cevabınız evet ise; Ne tür nazarlıklar düşündünüz?

49- Çevrenizde nazarlık imal edip satanlar var mıdır?

() Evet () Hayır

50- Cevabınız evet ise; Nazarlık imal edenler ne tür nazarlıklar yapmaktadır?

51- Dinsel açıdan nazarla ilgili duyduklarınız nelerdir?

52- Nazarla ilgili hangi dualar okunmaktadır?

53- Yörenizde nazarla ilgili hangi sözler söylenmektedir?

() Allah nazardan saklasın () Maşallah
 () 41 kere maşallah () Tüh, tüh, maşallah
 () Kemgöz değmesin () Başka.....

54- Yörenizde dokuma, işleme ve örgülere konulan "nazara" karşı kullanılan desenler var mıdır?

() Evet () Hayır

55- Cevabınız evet ise; Bu desenler hangileridir?

() Göz boncuğu şeklinde () El motifi
 () Tarak motifi () Boynuz motifi
 () Başka.....

56- Dokuma işleme ve örgülerde nazar için ne tür materyeller kullanılmaktadır?

() Mavi renkli ipler () Mavi kumaş parçaları
 () İnsan saçı () Hayvan tüyü
 () Başka.....

57- Karşılaştığınız bir olayda (hastalık, birşeyin kırılması v.b.) nazarın ilgisi olduğuna inanır mısınız?

() Evet () Hayır

58- Başınızdan geçen nazarla ilgili bir olay varsa anlatır mısınız?

59- Œu anda sizin yakınlarınızın üzerinde veya evinde "nazara" karşı neler bulunmaktadır?

60- Nazarla ilgili anlatacağınız ilginç bir konu var mıdır?

ARAŞTIRMADA SORULARI CEVAPLAYAN KİŞİLERİN İSİM LİSTESİ

1- Halide Çakır	31- Muammer Ayyücel
2- Melahat Yamaç	32- Yurdagül Dursun
3- İlhan Oktar	33- Hatice Onur
4-	34- Sabriye Kurttekin
5- Aytül Özer	35- Rüveyde Yılmazoğlu
6- Fatma Yücel	36- Bahar Yılmazoğlu
7- Nazmiye Ilıkan	37- Ülker Kayhan
8- Zehra Yiğitekin	38- Emel Bayraktar
9- Gülsüm Aykan	39- Ayla Ergin
10- Tehmine Yavuz	40- Nevin Ergin
11- Hatice Günsel	41- Muazzez Ceylan
12-	42- Sevim Öztuğ
13- Aylin Yıldız	43- Nimet
14- Mahmut Atlı	44- Halis Gürbüz
15- Ayten Aydemir	45-
16- Meral Araoğan	46-
17- Sabriye Arasoğan	47- Hatice Uzun
18- Zümrüye Ölmez	48- Bülent Bildik
19- Alisina Gülbağar	49- Anakız Yazar
20- Yaşar Gümrah	50- Sezen Yazar
21- Zahir Arslan	51- Ferit Gezginci
22- Ayten Uysal	52- Halis Yazar
23- Gülseren n	53- Mehmet Çelik
24- Nalan Baş	54- Bekir Yazar
25- Şengül Sügertin	55- Maya Yıldırım
26-	56- Ümit Akpınarlı
27- Makbule Arıç	57- Yurdagül Külçü
28- Sıdıka Yüceer	58- Şerife Özer
29- Lale Özder	59- Filiz Yılmazoğlu
30- Nuran Bilgin	60- Döndü Sirkeci

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Bakırantaşın Merkezi